

Atillâ Yorgun
Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü
No : 1982

1968/25

Mezunuyet tezi

43

CİBALİ KUTU FABRİKASI
İMALAT İŞÇİLERİNİN SOSYAL, EKONOMİK
ve İŞ DURUMLARIYLA İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA
25.7.967 - 16.10.968

Atilla Yorgun
Sosyal Antropoloji ve
Etnoloji Bölümü
No. 1982

*Cumhurbaşkanı
Nephem Sarıhan*

PEDAGOJİK KUTUPHANESİ	
Kitap No.	50
Tercip No.	

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA NO</u>	<u>TABLO NO.</u>
- ÖNSÖZ	1-3	-
- CİBALİ KUTU FABRİKASININ TARİHÇESİ	4	-
- CİBALİ KUTU FABRİKASININ GENEL TANIMI	5-15	-
- FABRİKA İŞÇİLERİNİN ÜCRET BARENLERİYLE ÜCRET MİKTARLARININ NASIL HESAPLANDIĞI	16-19	-
- APAŞTIRMADA TAKİP EDİLEN YOL	20-21	A
- TABLOLARIN GENEL İZAHİ	22-24	-
- APAŞTIRMA YAPILAN BÖLÜMLERDEKİ İŞÇİLERİN İ		
I-NÜFUS VE AİLE YAPISI		1-6
A-Yaş, Tansil, Doğum Yeri ve askerlik ile ilgili özellikler	25-30	1-5
B-Nüfus ve aile yapısı ile ilgili özellikler	30-32	6
II-A/İKAMETGÂH ÖZELLİKLERİ		7-12
1- Oturduğu sement	33	7
2- İşine gidiş şekli	33	8
3- Kiracı ve evsahibi durumu	34	9
B/EVİN FİZİKİ VE İÇ YAPISI İLE ÖZELLİKLER		
1- Evin tipi	35	9
2- Akarsu durumu	35	9
3- Banyo durumu	36	9
4- Tuvalet durumu	36	9
5- Aydınlanma durumu	37	10
6- Yakacak durumu	37	11
7- Ev eşyası	37-38	12
III- İŞ HAYATI		13-33
a- Memleketindeki iş	39	13-14
b- Fabrikaya girmeden evvelki iş hayatı	40-42	15
c- <u>Fabrika aki işi</u>		
1- İşine girişi	42	16
2- Fabrikadaki hizmet yılı	43	17
3- Fabrikada değiştirdiği iş gurupları	44-47	18
4- İşindeki memnuniyet derecesi	47-49	19
5- İşle ilgili ceza	50-51	-
6- İşçi Problemleri		
A-Genel olarak bütün iş guruplarında		
a-Pirim ile ilgili problemler	52-56	20-21
b-Mal ve malzeme ile ilgili problemler	57-59	22
c-Mal ve malzemeler ile ilgili şikayetler vukuunda amir veya idarecilerin tutumu	59-60	23

	<u>SAYFA NO.</u>	<u>TABLO NO.</u>
B- Makine ile çalışan işçi guruplarında"(Giotin-Mürettip-Mücellithane) Tap kesme, Matbaa, Makine Kutu"		
a-Makine arızası ve bunun tamiri ile ilgili özellikler	61-62	24-26
b-Makine-Kalıp ayarı ile ilgili hususlar	62-64	27
c-Makinede yapılan kaza ile ilgili sorunlar	64-66	28
C- Götürü ile çalışan kadın işçi guruplarında		
a-Günlük işlerine bağlamaları	66-67	29
b-Yapılan günlük imalât miktarı ve bununla ilgili problemler	67-69	30-31
c-Boş tabla bulma sorunu	69-71	32
d-Götürü işçilerinin ücret sistemlerinde yapılmasını istedikleri değişiklikle ilgili sorunlar	71-72	33
IV- EKONOMİK HAYATI		34-37
1- İşçi ücretleri		34
a- Yövmiyeli işçilerin aldıkları saat ve aylık ücret miktarı ve fazla mesaieleri	72	34
b- Götürü işçilerinin aldıkları aylık ücret miktarı	73	34
c- Aldıkları ücret bakımından yövmiyeli ve götürü işçi guruplarının mukayesesi	73	34
d- Genel olarak bütün işçilerin aldıkları ücret miktarı	74	34
2- İşçi ailesinde çalışanların yaptıkları iş ve aldıkları ücretle ilgili hususlar	74-76	35
3- Diğer gelir kaynakları	76	36
4- Banka tasarrufları	77	37
5- Tasarruf bonası ile ilgili hususlar	77-78	-
V- FABRİKA-İŞÇİ İLİŞKİLERİ VE BUNLARLA İLGİLİ SORUNLAR		38-43
a- Yemek, sigara ve giyecek malzemeleri ile ilgili sorunlar	79-84	38+41
b- Hastalık ve bununla ilgili sorunlar	84+86	42+43
VI- İŞÇİ - SENDİKA MÜNASEBETİ VE İŞÇİLERİN SENDİKA HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ	86-87	44-45
VII- DÜŞÜNCELER	86-96	

Tablo NoTablo adıSayfa No

A - :	Araştırma yapılan bölümlerde örneklemeye tabii tutulan imalat işçilerinin genel tasnifi	1
1 - :	Kendi yaş'ı	2
2 - :	İşçi ailelerinin yaş durumları	3
3/1 - :	Okula gittimi?	4
3/2 - :	Okula gitti ise ne kadar okudu?	4
4 - :	İşçi ailelerinin tahsil durumları	5
5/1 - :	Kendi doğum yeri	6
5/2 - :	Babası ile doğum yeri aynı mı?	6
5/3 - :	Babasının doğum yeri	6
6 - :	Konuşulan 200 işçinin toplam aile nüfusu	7
7 - :	Hangi semtte oturur?	8
8/1 - :	İşine nasıl gelir	8
8/2 - :	Günde vasiyete ne kadar ücret öder?	8
9/1 - :	Kiracı mı, ev sahibimi?	9
9/2 - :	Kiracı ise ne kadar kira verir?	9
9/3 - :	Oturduğu evin tipi nasıl?	9
9/4 - :	Oturduğu ev kaç odalı?	9
9/5 - :	Evinde akarsuyu var mı	10
9/6 - :	Evinde akarsuyu varsa, kaç lira su parası öder?	10
9/7 - :	Evinde akarsuyu yoksa, suyu nereden alır? ..	10
9/8 - :	Evinde akarsuyu yoksa, su parası verir mi? Verirse günde kaç kuruş verir?	11
9/9 - :	Evinde banyosu var mı?	11
9/10 - :	Evinde banyosu yoksa nerede yıkanır?	11
9/11 - :	W.C. Dışarı mı? İçeride mi?	11
9/12 - :	Ev sahibi ise kiracısı var mı?	12
9/13 - :	Kiracısı olan ev sahibi ayda ne kadar kira alır?	12
9/14 - :	Evine ne şekilde sahip oldu?	12
9/15 - :	Evin kaç'a mül oldu?	12
9/16 - :	Evine kaç tarihinde sahip oldu?	12
9/17 - :	Evinin tapusu var mı?	12
10/1 - :	Evini ne ile aydınlatır?	13/A
10/2 - :	Ne kadar elektrik parası verir?	13/A
11/1 - :	Evini ne ile ısıtır?	13/A
11/2 - :	Yakacağı senede kaç lira verir?	13/A
12 - :	Evinde var mı?	13/B
13 - :	Doğduğu yerdeki işi	14
14 - :	İst.'a geldiği vakit kaç yaşındaydı?	14
15/1 - :	Bu fabrikaya girmeden önce başka bir işde çalıştım mı?	15
15/2 - :	Bu fabrikaya girmeden önce kaç defa iş değiştirdi?	15
15/3 - :	Ne iş yaptı?	15
15/4 - :	Nerede çalıştı?	15
15/5 - :	Ne kadar zaman çalıştı?	16

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo adı</u>	<u>Sayfa No</u>
15/6 - :	İş yeri nerede idi?	16
16 - :	Bu fabrikada iş bulmasına kim yardım etti	16
17 - :	Kaç senedir bu fabrikada çalışır?	17
18/1 - :	Bu fabrikada hiç iş değiştirdimi?	18
18/2 - :	Kaç defa iş değiştirdi?	18
18/3 - :	Niçin iş değiştirdi?	18
18/4 - :	Hangi bölümlerde iş değiştirdi?	18
18/5 - :	Ne kadar zaman çalıştı?	19
18/6 - :	Hiç iş değiştirmede ise sebebi	19
19/1 - :	Halen yaptığı işden memnunmu?	20
19/2 - :	Halen yaptığı işden niçin memnun?	20
19/3 - :	Halen yaptığı işden niçin memnun değil ...	20
20/1 - :	Şimdiye kadar hiç teşvik veya liyakât piri- mi aldımı?	21
20/2 - :	Kaç defa teşvik pirimi aldı?	21
20/3 - :	Kaç defa liyakât pirimi aldı?	21
20/4 - :	Aldığı teşvik ve liyakat pirimi mik- tarı	21
20/5 - :	Şimdiye kadar niçin hiç pirim almadı?	22
21/1 - :	Pirim dağıtılışında bir haksızlık oluyor mu	22
21/2 - :	Pirimlerin dağıtılışında ne gibi bir hak- sızlık oluyor?	22
22 - :	Bozuk mal ve malzeme geliyor mu?	23
23/1 - :	İşle ilgili şikâyetleriniz dinlenip, naza- rı itibare alınır mı?	23
23/2 - :	nazarı itibare alınır mı ne yaparlar? :	23
23/3 - :	nazarı itibare alınmazsa ne yaparlar? :	23
24/1 - :	Çalıştığı makinede şimdiye kadar önemli bir arıza oldumu?	24
24/2 - :	Oldu ise, ne gibi bir arıza oldu?	24
24/3 - :	arıza neden oldu?	24
25 - :	arıza tamiri için ne kadar zaman bekledi?	24
26/1 - :	arıza daha kısa zamanda tamir edi- lebilirdi mi?	25
26/2 - :	Edilirse nasıl tamir edilebilir? :	25
27/1 - :	Makine-kalıp ayarı yapıyor mu?	25
27/2 - :	... Bu ayar daha kısa zamanda olur mu?	25
28/1 - :	Yaptığı işle ilgili bir kaza geçirdimi? :	26
28/2 - :	Ne gibi bir kaza geçirdi?	26
28/3 - :	... Geçirdiği kaza neden oldu?	26
29/1 - :	Mesai başladıktan ne kadar zaman sonra işi- ne başlar?	27
29/2 - :	İşine niçin geç başlar?	27
30 - :	Günde ortalama ne kadar Lâmba-kutu yapar? :	27
30/1 - :	Günde ortalama olarak yaptığı Lâmba veya sarıdan daha fazlasını yapabilir mi?	27
31/2 - :	Yaparsa nasıl yapabilir?	27

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo adı</u>	<u>Sayfa No</u>
32/1 -	: Boş tabla sıkıntısı çekermi?	: 28
32/2 -	: Boş tabla sıkıntısı çekerse ne olur	: 28
33/1 -	: Saat ücreti ilemi, yoksa götürü ilemi çalışmak ister?	: 28
33/2 -	: Niçin saat ücreti ile çalışmak ister? ...	: 28
34/1 -	: Aldığı saat ücreti	: 29/A
34/2 -	: Aylık eline geçen	: 29/A
34/3 -	: Fazla mesai yapıyor mu?	: 29/A
34/2 - A	: Üç gurup işcinin (Net) eline geçen ücret grafiği	: 29/B
35/1 -	: Ailede kendisinden başka çalışan	: 30
35/2 -	: İşçi ailelerinde çalışanların toplam nüfusu	: 30
35/3 -	: Ailede kendisinden başka çalışanlar nerede çalışır	: 30
35/4 -	: Ne iş yaparlar	: 31
35/5 -	: Aylık kazançları	: 31
36/1 -	: Başka gelirleri var mı?	: 32
36/2 -	: Varsa nereden gelir?	: 32
36/3 -	: Ayda ne kadar?	: 32
37 -	: Bankada hesabı var mı?	: 32
38/1 -	: Fabrikada verilen yemeği yiyor mu?	: 33
38/2 -	: Fabrikada verilen yemeği niçin yemiyor?	: 33
38/3 -	: Fabrikada verilen yemeği bazen ve hiç yemiyorsa yemeğini nasıl temin eder?	: 33
39 -	: Sigara içiyor mu?	: 33
40/1 -	: Sigara içen işçi, fabrikanın verdiği sigarayı içiyor mu?	: 34
40/2 -	: Fabrikanın verdiği sigarayı içmezse ne yapar?	: 34
41/1 -	: Fabrikanın verdiği kıyık elbise (erkekler için) veya önlüklerden (kadınlar için) memnun mu?	: 34
41/2 -	: ... memnun değilse, niçin memnun değil?	: 34
41/3 -	: Fabrikanın verdiği ayakkabıdan memnun mu?	: 34
41/4 -	: memnun değilse, niçin memnun değil?	: 35
41/5 -	: Fabrikanın verdiği ayakkabıyı giyiyor mu?	: 35
41/6 -	: Fabrikanın verdiği ayakkabıyı neden ve nerede giyer?	: 35
41/7 -	: Fabrikanın verdiği ayakkabıyı giymezse ne yapar?	: 35
42/1 -	: İşine gelebilecek kadar önemli bir hastalık geçirdi mi?	: 36
42/2 -	: Ne gibi bir hastalık geçirdi?	: 36
43/1 -	: Doktor'a çıktığında gereken ilgiyi gördü mü?	: 36
43/2 -	: ilgi görmedi ise, doktor nasıl davrandı	: 36

Tablo No

Tablo adı

Sayfa No

- 44 - : Sendikaya her ay ne kadar para kesildi-
ğini bilen ve bilmeyen sayıları : 37
- 45 - : İşçilerin sendika hakkındaki düşünceleri : 37

TEŞEKKÜR

Araştırma boyunca ve bundan sonraki saifalarda bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen, Sayın Hocam Prof. Dr. C. Williem Hart'a, Sayın Doçent Nephân Seran Hanım ile Asistan Serap Ertüzün Hanıma, ayrıca mülâkat sırasında bana kolaylık gösteren ve yardımlarını esirgemeyen Fabrika İdarecileri ile İşçi arkadaşlara, teşekkür eder, sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım.

Mezuniyet tezime konu alabilecek bir araştırma aramakla meğkul ken bir gün, Cibali Kutu Fabrikasında çalışan ve aynı zamanda da komşumuz olan bir tanıdık beni çalıştığı yere davet etti. Zaten bende işçilerin çoğunlukla ikamet ettiği bir semtte (Küçükmustafapaşa) oturduğum için bir çoğu ile gerek ailece ve gerekse şahsi olarak temas ediyordum. Komşumuzun fabrikaya davetini müsbet karşılayıp kendisini bir gün iş yerinde ziyaret edeceğimi söyledim ve birkaç gün sonra da oraya gittim.

Fabrikada gördüğüm manzara bir hayli enteresandı. Bu oldukça büyük ve çeşitli iş kollarına ayrılmış teferruatlı bir yer idi. Bana fabrikayı meydana getiren değişik iş kollarında çalışan işçi mevcudunun aşağı yukarı 1400 civarında olduğunu söylediler.

Fabrikada yapılan işlerin tamamı nazarı itibare alındığında, Türkiye de Tekel ve teşekküllerine ait ne kadar sigara kutu, çay kutu, kibrit kutu, içki etiketi vs. gibi basım ve yapım işlerinin yapıldığı tek yer burası idi.

İçinde 1400 civarında işçi çalıştığını öğrendiğim bu önemli fabrika işçilerinin sosyal, ekonomik ve iş durumlarının araştırılması neden aradığım mezuniyet tezime bir konu teşkil etmesin diye düşündüm. Derhal ertesi günü bu fikrimi bildirmek üzere Sayın Hocam Prof. Dr. William Hart'ın odasına gittim. İşçi muhitinde oturduğumu, onların pek çoğu ile tanıştığımı, çalıştıkları Cibali Kutu Fabrikasında bir araştırma yapmayı çok arzulağımı bildirdim. Kendileri bu fikrimi hemen kabul etmeden önce, bu araştırmayı yapabilmem için gerekli şartların bulunup, bulunmadığını yani, fabrika idarecilerinin böyle bir araştırma yapıldığında, işçileri ile mülakat yapılmasına müsaade edip etmeyeceklerinin ve işçilerin de bu mülakatlara sihatli cevap verip vermeyeceklerinin kesin olarak bilinmesi gerektiğini, ancak ondan sonra araştırma yapmaya karar verilebileceğini söyledi. Bunun üzerine tekrar fabrikaya gidip, orada Tekel Kutu ve Matba İşçileri sendika Başkanı ile Kutu Amirane, Kutu fabrikası İşçileri hakkında sosyal, ekonomik ve iş durumları ile ilgili bir araştırma yapmayı istediğimi ve bunun kendilerine de bir fayda temin edeceğini bildirdim. Onlarda bu araştırma için izin verme hususunda yetkili tek merciin Tekel Genel Müdürlüğü'nün işletme Gurubu Müdürlüğü olduğunu, oraya bir dilekçe ile isteğimi bildirmemi ve bu dilekçeye, Edebiyat Fakültesi Dekanlığının, bu araştırmayı benim yürüteceğim hususunda bir yazısının da ekli olarak verilmesi gerektiğini bildirdiler. Bunun üzerine tekrar okula gelerek Fakülte Dekanlığından istenilen yazıyı alarak dilekçe ile Tekel Genel Müdürlüğü'nde İşletme Şubesi Müdürlüğüne müracaat ettim. 15-20 gün içinde dilekçeye yazı ile cevap veren Tekel Genel Müdürlüğü İşletme Gurubu yazısında;

Cibali Kutu Fabrikası işçileri hakkında yapılacak araştırmanın yalnız işçilerin tatil saatlerine denk getirilmek suretiyle yapılabileceğini, yani öyle tatilinde işçilerle mülâkat yapılmasına izin verdiklerini bu hususta da; Cibali Kutu Fabrikası Müdürlüğüne 25.7.1967 tarihli ve 43069 sayılı yazı ile talimat verildiği bildirilmekteydi.

İşçiler; sabahleyin işe saat 7.30 da başlamakta, saat 12 ye kadar çalışıp, saat 12 den de 13 e kadar yemek paydosu yapmakta ve tekrar saat 13 den saat 20 ye kadar çalışmakta olduklarından, İşletme Gurubu yazısına göre de işçilerle yalnız öğle tatilindeki bir saatlik boş vakitte konuşmak gerekmekteydi ki: Bu da imkansız bir şeydi. Çünkü bu bir saat içinde işçi hem yemek yiyecek, hemde istirahat edecek, Böyle olunca da işçi ile mülâkat yapmak çok zor, belki de imkânsız olacak zaten işçi de buna pek yanaşmayacaktı. Bu durum fabrikada bir gurup amirine söylenildiğinde güllüp.- Yahu işçiye para versen seninle konuşmak istemez. Zaten bu arada istirahat etmek onun hakkı demişti. Velhasıl bu yazı üzerine fabrikaya gidilerek kutu amirine İşletme Müdürlüğü yazısına göre bu şartlar altında böyle bir araştırma yapmaya imkan kalmadığı, fakat fabrika müdürlüğünce mesai saati içinde bir saat müsaade edilirse araştırmanın yapılabileceği belirtildi. Böylece Fabrika Müdürlüğü de bunu makul görerek istenilen izni verdi.

Fabrikaya bir çok kereler gittiğim için içerdeki durumu gayet iyi biliyordum zira işçilerden pek çoğunun boş vakitleri olduğu için kolaylıkla mülâkatı yürütebileceğimi tahmin ettiğimden fabrika idaresinden aldığım bir saatlik izin benim için gerçekten formalite icabı oldu. İstedğim müddetle fabrika içinde kalıp işçilerle bol bol konuşup mülâkat yapabildim.

Böylece fabrika idaresinden gereken izni aldıktan sonra durumu Sayın Hocam Prof. Dr. William Hart'a bildirdim. Artık benim için araştırma yapabilme şartları gerçekleşmiş olduğundan o da araştırma konum kabul etti. Araştırmaya başlanmadan evvel, fabrikayı, işçileri ve yapılan işleri tanımak lâzım geliyordu.

Aşağı yukarı hiç bir şey yapmaksızın bir ay aralıksız (tabi öğleden sonraları) fabrikaya gidip fabrika hakkındaki bilgimi arttırdım. Fabrikada her bölümde yapılan iş, bölümlerde çalışan işçilerin işle ilgili istek ve şikâyetleri nasıl çalıştıkları, velhasıl ~~xxx~~ mülâkat sorusu hazırlanmasında gereken bütün bilgiler bu gözlemlerde toplandı. Meselâ gözlem sırasında edinilen bilgilerden bazı bölümlerdeki işçilerin işiyle mal ve malzeme ile ilgili şikâyetlerinden bir kaç örnek verelim.

TAP KESME salonundaki işçilerden ekserisi,

a- Kalıp ayarlarının fazla zaman aldığını, eğer postabaşları ihtiyaca yetecek kadar olurka bu işi daha kısa zamanda yapabileceklerini.

b- Makine ayarında iş taksimi yapılmadığından bunun içinde imalâ-

tın düşük olduğundan

- c- Postabaşlarının az olup, ekserisinde makinelere bağlanmış olmasından şikâyetçi idiler.

MATBAA salonundaki işçilerde;

- a- Bazen boyaların bozuk gelişinden
- b- İzmit Kâğıt Fabrikasından gelen kâğıt kalınlıklarının farklı ve bozuk oluşundan
- c- Makine ayarlarının fazla zaman aldığından,
- d- Matbaa işlerine ait ayrı bir sendikanın bulunmadığından, mevcut sendikanın ise kendi haklarını iyi savunmadıklarından şikâyetçi idiler.

MAKİNE KUTU bölümündeki işçilerde;

Günde 20-25 bin kutu yapabildiklerini hattizatında ellerindeki makinenin 40-50 binin üzerinde istihsal yapabileceğini, fakat kendilerinin hiç bir zaman bu miktara çıkamadıkları gibi fazla iskarta mal verdiklerini ve buna sebep olarak çeşitli nedenler söylediler;

Bu nedenler arasında başta gelenleri :

- a- Makinenin sık sık arıza yapması
- b- Karton kalınlıklarının farklı olması,
- c- Zaman zaman kolanın bozuk gelişi
- d- Çizgi ve tap kesmedeki işçilerin çok dikkatli çalışmıyorları idi.

LAMBA VE SARMA salonunda götürü ile çalışan işçilerinde ekserisi :

- a- Kolanın bozukluğundan ve zamanında gelmeyişinden
- b- Malların ıslak ve nemli gelmesinden
- c- Tabloların az olup, ihtiyacı karşılamayıştından şikâyetçi olmuşlardır.

BİR KISIM İŞÇİLERDE: Fabrikadaki durumu tetkik edecek işçilerin işle ilgili istek ve şikâyetlerini dinleyecek ve görececek bir müfettişin gelmesi gerektiğini, tevfiş'e gelen müfettişlerin ise yalnız ve gizli gelmeyip müdür vs. idareciler ile birlikte dolaştıklarını onların yanında müfettiş ile korkusuz ve serbest konuşamadıklarından böylece gelen müfettişe hakiki durumlarını açıkça söyleyemediklerinden yakınmışlardır.

İşte bu ve buna benzer hususları tesbit ettikten sonra, birbirini ile ilişkisi bulunan ve imalât veren bölümleri de belirleyip, mülakatı bu bölümlerdeki işçiler ile yapmayı daha uygun bulduktan sonra soruların hazırlanmasına geçildi.

Hazırlanan soruların işleyip işlemediğini kontrol edip, işlemiyen bir kaç soruyuda çıkardıktan sonra esas mülakat soruları hazırlayıp bu sorular ile işe koyunuldu.

CİBALİ KUTU FABRİKASININ TARİHÇESİ

Gerek fabrika idarecileri ve gerekse fabrikadaki işçiler, Cibali Kutu fabrikasının tarihi hakkında yazılı bir döküman'ın bulunduğunu bilmediklerini eğer, fabrika'nın tarihi hakkında bir fikir edinilmek istenirse, fabrikada çalışan en eski işçilerin bilgisine başvurulabileceğini söylediler.

Bunun üzerine, Cibali Kutu Fabrikasında 40 seneden beri işçi olarak çalışan ve halende işçilere nezaretçilik eden bir ustaya; çalıştığı fabrikanın tarihi hakkında ne derece bilgi sahibi olduğunu sorduğumda, bana; Fabrikanın kuruluşu hakkında birşey bilmediğini, fakat 40 sene öncesi eski fabrika yeri ve yönetimi ile ilgili olarak,

Fabrikanın, 1927 yılına kadar, bugün kutu fabrikasının anbarının bulunduğu deniz kenarındaki binada çalıştığını, 1928 yılında da daha iç kısma yapılan ilâve binalarla fabrikanın bugünkü yerine nakledildiğini söyleyen işçi, eskiden hem kutu ve hemde yanında bulunan tütün fabrikasının bütün idare mekanizmasının ve ustalarının Fransız olduğunu, Fransızlar tarafından işletildiğini, daha sonraları (1927 yılından evvel) Türk Hükümetinin fabrika işletmesini ele aldığını, fakat yine fabrika yöneticilerinin yani usta, ustabaşı ve teknik elemanlarının Fransız olduğunu, daha sonralarıda Fransızların teker teker işten çıkartılarak fabrikanın Türk usta ve teknik elemanları tarafından yönetilmesine başlandığını ve böylece bugünkü durumuna getirildiği belirtmiştir.

NOT : Eylül 1968 de bu fabrikanın tarihçesi hakkında yazılı bir dökümanın bulunup bulunmadığını araştırmak için genel müdürlüğe müracaat ettiğimde, bana "- böyle bir döküman'ın mevcut olup olmadığını bilmediklerini yalnız Tekel Kütüphanesinde belki böyle bir bilginin mevcut olabileceğini " söylediler.

Bunun üzerine yakın bir zamanda yerinin değiştirildiği tütün bankasındaki (Karaköyde) Tekel Kütüphanesine gittim.

Buradaki idare amiri de - "Kütüphanenin buraya yeni taşındığını bu yüzden de henüz daha tanzim edilemeyip, karışık bir durumda olduğunu ve kendisinin de böyle bir döküman hakkında bilgisi bulunmadığını" belirterek bu bilginin hemen tedarik edilmesinin imkansız olduğunu ve bu iş içinde idareden birisinin görevlendirilmesi lâzım geldiğini bu hususta kutu fabrikası müdürlüğü ile temasa geçildiğini söyledi. Velhasıl idare böyle bir bilgi için müracaatım üzerine harekete geçti.

Bir ay sonrada (Ekim 1968)yine bu bilgi için gittiğimde bunun daha tedarik edilemediğini öğrendim.

CİBALİ KUTU FABRİKASININ GENEL TANIMI

Türkiyede Tekel ve teşekküllerine ait her türlü evrakı matbu, cilt işleri, bütün sigara, pipo çay paket ve kutu basım ve yapım işleri, kibrit kutusu ile tekel'in çıkarmış olduğu bilumum alkollü içki etiket ve pullarının basımı yapıldığı tek fabrika olan Cibali Kutu Fabrikası, imal ettiği bir kısım mallarını İstanbuldaki Cibali Tütün, Büyükdere Kibrit Kuruçeşme çay fabrikalarına, diğer bir kısım mallarını da Anadoluda Tekel'e bağlı (Tekirdağ, İzmir, Samsun, Adana, Malatya, Bitlis, Ankara) fabrikalara göndermektedir.

Cibali Kutu fabrikasında yapılan her türlü imalat gerek İstanbuldaki ve gerekse Anadoludaki Tekel Fabrikalarında kullanılmaktadır.

Tekel'in her türlü kutu, paket yapım ve basımı, etiket ve evrakı matbu basımı ile cilt işlerinin yapıldığı tek fabrika olan, yaptığı işlerin önem ve kapsamı gözönünde tutulduğunda da geniş ve teşkilâtli olduğu anlaşılan Cibali Kutu fabrikasında 693 ü kadın, 695 ide erkek olmak üzere 1388 işçi çalışmaktadır. (Eylül 1967)

Fabrika'nın yukarıda belirtildiği üzere kaba bir dış tanımını yaptıktan sonra kendisini ~~xxxxxxx~~ meydana getiren çeşitli iş guruplarının teferruatlıca tanımını yapalım.

Önce her gurupta, çalışan işçi sayısını ve ne gibi işlerin yapıldığını belirtmeğe çalışıp en sonunda da her gurubda verilen bir günlük imâlat miktarını ayrı ayrı belirtelim.

Genel olarak 5-6 kişinin çalıştığı fabrika terzihanesi ile bu sene lağvedilen Filiz Çay bölümü de ilâve edilirse fabrikayı 22 bölüm (iş gurubu) teşkil etmiştir. diyebiliriz.

Şimdi evvelâ araştırma yapılan gurupların daha sonrada araştırma yapılmayan gurupların sırasıyle tanımını yapalım.

I- GIOTİN SALONU

a - Bölümde çalışan işçi toplamı:

Bu bölümde 28 i kadın ve 53 ü de erkek olmak üzere 81 işçi çalışmaktadır. Bölümdeki kadın işçiler, kesimi yapılan malların paketlenmesi işini yapmaktadır. Usta ve çırak diye ikiye ayrılan erkek işçiler ise; giotin makinelerinde çalışan imâlat veren işçilerdir. Toplu İş Sözleşmesine göre Giotinci adı verilen IV ve V ci sınıf işçi durumunda olan bu işçiler, giotin makinesinin her türlü ayarlarını yapan ve kesim işlerinde çalışan işçi diye tarif edilirler. Salonunda bulunan makinelerin kapasitesine göre her makinede 2 veya 3 erkek işçi çalışmakta kesimi yapılan malların paket-

lenmesi işinide makine yanında bulunan kadın işçiler yapmaktadır. Salona postabaşı nezaret etmektedir.

b- Bölümde yapılan işin tanımı

Matbaa salonunda baskısı yapılan bütün malların kesim işleri, Poşet (Sigara ambalâjı=sigara paket kâğıdı) sigara pulu, Sinyet (Sigara fiyatının yazıldığı şerit) etiket, sigara ara kâğıtları, defter ve kitap sayfalarının kesim işleri giatin makine-lerinde yapılır.

c- Bölümde verilen günlük imalât miktarı :

Her gün giatin salonundan istenilen mal nevi'i ve miktarı farklı olmakla beraber sırf bir fikir verebilmek için salonda verilen günlük imâlât hakkında şöyle bir misal verilebilir.

<u>Mal Nev'i</u>	<u>Adedi</u>
Birinci paket kâğıdı	822.000
Birinci pulu	3.000.000
Bafra pulu	3.000.000
İkinci paket kâğıdı	630.000
Yenice sinyeti	2.800.000
Gelincik sinyeti	2.800.000
Yenice sarma	1.000.000
Gelincik sarma	1.000.000
Lambalar	400.000
35 lik Votka etiketi	500.000

II- Mürettiphane Bölümü

Ekseriyetini usta ve ihtisas sahibi işçilerin teşkil ettiği 12 kişilik bu erkek işçi gurubu el ve entertif makineleri ile baskısı yapılacak yazıların dizilmesi ve yine baskısı yapılacak klişe çizgilerinin hazırlanması işini yapmaktadır. Bu bölüm de de yapılan günlük iş nevi'i ve miktarı değişmekle beraber, bir fikir verebilmek için bir günlük imalâtı şu şekilde belirtelim. 20.6.1968 de⁽¹⁾

<u>İŞİN NEVİ</u>	<u>A D E T</u>
Toplu iş sözleşmesi istatistik cetvelleri	300 adet
Mizan cetveli (yazısız)	500 adet
Mizan cetveli	500 adet
Cetveli tab'ı	1000 adet

(1)- Araştırmanın yapıldığı Eylül 1967 den, haziran 1968 tarihine kadar (10 ay içinde) fabrikada bir değişikliğin olmaması sebebi ile verilen imalât miktarında da önemli bir farkın olmayacağı düşüncesiyle 20.6.1968 de verilen günlük imalât miktarını

III- MÜCELLİTHANE SALONU :

Toplu iş sözleşmesine göre; Mücellit ustası adı verilen IV ve V.ci sınıf işçi durumunda olan bu işçiler; Defter, koçan, kitap, klasör ve emsali cilt işlerini yapan bilgili işçi diye tarif edilmektedirler.

Tekel ve teşekküllerine ait bütün cilt, defter, kitap, klasör işlerinin yapıldığı bu salonda işçilerin yaptığı işler hakkında bir fikir edinebilmek için, yapılan günlük iş nevi ve miktarı farklı olmakla beraber, günlük imalatı şu şekilde gösterebiliriz. (20.6.968 deki)

<u>İŞİN NEVİ</u>	<u>A D E T</u>
Bez balya etiketi	1.500.000 adet
Satış faturası	50.000 cilt
Çay cüzdanı	20.000 cilt
Sevkiyat klavuzu	1.200 cilt
Ziraat kontrol cüzdanı	700.000adet

Genel olarak yapılan işleri guruplara ayırıpta toplam yapıldığında, başka bir günün günlük imalatı şöyledir.

<u>İŞİN NEV'İ</u>	<u>A D E T</u>
Varak gurubu (Büyük tabaka kâğıt)	650.430
Ciltler	35.279
Defterler	1.525

IV- TAP KESME SALONU :

Toplu iş sözleşmesine göre; tap kesme makinesine bobin takılmasında, boya konmasında, basılan işlerin paketlenmesinde ve imalatında çalışan işçi diye tarif edilen tap kesme işçisi, biri kadın olmak üzere 141 kişidir.ve ayrı iki salonda çalışmaktadır.

Genel olarak bu salonlarda yapılan işleride şöyle sıralıyabiliriz.

Çay kutusu basım ve kesimi, yenice, gelincik, bahar sigara kutularının dip ve kapağı ile Bafra, İkinci, Üçüncü ve Asker sigaralarının poşetlerinin basım ve kesim işleri bu salonda yapılmaktadır.

Tap kesme salonunda bulunan bütün makinelere sıra ile numara verilip, her makinenin imalatı da makine numarasına göre belirtilmektedir. Tap kesme salonunda bulunup ta, tap kesme işlemi yapmayan makinelere de aynı numara serisi verildiğinden bu salondaki imalat belirtildiğinde; bu

makine numaraları atlanarak sadece tap kesme işlemi yapan makine numaraları ile imalat belirtilmektedir. Yine bu salonda da günlük iş nevi ve miktarı değişmekle beraber sırf bu salonda yapılan iş hakkında bir fikir verebilmek için sadece bir günlük imalatı şu şekilde belirtebiliriz.

<u>Makine No.</u>	<u>Adet</u>	<u>İşin Nev'i</u>
1	160.000	Gelincik kutusu dibi
2	160.000	Yenice kutusu
3	40.000	Tuz kutusu
4	160.000	Yenice kutusu dibi
5	300.000	Asker Poşet
6	300.000	Üçüncü Poşet
7	160.000	Gelincik kutusu dibi
8	160.000	Yenice dip
14	360.000	Bahar kutu kapağı
15	420.000	Bafra Poşet
16	350.000	Gelincik kutu kapağı
17	360.000	Yenice dip
18	200.000	Yeni Harman dış
19	350.000	Gelincik kapak
20	350.000	Bahar kapak
21	400.000	Yenice dip
22	420.000	Bafra Poşet
24	110.000	Extra çay kutusu

Not: Bu imalat bütün tap kesme makineleri çalıştığı bir günde verilmiştir.

V- MATBAA SALONU :

Bu salonda çalışan işçilerin hepsi erkek olup 74 kişidir. Makine kapasitesine göre makinelere bağlanan işçi sayısı değişik olup, genel olarak bir makinede usta, kalfa ve çırak olmak üzere 3 tip işçi bulunur.

Toplu iş sözleşmesinde IV ve V sınıf işçi olarak gösterilen ve kendilerine matbacı adı verilen bu işçiler de; Kendisine verilen işin kalıbını makineye bağlayan, ayarlarını tamamlayan baskıyı yapan bilgili işçi, diye tarif edilirler.

İki salondan müteşekkil olan matbaa bölümünde yapılan işleri de şu şekilde sıralamak mümkündür.

Bütün Tekel'in alkollü içki etiketleri, evrakı matbu, sigara ambalaj kısımları, püpo tütün keselerinin basımı, velhasıl tap kesme salonunda basılmayan bütün sigara ambalajlarının basım işleri bu salonlarda yapılır. Bu bölümde bulunan

makinelerde aynı tap kesme bölümündeki makineler gibi numaralandırılmış olup verilen imalât miktarı makine numaralarına göre gösterilir.

Bu bölümde de verilen günlük ve saatlik imalâtın nev'i ve miktarı her gün aşağı yukarı değişik olmakla beraber yapılan iş hakkında bir fikir verebilmek için bir saatlik ve bir günlük imalâtı şu şekilde belirtebiliriz.

Makine No.	Bir saatte verilen imalât		Günlük imâlât Tabaka olarak
	Asgari	Azami	
1- Oto Tipo	1800	- 2200	12000
2- " "	1800	- "	12000
3- " "	1800	- 2200	12000
4- " "	1800	- 1500	12000
5- Kabartma	550	- 850	5000
7- Pedal	550	- 850	6000
8- "	550	- 850	19000
9- "	550	- 850	6000
10- "	550	- 850	6000
15- Tipo	670	- 1050	10000
16- "	670	- 1050	10000
17- Oto tipo	1450	- 1850	11000
18- Ofset	2000	- 2350	20000
19- "	2500	- 3500	23000
22- "	2000	- 3000	23000
23- "	3000	- 3500	30000
24- Oto tipo	850	- 1330	11000
25- " "	850	- 1330	11000
26- Ofset	3000	- 4500	30000
27- "	3000	- 4500	30000
Rotatif	5000	- 5400	42000
Pul		1300	12000

6,11,12,13,14,20,21 nolu makineler ise matba salonunda bulunup fakat matbaa işi yapmadığından gösterilen imalât listesinden çıkartılmıştır. Yukarıda gösterilen saatlik ve günlük imalâtın nev'i de genel olarak şu şekilde gösterilebilir. (Silâhlı Kuvvetler, Samsun, Hisar, Birinci, Bafra, Kıbrıt, Yenice sinyetleri bilumuz tek el rakı, likör, şarap etiketleri, Hisar pulu ve gelincik sinyeti)

VI- KESİCİ SALONU:

Ekseriyetini yaşlı ve eski işçilerin meydana getirdiği kesici salonunda 74 ü kadın 11 i de erkek olmak üzere 85 işçi çalışmaktadır. Bu salonda çalışan erkek işçilerin ekserisi imalât veren işçi durumunda değil, meydancı (yapılan ve yapılacak malları getirip, götürün) işçisi durumundadır. Bölümde çalışan kadın işçilere, kesici adı verilmekte; kutu kesme makinelerinde çalışan işçi diye de tarif edilmektedirler. Sarma salonunda imâl edilen kutuların yan kesimleri bu salon işçileri tarafından yapılır. Bu salonda da yapılan iş miktarı hakkında bir fikir verebilmek için bir günlük imâlâtı (18.6.968 gününün) şu şekilde gösterebiliriz.

395 bin gelincik ve bahar kutusunun kenarı kesilmiş 3750 malda bozularak iskartaya ayrılmıştır.

VII- MAKİNE KUTU BÖLÜMÜ

Kutu Fabrikası içinde en fazla iskarta mal çıkaran makine kutu bölümünde 18 i kadın 6 sıda erkek olmak üzere 24 işçi çalışmaktadır. Bu bölümde de imalât veren yani makine başında çalışan işçiler kadınlardır. Bölümde bulunan erkek işçileri de usta, aynı zamanda nezaretçi, usta yardımcısı ve meydancı diye guruplandırmak mümkündür. İhtiyaca kafi gelmediği için sarma salonundaki işçilerin el ile yaptıkları kutuları bu salon işçileri makine ile yaparlar. Bahar veya Gelincik kutularının baskı hariç, kutu teşekkülü için bütün yapım işleri (Lamba, Sarma, kesme, çizme) bu bölümdeki makineler tarafından yapılır. Bölümdeki günlük randımanında 25.000 Bahar veya Gelincik kutusu olduğu söylenebilir.

VIII- LÜKS KUTU SALONU :

Ekseriyetini yaşlı ve eski işçilerin meydana getirdiği Lüks kutu salonunda bir¹ erkek 71 i de kadın olmak üzere 72 işçi çalışmaktadır.

Her türlü Tekel Lüks kutu imali, eşantyon kutuları, yabancı ve yerli firmaların sipariş kutuları ve pipo keseleri bu bölüm işçileri tarafından yapılır. Bölümde yapılan günlük iş nev'i ne miktarı değişmekle beraber, yapılan iş hakkında bir fikir verebilmek için günlük imalâtı şu şekilde belirtmek mümkündür.

<u>İŞİN NEV'İ</u>	<u>A D E T</u>
Küçük boy torba kâğıdı	400
50 gr.lık tütün pipo kesesi	1000
20 lik bahar tipi hususi	25000
167 lik çöğüt kutusu	52

IX- LÂMBA SALONU :

İki ayrı salonda götürü ile çalışan, ekseriyetini genç ve yeni işçilerin teşkil ettiği bu grupta 153 ü kadın 6 sı erkek olmak üzere 159 işçi çalışmaktadır. Erkek işçiler, nezaretçi ve meydancı olduğundan imalâtı veren işçiler kadınlardır. Bunlara imalât işçisi adı verilir. Yenice Gelincik, bahar, yaka kutularının dip kısımlarının el ile imalini bu salondaki işçiler yapar. Bu işçilerin ücretleri de yaptıkları malların binisi üzerinden ~~verilir~~ verilir. Her cins kutu dibinin binisi için aldıkları ücret farklıdır. Şölkeki;

		<u>Normal Mesai- deki Ücret</u>	<u>Fazla mesai- deki Ücret</u>
Bahar- Yaka kutu dibi	1000 i	270 Krş.	405 Krş.
Gelincik kutu dibi	"	216 "	324 "
Yenice " "	"	193 "	289,5 "

Ayrıca buna toplu iş sözleşmesinden elde edilen zamlar da ilâve edilir. (Götürü işçisinin saat ücreti hesap edildikten sonra) (Götürü işçisinin ücret hesaplanmasının nasıl yapıldığı daha sonra anlatılacaktır.) Bu salonda verilen günlük imalât miktarını da (20.6.968 gününün) şu şekilde belirtelim.

<u>İmalât Nev'i</u>	<u>Adet</u>
Bahar kutusu dibi	328.000
Gelincik kutusu dibi	+ 71.000
	399.000

Demek ki lâmba salonunda, aşağı yukarı bir günde 399.000 Bahar ve Gelincik kutusu dibi imâl ediliyor.

X- SARMA SALONU :

İki ayrı salonda götürü ile çalışan, ekseriyetini genç ve yeni işçilerin teşkil ettiği sarma gurubunda da 230'u kandan, 10 u erkek olmak üzere 240 işçi çalışmaktadır. Bu grupta da yine erkek işçiler, nezaretçi ve meydancı olduğundan imalât veren işçiler kadınlardır. Lâmba salonunun bir tamamlayıcısı olan sarma salonundaki işçiler, lâmba salo-

nunda yapılan Yenice, Gelincik, Bahar, Yaka kutularının di-
bi ile kutu üst kapaklarını birleştirip sararlar ve kenar-
larının kesilmesi için kesici salonuna gönderirler. Bu ame-
liyeden sonra artık kutu teşekkülü için her şey bitmiş olur.

Bu işçilerin ücretleri de Lamba salonundaki işçi-
ler gibi, yaptıkları malın bini üzerinden verilir. Bu bölüm-
de de sarmanın cinsine göre ücret değişmekle beraber, genel
olarak lâmbaların bininden daha pahalıdır.

Şöyle ki:

	<u>Normal Mesai- deki Ücret</u>	<u>Fazla Mesai- deki ücret</u>
Bahar - Yaka kutusu	378 Krş.	567 Krş.
Gelincik kutusu	335 "	502,5 "
Yenice kutusu	275	412,5 "

Lamba salonunda çalışan götürü işçileri gibi bu salondaki
işçilere de ayrıca toplu İş Sözleşmesinden elde edilen bü-
tün zamlar ilâve edilir.

Sarma salonunda çalışan işçilerin verdikleri gün-
lük imalât miktarı hakkında da bir fikir edinebilmek için
20.6.968 gününün imalât miktarını şu şekilde belirtebiliriz.

<u>İmalâtın Nev'i</u>	<u>A d e t</u>
Bahar sarma	354.200
Gelincik sarma	+ 92.000
	446.200

Demekki sarma salonunda da aşağı yukarı bir günde 446.200 Ba-
har ve Gelincik sarması yapılıyor.

Her iki salonda götürü ile çalışan imalât işçileri
iş bakımından birbirlerine bağlıdır.

Şöyle ki:

Lâmba salonunda yalnız Bahar, Yenice ve Gelincik
kutu dipleri yapılır. Bu yapılan kutu dipleri kurduktan son-
ra da sarma salonuna gelir ve burada kutu üst kapağı ile bir-
leştirilir. Bu bakımdan her iki salonda da verilen günlük ima-
lât miktarının aşağı yukarı aynı seviyede olması icap eder.
Eğer lâmba salonunda verilen günlük imâlât sarma salonundakin-
den az veya fazla ise sarma salonunda işlenecek malzeme de ya
çok çoğalır, veyahutta ihtiyaca yetmez. Dalayısıyla iki salon
arasında bir imalât artığı meydana gelirken bu da sarma salonu

işçilerinin aleyhine olur. Çünkü: sarma salonu işçileri ya boş oturur yahutta, lâmba salonunda yapılan kutu dip-leri stoku çok fazla olduğundan sarma işçisi bunları kolay kolay tüketemez. Dolayısıyla bu kutu dibi stoku bir çok tablayıda meggul eder. Bazı aylarda Sarma Salonunda görülen boş table sıkıntısı da işte bu sebepten meydana gelir. Ususiyetle her iki salonda verilen günlük imâlât miktarı aşağı yukarı aynı seviyededir.

Fakat yukarıda belirttiğim her iki salonda 20.-6.968 de verilen günlük imalât miktarına bakıldığında ikisi arasında bariz bir imalât miktarı farkı görülür. Bunun sebebini de şu şekilde açıklayabiliriz.

Lâmba veya Sarma salonunda o gün izine çıkan veya her hangi bir sebeple (düğün, çenazâ ve.s.) gelmeyen işçi sayısı diğer salona nisbetle fazla ise o günkü imâlât miktarıda farklı oluyor. Nitekim yukarıda her iki salonda verilen 20.6.968 günü imalât miktarı arasındaki fark da bu sebeple meydana gelmiştir.

Bunun içinde bu iki salondaki bir günlük imâlât miktarını alıpta ikisi arasında bir mukayese yapmaya kalkarsak hatalı bir tutum olur. Genel olarak her iki salonda da Hazirandan Eylül ayına kadar izin mevsimi olduğundan verilen imalât miktarları da düşüktür.

Şöyleki:

Bu aylarda her iki salonda verilen günlük imalât miktarı 250-350 bin arasındadır. Fakat kış aylarında ise durum farklıdır.

Şöyleki:

Lâmba salonunda ortalama günlük imâlât miktarı:

Yenice kutu dibi	250.000	
Bahar kutu dibi	<u>+300.000</u>	
	550.000	kutu dibidir.

Sarma salonunda ise

Yenice kutusu	250.000	
Bahar kutusu	<u>+ 300.000</u>	
	550.000	dir.

Dolayısıyla işçilerin tamamının çalıştığı kış aylarında her iki salondaki günlük imalât miktarı aşağı yukarı birbirine eşit oluyor.

İşçileri hakkında araştırma yapılan on iş gurubunu bu şekilde tanımlamaya çalıştıktan sonra sırf fabrikanın bütünü hakkında bir fikir verebilmek için, işçileri hakkında araştırma yapılmayan diğer bölümlerinde kısaca tanımını yapmaya çalışalım.

XI- ÇİZGİ SALONU

Lüks kutu kapak ve diplerinin kesim ve çizgilerinin yapıldığı bu salonda 29 u kadın , 9'u erkek olmak üzere 38 işçi çalışmaktadır.

XII- BAKIM KISMI

Fabrikadaki mevcut bütün makinelerin aylık ve yıllık revizyonları, yedek parça imali (torna, tesfiye, freze, taşlama, su verme işleri) makine motorlarının tamiri ile bütün fabrikadan elektrik, kalorifer işleri, kısmi onarımlar (kapı, fabrika içindeki yol, pencere, gardorap, badana ve lüzumu halinde betonarme işlerinin) yapıldığı bakım kısmında 2 kadın, 90 da erkek olmak üzere 92 işçi çalışmaktadır.

XIII- EMNİYET KISMI:

Fabrikaya her türlü giriş çıkışların (insan ve malların) kontrolü ile, gece ve gündüz emniyetin sağlandığı bu kısımda da 52 si kadın 85 i de erkek olmak üzere 137 işçi bulunmaktadır.

XIV- LEVAZİM KISMI :

Fabrikanın ihtiyacı olan her türlü asli ve yardımcı malzemenin stoku (Levazımın stoku) ile fabrika imalatının stoku yapılan bu kısımda da 8 i kadın 104 ü erkek olmak üzere 112 işçi çalışmaktadır.

XV- LÂSTİKHANE KISMI :

Matba ve tap kesme merdaneleri ile kauçuk araba tekerlekleri ve her ebatta contaların yapıldığı kamyon lastiklerinin tamir edildiği, bilusum Tekel ve teşekküllerindeki kauçuk ve lastik işlerinin yapıldığı bu kısımda da 11 erkek işçi çalışmaktadır.

XVI- SİCİL KISMI :

Kutu fabrikasında çalışan bütün işçilerin sicil durumları (ceza ve ikramiyeleri senelik zam ve mezuniyetleri, sosyal yardım muamele işleri) ile bir fiil kutu işçi-

si personel işlemlerinin yapıldığı Sicilde 11 kadın, 2 erkek olmak üzere 13 büro işçisi çalışmaktadır.

XVII- MUHASEBE KISMI :

Kutu fabrikasında çalışan bütün işçilerin, tahakkuk maliyet hesapları ile Muhasebe işlerinin yapıldığı bu kısımda da 5'i kadın, 23 ü erkek olmak üzere 28 büro işçisi çalışmaktadır.

XVIII- İŞLETME KISMI :

Kutu fabrikasında imâl edilen malların sevk idaresi, organizasyonu, işçi ve makine verimliliğinin kontrolü ile işçi ve makine imâlitinin kayıt ve kontrol işlerinin yapıldığı bu kısımlarda da 4 ü kadın 7 si erkek olmak üzere 11 büro işçisi çalışmaktadır.

XIX- SİPARİŞ VE SEVK KISMI :

Tekel ve teşekküllerine ait her türlü evrakı matba, cilt işleri ile sosyal yardım mevzuuna giren elbise, ayakkabı v.s. siparişlerinin ve fabrikada imal edilen malların dahili ve harici sevk işlerinin yapıldığı bu kısımda da 4ü kadın 23 ü erkek olmak üzere 27 işçi çalışmaktadır.

XX- SÜRGÜLÜ KUTU:

Yeni Harman ve Külüp sigara kutularının yalnız kutu yapım (baskı hariç) işlerinin yapıldığı bu kısımda da ~~34~~ 3 ü kadın 16 sı erkek olmak üzere 19 işçi çalışmaktadır.

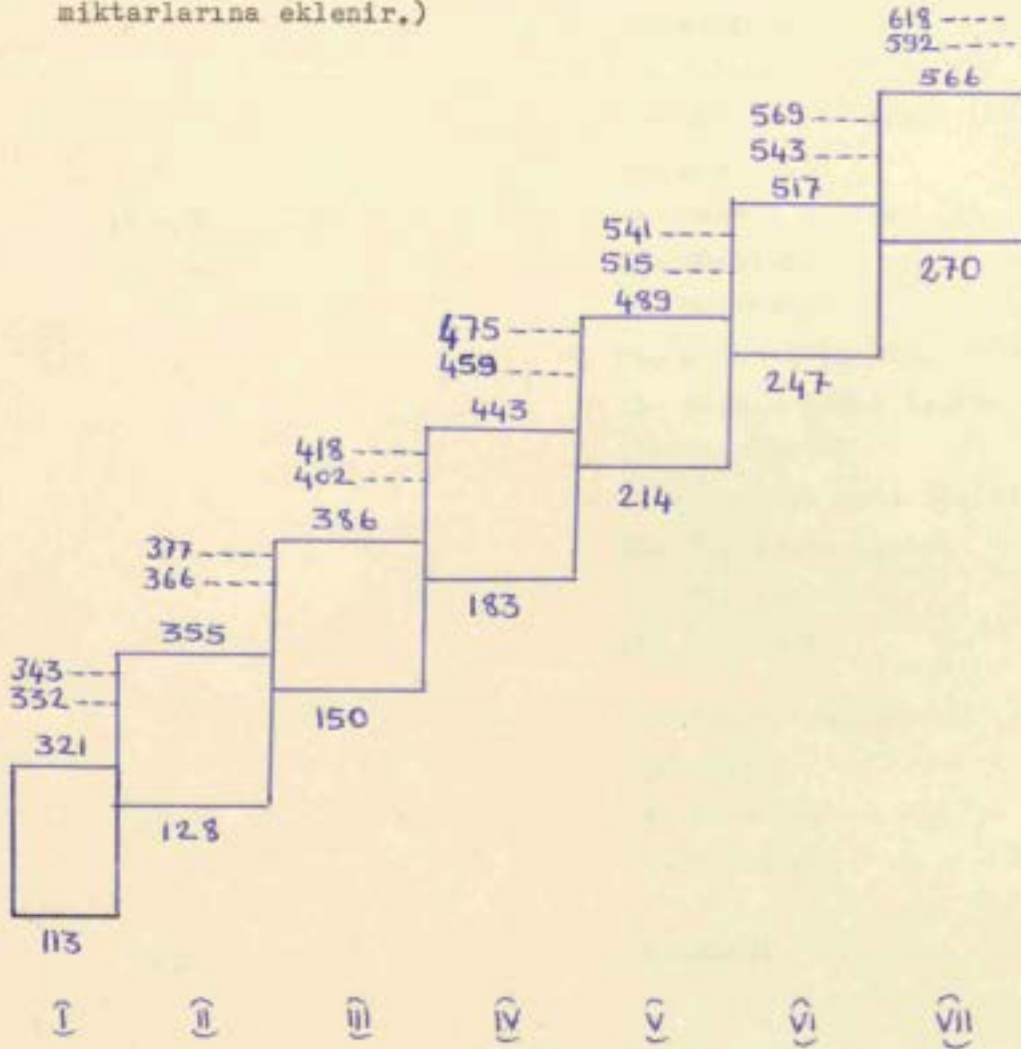
Kutu Fabrikasına bağlı olupta Cevizli'deki Tekel Fabrikasında çalışan 14 işçi ile 5 Rotogrovür işçisinin de hesaba katarak 1407 işçinin bu şekilde ayrıldığı iş kollarına göre genel bir tanımını yaptıktan sonra, İstanbul Cibali Kutu Fabrikasında çalışan işçi sayısı ile, bu işçilerin yaptığı işleri bir bütün olarak gözden geçirmiş olduk.

CİBALİ KUTU FABRİKASINDA ÇALIŞAN İŞÇİLERİN
ÜCRET BAREMLERİ ve SINIF AYIRIMLARI

Toplu iş sözleşmesine göre Tekel'in Ankara (bira fabrikası) ve İstanbul'daki iş yerlerinde tatbik edilecek işçi baremi (saat ücreti) aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir.

İŞÇİ SINIFLARI ve ÜCRETLERİ

(Toplu İş Sözleşmesinden elde edilen zamlarda aşağıda gösterilen ücret miktarlarına eklenir.)

Kutu Fabrikası işçileri yedi sınıfta toplanır. Her sınıfta alınan ücret tavan ve tabanı yukarıdaki tabloda gösterilmiş olup, yaptıkları işe göre sınıf ayırmaları da şöyledir.

SINIFLAR

İŞİN İSMİ

I

- 1- İmalât işçisi
- 2- Rotatifci
- 3- Salon yardımcısı

SINIFLARİ Ş İ N İ S M İ

II - III

- 1- Ambalajcı (sandık ve paket)
- 2- İmalat işçisi
- 3- Kolacı (yalnız III. sınıftır.)
- 4- Rotatıfci
- 5- Salon yardımcısı

IV - V

- 1- Çizgisi
- 2- Giyotinci
- 3- İmalat kontrolörü
- 4- Kesici (yalnız IV sınıftır.)
- 5- Klışeci
- 6- Kolacı
- 7- Lüks kutu işçisi (IV sınıftır.)
- 8- Lastikçe
- 9- Matbaa ressamı
- 10- Mücellit
- 11- Mürettip
- 12- Oiset-Lito Tipo Pedel
- 13- Sigara kâğıt işçisi (IV sınıftır)
- 14- Sterotipci
- 15- Sürgülü kutu işçisi
- 16- Top kesme işçisi
- 17- Transportcu
- 18- Yıldızcı

VI

- 1- Çizgi kondüktörü
- 2- Kesici
- 3- Mürettip
- 4- Pöstabaşı

VII

Ustabaşı

FABRİKADAKİ İŞÇİ ÜCRETLERİNİN NASIL HESAPLANDIĞI

Fabrikada çalışan bütün işçileri aldıkları ücret bakımından ikiye ayırmak mümkündür.

A- Yövmiye (saat ücreti) ile çalışanlar

B- Götürü ile çalışanlar.

A- Yövmiyeli işçilerin ücret hesabı

Lamba ve sarma salonu dışında çalışan bütün işçiler, saat ücreti ile çalışırlar.

Her işçinin fabrikaya giriş ve çıkış kartı vardır. Bu kartlara işçinin, fabrikaya girdiği saat ile fabrikadan çıktığı saatler, kapı yanında bulunan makine ile basılır. Böylece her işçinin günde kaç saat normal ve fazla mesai çalıştığı tesbit edilip, her on günde de bu saatler ayrı ayrı toplanarak Apel adı verilen cetvele geçirilir. Ay sonunda da, bu onar günlük normal ve fazla mesai saatleri ayrı ayrı toplanarak, işçinin bir ayda çalıştığı iki ayrı saat toplamı elde edilmiş olur. Tesbit edilen bir aylık fazla mesai saati üzerine bunun % 50 si ilâve edilerek, normal mesai saatlerine çevrilip her iki normal mesai saatlerinde toplandıktan sonra işçinin bir ayda çalıştığı bütün saat toplamı elde edilir. (Buna resmi tatillerin saat toplamı da ilâve edilir.) Böylece tesbit edilen bir aylık saat toplamları, işçinin saat ücreti ile çarpılarak o işçinin aylık kazancı bulunur. Bu aylık kazancı üzerinden, her işçiden %5 ihtiyarlık % 2 hastalık sigortası ve % 2 de işçinin istediği zaman çekebileceği koruma sandığına aidat kesilir. Bütün bu vergiler kesildikten sonra vergi matrağı bulunur. Her işçinin vergi cetvelinde gösterilen durumuna göre vergi matrağı üzerinden de gelir vergisi kesilerek işçinin brüt kazancı elde edilir. % 04 pul, 12,50 TL sendika aidatı, eğer varsa yövmiye kesimi v.s de ~~bu~~ bu brüt kazancı düşülerek ele geçen net aylık ücret bulunur. Yalnız işçiye verilen aylık ücret'in tamamı ay sonunda değilde ayda 3 defa (ayın 1, 11, 21 de) avans şeklinde ödenir. Ay sonunda verilen avanslardan, aylık ücretten düşülerek çıkan farkın tamamı işçiye verilir.

B- Götürü ile çalışan işçilerin ücret hesabı :

Lamba ve Sarma salonunda çalışan aşağı yukarı 383 kadın işçi ücretlerini yaptıkları imalât miktarı üzerinden almaktadırlar.

Götürü işçisininde çalıştığı bir aylık normal ve fazla mesai saatlerinin hesaplanması aynen yövmiyeli işçilerdeki gibidir.

Yaptıkları imalâtın nevi ve miktarları da şu şekilde tesbit edilir; Götürü işçisininin her gün normal ve fazla mesaide yaptığı imâ-

lât nev'i ve miktarı ayrı ayrı tesbit edilerek her on günde toplanıp, Andol (cetvel) adı verilen cetvellere geçirilir. Bu şekilde her götürü işçisinin bir ayda normal ve fazla mesaide yaptığı aylık imâlat nev'i ve miktarları tesbit edilmiş olur. Götürü işçileri yaptıkları malın cinsine göre, normal ve fazla mesaideki ücretleri de şu şekilde belirtilmiştir.

Lamba salonundaki işçiler için.

<u>M a l ı n</u>		<u>Normal saatteki</u>	<u>Fazla mesaideki</u>
<u>Yapılan Cinsi</u>	<u>1000'i</u>	<u>Ücreti Kırş.olarak</u>	<u>Ücreti. (Kırş.)</u>
Bahar-Yaka kutu dibi	"	270 + % 50	405
Gelincik kutu dibi	"	216 " "	324
Yenice kutu dibi	"	193 " "	289,5

Sarma salonundaki işçiler için.

<u>Yapılan malın cinsi</u>	<u>1000'i</u>	<u>Normal saatteki</u>	<u>Fazla mesaideki</u>
		<u>Ücreti kırş.olarak</u>	<u>Ücreti (kırş.)</u>
Bahar veYaka sarması	"	378 + % 50	567
Gelincik sarması	"	335 " "	502,5
Yenice sarması	"	275 " "	412,5

Her iki salondaki işçiler içininde ücret bu şekilde belirtildikten sonra, götürü işçisinin bir ayda normal saatte yaptığı imâlat'ın nev'i ve miktarına göre tesbit edilen normal saatteki ücreti ile, fazla mesaideki yaptığı imalatın nevi ve miktarı da, fazla mesaideki tesbit edilen ücreti ile ayrı ayrı çarpılarak, her ikisi toplandıktan sonra o işçinin bir ayda kaç liralık mal yaptığı bulunur.

Diğer taraftan götürü işçisinin bir ayda çalıştığı saatlerin toplamı tesbit edilmiş olduğundan şöyle bir orantı kurulur. "Bu kadar liralık malı, bu kadar saatte (1 aylık saat toplamı) yaptıysa, 1 saatte kaç liralık mal yapabilir,, Neticede çıkan miktar bize o işçinin saat ücretini verir. Bu saat ücretine, hafta tatillerindeki 48 saatlik ilâve ile toplu iş sözleşmesinden elde edilen saatlik zam miktarları da eklenerek o işçinin toplam aylık saat ücreti hesaplanmış olur. Götürü işçisinin saat ücreti de bu şekilde tesbit edildikten sonra, ele geçen aylık ücretin tesbiti ile verilen avans şekli diğer yözümiyeli işçilerde olduğu gibidir.

ARAŞTIRMADA TAKİP EDİLEN YOL

Kutu Fabrikasında yapılan gözlem ve ön araştırma safhasında, fabrikadaki işçilerin, yaptıkları iş bakımından iki grupta toplanabileceğini, bunlardan bir kısmının esas imalat veren işçi, diğer bir kısmında imalat vermeyen işçi (idareci, meydancı, paketçi) durumunda olduğu müşahede edildi. Böylece fabrikadaki bütün bölüm işçilerinin yaptıkları işler tesbit edildikten sonra, yaptıkları iş bakımından bir biri ile irtibatlı olan ve birbirlerini tamamlayan bölümlerde imalat veren işçiler alınıp, mülakatda bu işçilerden seçilen örnekleme ile yapıldı.

Bu bakımdan fabrikada çalışan tüm işçi toplamının 1388 kişi olmasına rağmen, araştırma yapılan guruplarda çalışan işçi toplamı ise 900 kişi olmuştur. Bu 900 kişinin de araştırma yapılan guruplara göre dağılışı da aşağıda gösterilmiştir.

BÖLÜMLER	KADIN	ERKEK	GENEL
	N	N	-N-
1- Giotin, Mürettip, Mücellithane:	28	77	105
2- Tap kesme	1	140	141
3- Kesici	74	11	85
4- Matbaa	-	74	74
5- Makine kutu	18	6	24
6- Lamba	153	6	159
7- Sarma	230	10	240
8- Lüks kutu	71	1	72
	575	325	900

Araştırma yapılan bölümlerde çalışan işçi mevcudunun 900 kişi olmasına rağmen, seçilen örnekleme bu 900 işçi üzerinden değil de 837 işçi üzerinden alınmıştır.

Ş ö y l e k i : Örnekleme bir grupta çalışan işçilerden yalnız o grupta faal olup imalatla bulunan işçilerden seçilmiştir. Guruplarında azınlığı teşkil eden karışık cinsten işçiler ise imalatla bulunmayıp, ekserisi postabaşı, ustabaşı, meydancı ve paketçi olduğundan örnekleme dahil edilmemiştir. Bu duruma görede, araştırma yapılan bölümlerdeki 575 kadın işçinin 29 u, 325 erkek işçinin de 34 ü kendi bölümlerinde imalat vermeyen işçi durumunda olduklarından örnekleme dışında bırakılmışlardır.

G a y e m i z, Fabrikadaki imalat işçilerinin iş durumlarıyla ilgili meselelerini de aksettirmek olduğundan mülakât sorula-

rida bu amaca uygun olarak hazırlandı. Aynı gurup içinde imalâta bulunmayan işçilere bu sorular tatbik edilmediğinden onlar örnekleme daşında bırakılıp esas araştırma yapılan imalât işçi popülasyonu 837 kişi olarak alındı.

Buna göre de:

- A- Giotin-Mürettip-Mücellithane de: çalışan 28 i kadın 77 si erkek olan 105 işçiden yalnız imalât veren 77 erkek işçinin % 26 sı ile (20 kişi),
- B- Tap kesmede: çalışan 1 i kadın 140 ı da erkek olan 141 işçiden imalât veren 140 erkek işçinin % 20 si ile (28 kişi).
- C- Matbaa da: Çalışan 74 işçinin de hepsi erkek olması sebebi ile bu işçilerden % 21,6 sı ile (16 kişi) mülâkat yapılmıştır.
- B ö y l e c e : Üç guruptaki 291 erkek işçiden % 22 ile yani 64 ile konuşulmuştur.
- D- Kecisi : Salonunda çalışan 11 i erkek 74 ü kadın olan 85 işçiden imalât veren 74 kadın işçinin % 27 si ile (20 kişi)
- E- Makine Kutu : Salonunda çalışan 6 sı erkek 18 i kadın olan 24 işçiden imalât veren 18 kadın işçinin % 44,4 ü ile (8 kişi).
(-B-C-D-E) guruplarındaki işçilerin hepsi de makine başında çalışmaktadırlar.)
- F- Lâmba salonunda : Çalışan 6 sı erkek 153 ü kadın olan 159 işçiden imalât veren 153 götürü kadın işçinin % 24,2 si ile (37 kişi).
- G- Sarma salonunda : Çalışan 10 u erkek 230 u kadın olan 240 işçiden imalât veren 230 götürü kadın işçisinin % 21,7 ile (50 kişi)
(F ve G gurubundaki kadın işçileri götürü kadın işçisidir.)
- K- Lüks kutu: Salonunda çalışan biri erkek 71 i de kadın olan 72 işçiden imalât veren ~~71~~ 71 kadın işçinin % 29,6 sı ile (21 kişi) konuşulmuştur.

B ö y l e c e : Beş guruptaki 546 kadın işçiden % 24,9 u ile yani 136 kadın işçi ile konuşulmuştur.

Araştırma yapılan bölümlerdeki örneklemeye dahil edilen işçi sayısı her bölümde farklı olduğundan örnek seçiminde % 20 ve daha fazla işçi kullanıldı.

Örneklemeye dahil edilen işçi miktarının az olduğu bölümlerde de gurup özelliklerini iyi aksettirmesi bakımından bu yüzde çoğaltılıp % 44,4 e kadar çıkıldı.

Ö r n e ğ i n : Makine kutu salonunda örneklemeye dahil edilen işçi sayısı 18 olduğu için bunun % 44,4 ü ile konuşuldu.

N e t i c e d e : Araştırma yapılan guruplarda örneklemeye tabi tutulan 837 işçinin % 23,8 i yani 200 işçi ile mülâkat yapılmıştır.
(** tablo (A) da bu durum açıkça gösterilmiştir.)

TABLolarIN GENEL İZAHİ

Kutu fabrikasında araştırma yapılan iş gurupları sekiz bölüm halinde incelenmiş olup, bu bölümlerden

- 1- Giotin - Mürettip - Mücellithane
- 2- Tap Kesse
- 3- Matbaa salonunda makine başında çalışan ve imalât verenler erkek işçi olduklarından (Bu işçilerin tanımı daha evvel "Araştırmada takip edilen yol,, bahsinde teferruatlı bir şekilde belirtilmiştir.) Bahsi geçen bu üç bölümdeki erkek işçiler, tablolarda erkek işçi gurubu adı altında birleştirilmiştir.

Diğer guruplardan:

- 4- Kesici
- 5- Makine Kutu
- 6- Lüks kutu salonunda da imalât veren ve araştırmaya tabi tutulanlar yövmiye ile çalışan kadın işçi olduklarından bu üç bölümdeki kadın işçiler de aldıkları ücret bakımından yövmiyeli kadın işçi gurubu adı altında birleştirildi.

Geriye kalan :

- 7- Lâmba ve
- 8- Sarma salonunda götürü ile çalışan imalât veren kadın işçiler de aldıkları ücret bakımından birleştirilip götürü kadın işçisi diye ayrı bir katogaride incelendi.

Bu ayırımı göre araştırma yapılan işçi gurupları üç bölümde sınıflandırılabilir.

Erkek İşçi Gurupları :

- 1- Giotin - Mürettip - Mücellithane
- 2- Tap kesme
- 3- Matbaa

Kadın işçi gurupları :

Bu guruplarda aldıkları ücret bakımından iki kısma ayrılabilir.

I- Yövmiye ile çalışan kadın işçiler

- 1- Kesici
- 2- Makine Kutu
- 3- Lüks kutu

II- Götürü ile çalışan kadın işçiler

- 1- Lâmba
- 2- Sarma

Bazı tabloların çiziminde bu ayırmadan hareket edilerek işçi gurupları üç bölüm halinde gösterildi. Çünkü bazı sorulara verilen cevaplar yövmiyeli ve götürü kadın işçi guruplarında farklı farklı olduğundan kadın işçi gurupları mecburen yövmiyeli ve götürü olarak iki kısma ayrıldı.

Örneğin, tabla birde görüldüğü gibi yaş durumları yövmiyeli ve götürü kadın işçi guruplarında çok farklıdır. Fakat bir kısım tablalar-
dan görüldüğü gibi, bazı müşterek sorulara verilen cevaplar yövmiyeli ve götürü kadın işçi guruplarında hemen hemen aynı mahiyette olduğundan her iki gurubunda birleştirmekte bir sakınca görülmeyip, katagoriler sadece erkek ve kadın işçi diye iki gurupta taplanıldı. Örneğin tabla 5/1 de görüldüğü gibi, işçilerin doğum yerini kadın ve erkek diye iki kısma ayırarak incelemekte bir sakınca görülmedi. Diğer bir kısım tablolarda da bütün iş guruplarında ki özellikleri aksettirmesi ve sorulara verilen cevapların her iş gurubunda farklı olması sebebiyle mecburen her iş gurubu ayrı ayrı incelendi.

Örneğin: tabla 22 de görüldüğü gibi;

"Bozuk mal ve malzeme geliyormu? sorusuna verilen cevaplar her gurubda (8 iş gurubu) farklı olduğundan mecburen 8 iş gurubu da ayrı ayrı gösterildi.

Her soru ve bu soruların şıkları için ayrı ayrı tablalar hazırlanmış olup, her tablanunda üst kısmında sorunun mahiyeti ile numarası gösterilmiştir.

Şöyleki; sorular birden fazla şıklı olduğu zaman o soru kapsamına giren bütün tablalara aynı soru numarası verilmiş olup sadece sorunun ^{seri} numarası değiştirilmiştir. Örneğin 9.cu sorunun kapsamına giren 17 tablaya sıra ile 9/1 - 9/2 -9/3-9/4-9/5-9/6 gibi 17 ye kadar seri numarası verilmiştir.

Genel olarak tablalar şu esasa göre yapılmıştır. Ekseri her tabla yukarıda belirtildiği gibi lüzumuna göre bazan bir, bazen iki, bazen 3 bazende sekiz iş gurubuna göre yatay kısımlara ayrılmıştır. Tablaların üst kısımları (dikey katagoriler) ise verilen cevap adedine göre katagorilere ayrılmış olup, ^{her} katagari içinde verilen cevap toplamı ile yüzdeler ayrı ayrı gösterilmiştir.

Konuşulan 200 işçi ailesinin toplam nüfusunu gösteren 6 nolu tablada şu şekilde izah edilebilir.

Tablanın sol tarafında görüldüğü gibi evvelâ birinci bölümü teşkil eden genel gurubda 200 işçinin evli, dul ve bekâr olarak ayırımı yapılmış ve her iki işçi gurubunda aile toplamı birinci bölümün en üst kısmında gösterilmiştir.

Örneğin, konuşulan 200 işçinin toplam aile nüfusları 938 dir.

İkinci bölümü teşkil eden erkek gurubunda da erkek işçiler evli ve bekâr olarak iki 9 kısma ayrılmış ve her iki kısmında toplamı yine o bölümün en üst sütununda gösterilmiştir.

Örneğin : Bu gurupda konuşulan 64 erkek işçinin toplam aile nüfusu 286 dir. Keza üçüncü bölümü teşkil eden kadın gurubunda da, kadın işçiler yine evli ve bekâr olarak iki kısma ayrılmış ve her iki kısmında toplamı bölümün en üst kısmında gösterilmiştir.

Örneğin : burada da 136 kadın işçi ile konuşulmuş ve bu işçilerinde aile nüfus toplamı 653 . Tablonun üst kısmındaki dikey kategorilerde ailede bulunan fertlere göre taksim edilmiştir. Böylece her üç gurubda gösterilen evli ve bekar işçilerin ailelerinde bulunan fertlerin ayrı ayrı belirtilmiştir. Tabla da siyah kare içine alınan rakamlarda konuşulan işçilerin ailede ve durumunda olduğunu gösterir.

Örneğin : Tablada, kadın gurubunun bekâr kısmında görüldüğü gibi, 55 bekâr kadın işçi ile konuşulmuş olup, bu işçilerin toplamı aile nüfusları 302 dir. Bu 302 kişiden 55 i ailede çocuk durumunda (konuşulan kız işçi) 41 i ailede baba, 50 si anne, 62 si kız kardeş v.s. dir.

Her gurubdaki evli ve bekar işçilerin aile fertleri ayrı ayrı bu şekilde belirtildikten sonra, genel gurubun en üst sütununda görülen toplam kısmında ise, genel olarak 200 işçinin toplamı aile nüfusu ve bunların ailedeki durumlarına göre dağılışı görülmektedir.

2 ve 4 nolu tablalarda ise 200 işçi ailesinin toplamı nüfusu olan 938 kişinin yaş ve tahsil durumları gösterilmiştir. Yataş kategorilerde 938 kişinin ailedeki yerine göre dağılışı, dikey kategorilerde ise yaş ve tahsil durumları gösterilmiştir.

I- NÜFUS VE AİLE YAPISI

A - Yaş, tahsil, doğum yeri ve askerlik ile ilgili özellikler

B - Nüfus ve aile yapısı ile ilgili özellikler.

A - İşçilerde yaş :

Genel olarak mütalâa edildiğinde table 1 inde tetkikinden anlaşıldığı gibi Kutu Fabrikası işçilerinin yaş ortalamalarının 32.1 olduğu görülürki buda bize ilk bakışta fabrikada nisbeten orta yaşlı işçilerin çalıştığı intibainı verir.

Fakat işçileri guruplara ayırıpta her guruptaki yaş ortalamaları ayrı ayrı tesbit edildiğinde guruplar arasında bariz bir yaş farkının bulunduğu ortaya çıkar. Bu duruma göre bazı iş guruplarında da yaşlı, bazı iş guruplarında da genç işçi eleman çalıştırıldığı görülür.

İşçileri, erkek yövmiyeli kadın ve götürü kadın işçisi diye 3 guruba ayırarak buna göre yaş tasnifi yapıldığında table 1 den de görüldüğü gibi en genç işçilerin çalıştığı gurubun götürü kadın gurubu, en yaşlı işçilerinde çalıştığı gurubun yövmiyeli kadın gurubu olduğu anlaşılır.

Şöyle ki: Erkek işçi gurubunun % 26,6 sını 35 ile 39 yaşları arasında olan işçiler teşkil etmekte olup, bu guruptaki yaş ortalaması 37,4 dır. Yövmiyeli kadın gurubunun % 26,5 ünü ise 40 ile 44 yaşları arasında olan işçiler teşkil etmekte olup bu gurubun yaş ortalaması da 41,6 dır. % 26,4 ünün 15 ile 19 % 36,8 ininde 20 ile 24 yaşları arasında bulunan işçilerin teşkil ettiği götürü kadın gurubunda ise yaş ortalaması diğer bütün guruplardan küçük olup 22,7 dir. Yaş ortalamasının diğer guruplara nazaran en küçük olduğu götürü gurubunda yapılan işlerin kapsamı göz önünde tutulduğunda bu durumun normal olduğu söylenebilir. Çünkü, burada çalışan işçiler imalat işçisi olduklarından ve yaptıkları mal miktarı üzerinden ücret aldıklarından daima süratli ve dikkatli çalışmalarını icap eder ki, buda çok yorucu bir iş olduğundan yaşlı işçilerin çalışmalarına pek imkân vermez. Yaş ortalamasının diğer guruplara göre çok yüksek olduğu (41.6) yövmiyeli kadın gurubunda ise durum tamamen değişiktir.

Ş ö y l e k i; Bu bölümdeki işçiler ücretlerini götürüdeki gibi yaptıkları mal miktarı üzerinden almadıkları için çok süratli ve dikkatli çalışmak mecburiyetinde de değillerdir. Zaten kendilerini buna zorlayan manevi bir baskı da yoktur. Bunun için işleri götürüdeki gibi ne pek sıkı kısı nede pek yorucudur. Bu itibarla fabrikada çalışan yaşlı kadın işçilerin (yövmiyeli olanları) da ekserisi bu bölümlerde çalıştırılmaktadır.

Netice olarak, götürü gurubunda çok genç,erkek gurubunda orta, yövmiyeli kadın gurubunda da ekseri yaşlı işçilerin çalıştıkları söylenebilir.

İŞÇİ AİLELERİNDE YAŞ :

Genel olarak 200 işçi ailesinin toplam nüfusu olan 938 kişinin ailedaki durumlarına göre yaş dağılımları table 2 de teferruatlı bir şekilde gösterilmiştir.

Bu tablonun tetkikinden de anlaşıldığı gibi % 44,4 ünün 15 ile 19, % 11,7 sininde 20 ile 24 yaşları arasında bulunduğu bu 938 kişilik işçi ailesinin yaş ortalaması 23.3 dür.

Ailedeki durumlarına göre bu toplam nüfusu 8 guruba ayırarak yaş ortalamalarınında buna göre hesapladığımızda guruplar arasında bu bakımdan büyük bir farkın bulunduğu ortaya çıkar.

Ş ö y l e k i ; % 22.4 ünün 60 ile 64 yaşları arasında bulunduğu diğer kadın gurubunda yaş ortalamasınının 60 olduğuna bakılırsa, bu gurup kişilerinin aile içinde diğer fertlerden daha yaşlı oldukları anlaşılır.

Keza yine, % 16,7 sinin 35 ile 39, % 16,7 sininde 40 ile 44 yaşları arasında bulunduğu, ailede baba durumunda olan 156 kişinin yaş ortalaması 43,5 diğer taraftan % 23,8 inin 40 ile 44 yaşları arasında bulunduğu ailede anne durumunda olan 193kişininde yaş ortalaması 40.0 dir. Bu itibarla ailede baba durumunda olanların, anne durumunda olanlardan biraz daha yaşlı oldukları söylenebilir. Konuşulan baba durumunda olan 54 işçinin yaş ortalaması ile (38,6), konuşulan anne durumunda olan 81 işçinin yaş ortalamaları (38.7) karşılaştırıldığında da bu iki gurup işçi arasında hemen hemen hiç bir farkın bulunmadığı görülmekle beraber, konuşulmayan anne ve babaların da daha yaşlı oldukları anlaşılır. Ailede kız çocuk durumunda olan 168 kişinin yaş ortalaması ile (15,6) bu kız çocuklardan konuşulan 55 kişinin yaş ortalaması (20.3) karşılaştırıldığında, konuşulmayan kız çocukların daha küçük yaşta ve ekseriyetinde okul çağlarında olduğu ileri sürülebilir. Ailede erkek çocuk durumunda olan 150 kişinin yaş ortalaması ile (11.8 bu çocuklardan konuşulan 10 kişinin yaş ortalaması (28.2) karşılaştırıldığında ise durum yine aynıdır. Diğer taraftan % 32.9 unun 15 ile 19 ve % 17.7 sininde 20 ile 24 yaşları arasında bulunduğu kızkardeş gurubunun yaş ortalaması ile (16.9), % 27.1 inin 10 ile 14, % 25.9 ununda 15 ile 19 yaşları arasında bulunduğu erkek kardeş gurubunun yaş ortalaması (16.2) arasında bariz bir yaş farkı bulunmaktadır. Netice olarak; 200 işçi ailesinin toplam nüfusu olan 938 kişiyi ailede-

ki durumlarına göre guruplara ayırdığımızda yaş ortalamalarının büyüklüğüne göre bu gurupları şöyle sıralayabiliriz.

Diğer kadın (60), Baba (43,5), anne (40), Diğer erkek (37.8) kız kardeş (16.9, erkek kardeş (16.2), kız çocuk (15.6) Erkek çocuk (11.8) dir.

İŞÇİLERDE TAHSİL:

Tablo 3/1 tetkik edildiğinde genel olarak işçilerden % 80 inin okula gittiği % 20 sininde hiç okula gitmediği anlaşılır. Erkek gurubunda okula giden işçi miktarı, kadın gurubuna nazaran daha yüksek olup, % 93.75'e kadar çıkmakta, buna mukabil hiç okula gitmeyen işçi miktarıda kadın gurubuna nazaran çok daha azalmaktadır. (% 6,25).

Tabla 3/2 den de görüldüğü gibi umumiyetle ekseri işçi (% 66,9) ilk okulu bitirmiş olup, % 25.6 sıda ilk okulu terk etmiştir. Kadın gurubunda ilk okulu terk eden işçi yüzdesi ile (%32). erkek gurubunda ilk okulu terk eden işçi yüzdesi (% 15) karşılaştırıldığında her iki gurup arasında bariz bir fark bulunuşu, kadın işçilerin tahsile daha az önem verdiklerini ve bu yüzden tahsili yarıda bıraktıkları intibasını uyandırır. Her iki gurupta da ilk okul mezunu olan işçi yüzdesi yüksek olup, erkek gurubunda bu miktar % 73,4 e kadar çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında % 5,6 işçinin orta, % 1,9 ununda Sanat-Meslek Okulu mezunu olduğu anlaşılır.

Netice olarak da okula giden % 80 işçiden büyük bir ekseriyetinin ancak ilk okulu bitirdiği söylenebilir. Hiç okula gitmeyen 40 işçiden 22 sinin (% 55)) okuma yazma bildiği, 18 inin (%45) ise hiç okuma yazma bilmediği görülmüştür.

Erkek gurubunda hiç okula gitmeyen dört kişinin hepsi de kendi gayretleri ile okuma yazma öğrendikleri halde kadın gurubunda hiç okula gitmeyen 36 kişiden 18 inin halen yine hiç okuma yazma bilmediği, geriye kalan 18 inden 7 sinin (%38,9) Fabrika kursuna giderek, 6 sının (%33,3) kendi gayreti ile, 3 ünün (% 16.7) halk kursuna giderek, 2 sininde (% 11.1) evlerindeki çocuklardan okuma yazmayı öğrendikleri anlaşılmıştır. Genel olarak okula gitmeyen 22 işçiden 10 unun (% 45,5) kendi gayreti ile 2 sininde (% 9,1) yine kendi gayreti ile evlerindeki çocuklardan okuma yazmayı öğrendiklerine bakılırsa, bu işçilerden yarısından fazlasının (%54,6) okuma yazmayı kendi gayretleri ile öğrendikleri ortaya çıkar.

İŞÇİ AİLELERİNDE TAHSİL :

İşçi ailelerinin toplam nüfusu olan 938 kişinin ailedeki durumlarına göre tahsil durumları tabla 4 de ayrı ayrı teferruatlı bir şekilde gösterilmiştir.

T a b l o 4- Genel olarak işçi ailelerinin toplam nüfusu ele alındığında bunlardan % 20,5 inin hiç tahsili olmadığı, % 37 sinin daha tahsil çağına gelmediği, % 69.8 inin ise okula gitmiş olduğu veya henüz daha devam ettiği görülür.

Bu toplam nüfusu ailedeki durumlarına göre guruplara ayırarak, tahsil durumlarında buna göre ayrı ayrı belirtmeğe çalıştığımızda guruplar arasında tahsil bakımından önemli farkların bulunduğu ortaya çıkar. Usuliyetle denilebilirki, burada da yine hiç tahsili olmayan, yani hiç okula gitmeyenlerin ekseriyetini kadınlar teşkil etmektedir.

Ş ö y l e k i; Tabladan da görüldüğü gibi ailedeki durumlarına göre kadın ve erkek guruplarında tahsili olmayan fert yüzdeleri karşılaştırılarsa bu fark bariz bir şekilde kendini gösterir.

Örneğin : Ailede baba durumunda olanlardan tahsili olmayan fert yüzdesi % 27.6, buna mukabil ailede anne durumunda olanlardan tahsili olmayan fert yüzdesi ise % 40.4 dür. Keza yine kız çocuk gurubunda bu yüzde % 4.2, erkek çocuk gurubunda ise % 2.7 dir.

Tablo genel olarak gözden geçirildiğinde ise en çok tahsili olmayan gurubun, diğer kadın gurubu (% 58.2) olduğu görülür. Bu gurupda tahsili olan (% 28.4) kadınlardan da ekserisinde (% 63.2) en fazla ilk okul tahsili olduğu anlaşılmıştır.

Tabla 2 de gösterilen işçi ailelerinin toplam nüfusu olan 938 kişinin ailedeki durumlarına göre yaşları ile, tabla 4 de gösterilen bu toplam aile nüfusunun yine ailedeki durumlarına göre tahsil durumları karşılaştırıldığında, her guruptaki kişilerin yaş ve tahsilleri arasında bir ilişki olduğu görülür.

Ş ö y l e k i ; Bu iki tablaya genel olarak bakıldığında, yaş ortalamalarının büyük olduğu, diğer kadın (60.0), Baba (43.5) Anne (40.0 ve diğer erkek (37.8) gurubundaki kişilerde tahsili olmayan fert miktarlarında, yaş ortalamalarının küçük olduğu, kızkardeş, erkek kardeş, kız çocuk, erkek çocuk gurubundakinden çok daha fazla olduğu görülür.

Örneğin, yaş ortalamasının en büyük olduğu (60) diğer kadın gurubunda tahsili olmayan fert miktarı % 58.2 olduğu halde bu miktar, yaş ortalamasının en küçük olduğu erkek çocuk gurubunda ise % 2.7 dir. Keza yaş ortalamasının 40 olduğu anne gurubunda tahsili olmayan fert miktarı % 40.4 olduğu halde bu miktar, yaş ortalamasının 16.9 olduğu kız kardeş gurubunda ise çok daha düşük olup 7,6 dir. Bu bakımdan netice olarak genç neslin, yaşlı nesilden daha iyi ve daha çok okuma imkanına kavuştuğunu kesinlikle söyleyebiliriz.

İşçi ailelerinin toplam nüfusu olan 938 kişiden tahsili olan ve halen daha devam eden % 69.8 inin tahsil durumlarının ne olduğunu da yine tabla 4 e bakarak izah etmeye çalışalım.

Genel olarak tahsili olan ve devam eden bu 655 kişiden yarısından fazlasının (% 52.2) ilk okulu bitirdiği, % 16.9 ununda henüz daha ilk okula, % 6.3 ünün orta okula, % 2 sinin liseye % 0.5 inde

yüksek tahsile devam ettiği görülmektedir. Geriye kalan % 13,3 ün ilk okul terk, % 5,3 ün orta mezun, % 1,5 unun lise mezun, % 66'sının yüksek tahsil mezun, % 1,4 ünde sanat-meslek okulu mezunu olduğuna bakılırsa, bu kişilerde tahsil seviyesinin çok büyük bir ekseriyetle ilk okul olduğu ortaya çıkar.

Yine burada da kadın ve erkeklerde ilk okulu bitirmeyen veya terk eden fert yüzdeleri karşılaştırıldığında, kadın guruplarında bu yüzdelerin daha fazla olduğu görülür.

Örneğin, Baba gurubunda bu miktar % 15,9 iken, anne gurubunda % 31,3, kız çocuk gurubunda % 14 iken, erkek çocuk gurubunda % 4,4, kız kardeş gurubunda % 2,9 iken, erkek kardeş gurubunda % 2,5 ve diğer kadın gurubunda da % 15,8 iken, diğer erkek gurubunda % 15 dir.

İşçi ailelerinin toplam nüfusu olan 938 kişiden tahsilli olan veya devam eden 655 kişinin (% 69,8) % 6,3 ünün orta okula, % 2 sinin lise'ye, % 0,5 inde yüksek tahsile devam ettiği nazarı itibare alındığında da netice itibariyle işçi ailelerinden çok az çocuğun tahsil yapabildiği kolayca anlaşılır. Zira kız ve erkek çocuk gurubunda tahsil durumları gözden geçirilecek olursa bu durum daha bariz bir şekilde görülür.

Örneğin, kız çocuk gurubunda % 9,4 ünün orta, % 3,9 unun lise, % 1,6 sinin yüksek tahsile, erkek çocuk gurubunda da % 14,2 sinin orta, % 3,5 in lise, % 0,9 ununda yüksek tahsile devam ettiği görülür.

DOĞUM YERİ :

Tablo 5/1 tetkik edildiğinde genel olarak işçilerden % 41,5 inin İstanbul, % 17,5 in Marmara, % 15, 5 ininde Karadeniz bölgesinde doğduğu görülür. Tabla 5/2 de görüldüğü gibi işçi babalarının doğum yerleri tetkik edildiğinde ise durum biraz farklıdır.

Şöyleki; Burada artık İstanbul doğumlu olan baba sayısı azalmakta (%13), buna mukabil göçmen (% 23,5), Karadeniz (%20), Marmara (%19,5) doğumlu olan baba sayısı çoğalmaktadır.

İşçi ve babalarının doğum yerlerinin bu şekilde farklı oluşu,, ekseri işçi ailelerinin İstanbul'a dışarıdan göç ettiklerini ve burada yerleşip kaldıklarını gösterir. Bu durum kadın işçi gurubunda daha da bariz bir şekilde görülür. Çünkü, 5/1 nolu tablada da görüldüğü gibi erkek gurubunda göçmen olan işçi miktarı % 1,6 iken, kadın gurubunda bu miktar % 11,0 dir. Keza yine 5/2 nolu tablada da bu sefer işçi babalarında aynı neticeyi çıkarmak mümkündür.

Şöyleki, erkek gurubunda % 23,5 babanın İstanbul'lu, % 20,3 babanında göçmen olduğu, buna mukabil kadın gurubunda ise ancak % 8,1 babanın İstanbul'lu, % 25 babanında göçmen olduğu görülür.

Bu itibarla, denilebilirki, kadın işçi gurubunda İstanbul'a dışarıdan göç eden aile sayısı, erkek işçi gurubuna nazaran daha fazladır.

Tablo 5/3 ünde tetkikinden anlaşıldığı gibi, genel olarak işçilerden % 58 inin babası ile doğum yeri aynı olmakla beraber bu miktar kadın gurubunda biraz daha fazladır.

Tablo 5/3 ünde tetkikinden anlaşıldığı gibi, genel olarak işçilerden % 58 inin babası ile doğum yeri aynı olmakla beraber bu miktar kadın gurubunda biraz daha fazladır. (% 59.6) (bu konuda fazla bilgi için bak tablo 5/1-5/2-5/3)

ASKERLİK

Genel olarak erkek işçi gurubunda konuşulan bütün işçiler askerliklerini yapmış olup, bu işçilerden, % 26.6 sı Doğu Anadolu, % 23,5 u Marmara, % 21,8 i İç Anadolu, % 10.9 u muhtelif bölgelerde bahriyeli olarak, % 4.7 si Ege, % 4,7 si Akdeniz, % 4,7 si Güney doğu Anadolu ve % 3.1 si de Karadeniz bölgesinde askerlik yapmışlardır.

B- NUFUS VE AİLE YAPISI İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER:

Konuşulan 200 işçinin toplamı aile nüfuslarının ailedeki durumlarına göre dağılışı tabla 6 da detaylı bir şekilde gösterilmiş olup, gerek bu tabloyu gerekse işçi guruplarının daha ayrıntılı bir şekilde gösterildiği döküm formlarını gözden geçirerek bu 200 işçinin toplamı aile nüfuslarının tanımını yapmaya çalışalım.

Genel olarak bütün işçi gurubu mütalâa edildiğinde 200 işçinin toplam aile nüfusunun 938 kişi olduğu görülür. (bu miktara konuşulan 200 işçide dahildir.) Kabaca bu 938 kişilik aile nüfusunun % 21.3 ü ile konuşulmuş olduğu, fakat bu örnelemeye ailede sadece Anne, Baba Kız ve Erkek Çocukların dahil edildiği söylenebilir.

Şöyleki: Bu 938 kişilik nüfustan, ailede baba durumunda olan 54 işçi, ailede anne durumunda olan 81 işçi, ailede kız çocuk durumunda olan 55 işçi ve ailede erkek çocuk durumunda olan 10 işçi ile ceman 200 işçi ile konuşulmuştur. (Tabloda bu durum siyah karakter içinde açıkça görülmektedir. Yine bütün işçiler nazarı itibare alındığında her aileye ortalama olarak aşağı yukarı beş kişi (4.7) düştüğü söylenebilir. Fakat, 200 işçinin erkek ve kadın olarak ayırımını yapıp, bunları da kendi aralarında evli ve bekâr diye iki kısma ayırarak bu ayırımı göre her gurup işçinin ayrı ayrı aile nüfusları incelendiğinde guruplar arasında bu bakımdan bariz bir fark bulunduğu ortaya çıkar.

Şöyleki, % 84.4 ünün evli, % 15.6 sinin bekâr olduğu. Erkek işçi gurubunda yalnız evli ve bekâr işçiler karşılaştırıldığında bile evli işçilerin aile dağılımlarının (4.7) bekâr işçilere nazaran (3.4) daha geniş olduğu görülür. % 41.9 unun evli, % 40.4 ünün bekâr, % 17.7 sinin dul olduğu kadın gurubunda ise evli ve bekâr işçilerin aile dağılımları arasındaki

fark, erkek gurubundakinden tamamiyle farklı olup, birbirlerine tezat teşkil eder. Bu gurupta aile dağılımları bekar işçilerde daha geniş (5.4) evli işçilerde ise nisbeten daha dardır. (4.3) Kadın gurubundaki bekar işçilerin aile dağılımlarının diğer işçi guruplarına göre daha geniş oluşunu iki sebebe dayandırarak izah etmeye çalışalım. Birinci sebebi anlatabilmek içinde kadın gurubunu yövmiyeli ve götürü diye iki kısma ayırmak gerekmektedir.

Yövmiyeli kadın gurubunun ekseriyetini (%65.3) evli ve dul götürü kadın gurubunun ekseriyetini ise (% 55.2) bekâr işçiler teşkil etmektedir. Bu bakımdan götürü kadın gurubunda çalışan işçilerinde aile dağılımları, yövmiyeli gurubundan daha geniştir.

Daha önce de yaşla ilgili özellikleri anlatırken, götürü kadın gurubunda çalışın işçilerin yaş ortalamalarının (22.7) yövmiyeli kadın gurubundaki işçilerden (41.6) çok daha küçük olduğunu belirtmiştik. Bu itibarla bu bölümde bekâr kız işçi miktarının fazla olması tabiidir. Diğer taraftan da; fabrika çivarındaki ekseri kalabalık aileler kızlarını çalışmaları ve kendilerine bir gelir temin etmeleri için fabrikaya göndermektedirler. Fabrikada da en fazla genç kız işçiye götürü gurubunda ihtiyaç duyulduğu ve bu gurubada işçi alınmasının nisbeten yövmiyeli guruplardan daha kolay olduğu içindir ki, götürü gurubunda bekâr genç kız miktarı çoğalmaktadır. Zira bu bölümdeki kız işçilerden ekserisi -Ailelerinin kendilerini bu işi yapmaya teşvik ettiklerini ve bu sebeple de onlara maddi yardımda bulduklarını, fakat işlerinin çok yorucu ve sıkıcı olması dolayısıyla evlendiklerinde bu işi hemen bırakmak istediklerini,, belirtmişlerdir. İşte bu sebeple maddi sıkıntı içinde bulunan ekseri kalabalık ailelerin kızları bu bölümde bulunduğu içindir ki; buradaki işçilerin aile dağılımları, diğer iş guruplarına nisbetle daha geniştir. İkinci sebebe gelinde; Tabla 6 nın da tetkikinden anlaşıldığı gibi kadın gurubunda konuşulan 55 bekâr kız işçinin toplam aile nüfusu 302 kişi olup, bu nüfusun % 20,5 i (62 si) bu işçilerin kız kardeşleri, % 21.2 side (75 i) erkek kardeşleri durumundadır.

Buradan da görüldüğü gibi bu ailelerde kız ve erkek çocuk miktarı, diğer guruplardakinden çok daha fazladır. Bu itibarla denilebilir ki, bekâr kadın gurubundaki ailelerde henüz daha evlenipte evi terk etmemiş olan çocuk miktarı, erkek gurubundaki bekâr işçilerin ailelerindeki çocuk miktarından daha fazla olduğu için bu ailelerdeki aile dağılımı (5.4 daha geniştir.

N e t i c e olarak, işte bu iki sebepten dolayı, kadın gurubundaki bekar işçilerin aile dağılımları (5.4) diğer işçi guruplarındakinden daha geniştir. Diyebiliriz.

Genel olarak tabla 6 dan da görüldüğü gibi konuşulan 200 işçiden 135 i evli ve dul 65 i de bekârdır. Evli ve dul olan 135 işçiden

hiç çocuğu olmayan 16 işçi (% 11,8) çıkarılıp da geriye kalan 119 işçinin sahip olduğu çocuk miktarı araştırıldığında gerek evlenme ve gerekse herhangi bir sebeple anne veya babası ile birlikte oturmayan 20 erkek çocuk ile 30 kız çocukta buna dañil edilirse 119 işçinin ceman 303 çocuğa sahip olduğu anlaşılır. (tabloda birlikte oturmayan 50 çocuk gösterilmediği için bu miktar 253 olarak görülür. 303 çocuğa sahip olan bu 119 işçiden % 23,5 sun bir, % 31,1 inin 2, % 26 sının 3, % 10 unun 4, % 6,7 sinin 5, % 1,6 sının 6 ve % 0,8 inin de 8 çocuğa sahip olduğu görülür.

Bu itibarla çocuk sayı da çocuğa sahip olan işçi miktarının çok az olması sebebiyle netice olarak bu işçilerin fazla sayıda çocuğa sahip olan bir işçi gurubu olmadıklarını söyleyebiliriz.

Erkek ve kadın işçi gurupları arasında da sahip olunan çocuk miktarı bakımından büyük bir fark yoktur.

Örneğin erkek gurubunda evli 54 erkek işçiden 9 u hiç bir çocuğa sahip olmayıp geriye kalan 45 erkek işçi de; 7 si bir, onbeşi iki, 16 sı 3, 4 ü dört, 3 ü de beş çocuk olmak üzere ceman 116 çocuğa sahiptir.

(bu bölümde ortalama çocuk sayısı da 2,8 dir.)

Kadın gurubunda ise; evli ve dul olan 81 işçiden 7 si hiç bir çocuğa sahip olmayıp geriye kalan 74 kadın işçide 21 i bir, 22 si iki, 15 i üç, 8 i dört, 5 i beş, 2 si altı, 1 i de sekiz çocuk olmak üzere ceman 187 çocuğa sahiptir. (Bu bölümde ortalama çocuk sayısı da 2,5 tur.)

Erkek gurubunda 5 den fazla çocuğa sahip olan işçi bulunmadığı halde kadın gurubunda bu miktardan fazla çocuğa sahip olan 3 işçi bulunmaktadır.

İşçileri sahip oldukları çocuk bakımından da bu şekilde inceledikten sonra kadın gurubunda çocuğu olan evli ve dul 74 işçiden küçük çocuklu olan ve yalnız oturan 18 işçinin (% 24,3 ü) işe gelirken çocuğunu ne kadar ücretle nereye bıraktığını belirtelim.

18 işçinin sahip olduğu 21 çocuktan 7 sinin fabrika yuvasında, 4 ünün çocuk yuvasında, 4 ünün bakıcıda, 4 ünün büyükannede, 1 inin akraba yanında, 1 inin de komşusunda bakıldığı tesbit edilmiştir. Bu çocuklardan ancak 1/3 nün fabrika yuvasında bakıldığına bakılırsa bu yuvanın ne derecede ihtiyacı karşılayabildiği daha iyi anlaşılır.

Bakılan bu çocuklardan da 10 u için ayda hiç bir ücret ödenmeyip geriye kalan 11 çocuktan da 3 üne ayda 50, 5 ine 50 ile 100, 1 ine 101 ile 150, 1 ine 151-200, birine de 251 ile 300 lira arasında ücret ödendiği anlaşılmıştır.

A - İKAMETGÂH ÖZELLİKLERİ

- 1- Oturduğu semt
- 2- İşine gidiş şekli
- 3- Kiracı ve ev sahibi durumu

B - EVİN FİZİKİ ve İÇ YAPISI İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER

- 1- Evin tipi
- 2- Akarsu durumu
- 3- Banyo "
- 4- Tuvalet "
- 5- Aydınlanma durumu
- 6- Yakacak "
- 7- Ev eşyası "

A- 1/ OTURDUĞU SEMT:

Tablo 7 nin tetkikinden de anlaşıldığı gibi genel olarak mütalâa edildiğinde işçilerden % 34 ünün unkanı, % 31 inin de Fatih de oturduğu nazariitibare alındığında büyük bir kısmının iş yerlerine yakın bir semtde oturduğu söylenebilir. Erkek ve kadın guruplarındaki işçilerin oturdukları semtlerde karşılaştırıldığında bu iki gurup arasında bu bakımdan bariz bir farkın bulunmadığı yalnız kadın gurubunda (%6,6) Gaziosmanpaşa oturan işçi miktarının erkek gurubuna nazaran (% 3,1) biraz daha fazla olduğu görülür.

2/ İŞİNE GİDİŞ ŞEKLİ :

Ekseriyetinin iş yerlerine yakın bir semtte oturduğunu söylediğimiz işçilerden yine büyük bir kısmı işlerine ya olarak gidip gelmektedir. Tablo 8/1 de görüldüğü gibi bütün işçiler nazarı itibare alındığında bu miktarın % 51,5 olduğu anlaşılır. Erkek gurubunda işe yaya giden işçi miktarı (% 60,9) kadın gurubundakinden (% 47,1) daha fazladır. Bunun sebebini de tablo 7 den de görüldüğü gibi kadın işçilerin erkek işçilere nazaran ikametgâhlarının daha geniş bir sahaya yayılmasına bağlayabiliriz.

Geriye kalan işçilerde evle işyerleri arasında mesafenin uzak olmasından dolayı işlerine vasıta ile gidip gelmektedirler. Bütün işçilerin % 48,5 unu teşkil eden bu işçilerde evleri ile iş yerleri arasındaki uzaklığa göre bir, iki, üç vasıta değiştirmektedirler. Yine kadın ile erkek işçi gurubu karşılaştırıldığında görülürki işlerine bir vasıta ile gidip gelen işçi miktarı kadın gurubunda (% 35,3) erkek gurubundakinden (15,6) daha fazladır.

İşlerine vasıtayla giden işçilerin vasıtaya günde ne kadar ücret ödediklerini gösteren tablo 8/2 nin de tetkikinden anlaşıldığı gibi genel olarak vasıta ile giden işçilerden % 48,5 nun günde vasıtaya 101 ile 200 kuruş ödedikleri, ortalaması alındığında da bu miktarın 169,6 kuruş olduğu görülür.

Erkek gurubunda vasıtaya ücret ödeyen işçilerdeki ödenen ücret nisbeti kadın gurubuna nazaran daha yüksektir.

200 işçiden 39 u birden fazla vasıta değiştirerek işlerine gitmektedir. Bu 39 kişiye evi uzak olduğu halde neden bu işi seçtiği sorulduğunda da % 35,9 unun iş bulamadığı için, % 28,2 sinin "eski işi olduğu için", % 25,6 sinin "Kooperatif evi satın aldığı için", % 10,3 ünün de yeni ev satın aldığı için mecburen bu işte çalıştığı öğrenilmiştir.

Birden fazla vasıta değiştiren 15 erkek işçiden % 46,7 si (7 kişi) buna sebep olarak eski işçi olduğunu ileri sürdüğü halde birden fazla vasıta değiştiren 24 kadın işçiden de %41,7 si (10 kişi) iş bulamadığı için mecburen bu işte çalıştıklarını söylemişlerdir.

3/ KİRACI ve EVSAHİBİ DURUMU :

Tablo 9/1 tetkik edilirse işçilerden % 61 inin kiracı, % 37 sinin de evsahibi durumunda olduğu görülür.

Erkek gurubundaki işçilerindeki kiracı nisbeti (% 65,6) kadın gurubundaki işçilere nazaran daha yüksektir.

Genel olarak alındığında ekseriyetini teşkil eden kiracı işçilerin syda ortalama olarak ödedikleri kira miktarına bakıldığında bunun düşük olduğu görülür. (187 L. - bak tablo 9/2 ye)

Bu işçilerin oturdukları semtler nazarı itibare alındığında buradaki ev kiralarının işçilerin ödedikleri ortalama kira miktarından çok daha fazla oluşu (ki bu semtlerde normal oturulabilecek bir ev 250 ile 300 lira arasındadır.) Bize bu işçilerin nisbeten daha düşük kalitede, bir çok imkânlardan mahrum bulunan evlerde oturduklarını gösterir. (biraz sonra anlatılacak olan"evin fiziki ve iş yapısı" bölümünde bu durum daha açık olarak ortaya çıkar.)

Ev sahibi durumunda olan 74 ~~xxxx~~ işçi ile ilgili 6 tablo vardır. bu tablolardan 9/12 ile 9/13 de görüldüğü gibi evsahibi durumunda olan 74 işçiden % 77 sinin kiracısı bulunmadığı ancak % 23 ünün ~~ix~~ kiracısı bulunduğu, kiracısı bulunan evsahiplerinden de büyük bir kısmının (% 41,2 si) 101 ile 200 lira civarında kira aldıkları anlaşılır.

Tablo 9/14 de "evine ne şekilde sahip olduğu "

Tablo 9/15 de "evinin kaç mal olduğu"

Tablo 9/16 da "evinin kaç tarihinde eline geçtiği"

Tablo 9/17 de "evinin taposu bulunup bulunmadığı gibi hususlar gös-

terilmektedir.

Yukarıda belirtilen tablolar'a genel olarak bakıldığında ancak 1/4 işçisinde kendi gayretleri ile ortalama olarak 22.500 TL sı ödeyerek, büyük bir ekseriyetle (%60 ı) 1956 ile 1965 tarihleri arasında sahip oldukları görülür.

Ev sahibi olan 74 işçiden 10 unun (% 13,5) kooperatif evi satın aldığı, bunlardan da, birinin 151 ile 200, yedisinin 201 ile 250 ve ikisinin de 251 ile 300 lira arasında halen yine her ay borç ödedikleri öğrenilmiştir.

Ev sahibi olan 74 işçiden, evinin banka ikramiyesinden çıktığını söyleyen bir işçi çıkarılıp, geriye kalan 73 işçi nazarı itibare alındığında tablo 9/17 de de görüldüğü gibi bunlardan % 82,2 sinin, evinin tapusuna sahip olduğu ancak % 17,8 ininde sahip olmadığı anlaşılmıştır.

B- EVİN FİZİKİ VE İÇ YAPISI İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER

1- Evin tipi:

Evin tipi ile ilgili iki tablo vardır.

Bu tablolardan 9/3 de görüldüğü gibi genel olarak bütün işçiler alındığında bunlardan yarısından fazlasının (% 50,5) eski tip evlerde, % 36 sinin apartman katında, ancak % 13,5 ununda gecekonduda oturduğu anlaşılır. Evsahibi olan işçilerde gecekonduda oturan işçi miktarı (% 21,6) kiracı durumunda olan işçilerin gecekonduda oturan işçi miktarından (% 8,7) daha fazladır.

Tablo 9/4 tetkik edildiğinde ise işçilerden yarısından fazlasının (% 51) iki odalı, % 23,5 unun ise üç odalı evlerde oturduğu görülür. Her işçi ailesine düşen ortalama oda sayısının hesaplamak için tabloda gösterilen 1,5 odada 2 odaya dahil edildi. Çünkü oda mefumu büyüklüğe, küçüklüğe göre alınmadığından 1,5 odayı da 2 oda gibi göstermekte bir sakınca görmedik. Bu şekilde her işçi ailesine düşen ortalama oda sayısında (2,2) olarak bulundu.

Genel olarak 200 işçi ailesinin toplam nüfusu olan 938 kişi ele alındığında da her bir odaya tam 2 kişinin düştüğü hesaplanmıştır. Umumiyetle ev sahibi durumunda olan işçi ailelerindeki oda sayısının, kiracı durumunda olan işçi ailelerindeki oda sayısından daha yüksek olduğu görülür.

(Bu konuda fazla bilgi için bak tablo 9/4'e)

2- AKARSU DURUMU

Bu konu ile ilgili dört tablo vardır.

Tablo 9/5 de görüldüğü gibi, işçilerden % 65 inin evinde akarsuyu vardır. Ev sahibi durumunda olan işçilerden % 45'inin evinde akar-

*- evlerine intikalen, diğer 3/4 işçisinde

suyu bulunduğu halde, kiracı durumunda olan işçi evlerinde bu miktar daha düşük olup % 28,6 dır.

Tabla 9/6 da görüldüğü gibi, evinde akarsuyu bulunan işçilerin ne kadar su parası verdiklerini tetkik edersek, bu işçilerden % 21,5 unun 16 ile 20, %16,9 ununda 21 ile 25 lira arasında su parası ödediklerini görürüz. Evinde akarsuyu olupta su parası ödeyen 125 işçi ailesinin ortalamasını alarak suya ne kadar ücret ödedikleri hesaplandığında da bu miktarın 25,84 ₺ olduğu görülür. Ev sahibi olanlarda bu miktar (26,75 ₺) kiracılara kıyasla daha fazladır. (24,45 ₺).

Evinde akarsuyu bulunmayan işçilerle ilgili olan 9/7 ve 9/8 nolu tablolarıda görüldüğü gibi akarsuyu bulunmayan işçilerden % 50 sinin suyu "sokaktaki çeşmeden", %7,1 nin "kuyudan" tedarik ettiği %42,9 unun da "saka" vasıtası ile ücret ödeyerek getirttikleri anlaşılır. Suyu sakaya getirten işçilerin sakaya günde ne kadar ücret ödedikleri de tablo 9/8 de gösterilmiştir. Ortalama olarak bu miktar 85,8 kuruştur. Evinde akarsuyu olanların genel olarak 45 günde verdikleri ortalama su ücreti ile (25,84 ₺) ortalama olarak sakaya verilen 45 günlük su ücreti (38,60 ₺) karşılaştırıldığında bu işçilerin suya daha fazla ücret ödedikleri ortaya çıkar.

Tabla 9/7 ve 9/8'e dikkat edilirse, ev sahibi durumunda olupta akarsuyu bulunmayan işçilerde saka vasıtası ile suyunu tedarik eden işçi miktarı (% 47,1), kiracı durumunda olupta akarsuyu bulunmayan işçilerde suyu saka vasıtası ile tedarik eden işçi miktarından (% 38,9) daha fazladır. Keza aynı grupta buna mukabil hiç su parası ödemeyen işçi miktarıda, diğer guruba kıyasla daha düşüktür.

3- BANYO DURUMU

Genel olarak işçilerden % 43 ünün evinde banyosu olup, %57 ninde evinde banyosu yoktur. Evsahibi durumunda olan işçilerden yarısının evinde (%50) banyosu olmadığı halde kiracı durumunda olanlarda bu miktar biraz daha fazladır. (% 61,1)

Evinde banyosu bulunmayan işçilerden de %51,8 inin tuvalette, % 17,5 ^{/nun} lilyende yıkandığı tesbit edilmiştir. (Biz burada banyo içinde tertibatı olan bir yer olarak düşünüp, işçilerde bu durumu da ona göre inceledik.) Örneğin; tablo 9/10 da görüldüğü gibi evinde banyo tertibatı olmayıp, sadece banyo yeri olan işçilere de banyosu olmayan işçi sınıfına dahil ettik.) (Bu konuda daha fazla bilgi için bak tablo 9/9-9/10'a)

4- TUVALET DURUMU:

Tablo 9/11 den de anlaşıldığı gibi işçi evlerinin % 78 inde tuvalet içeride olup % 22 sinde de dışarıdadır. Kiracı ve evsahibi durumunda olanlarda da bu durum pek farklı değildir.

5- AYDINLANMA DURUMU

10/1 ve 10/2 nolu tablolar aydınlanma ile ilgili olup bunlardan 10/1 nolu tabloya bakıldığında işçilerden büyük bir ekseriyetinin (% 92) evlerinde aydınlanma için elektirigi, ancak % 8 inin de gaz lâmbasını kullandıkları görülür. Erkek gurubu işçilerinde evlerinde gaz lâmbası yakana hiç rastlanmadığı halde kadın gurubundaki işçilerden % 11,8 inin evlerinde gaz lâmbası kullandıkları görülür. Tablo 10/2 ye bakıldığında da elektrik kullanan 184 aileden % 24,5 nun elektirige 11 ile 15 lira, % 18,5 nun da 16 ile 20 lira arasında para ödedikleri görülür. Bu ailelerin elektirige ödedikleri ortalama para da 19, 17 liradır.

6- YAKACAK DURUMU

Tablo 11/1 tetkik edildiğinde işçilerden % 66,5 nun kışın odun ile ısındıkları görülür. İşçilerden büyük bir kısmının kışın odun yakma sebebini de şöyle izah edebiliriz. Sendika kendilerine bir yardım düşüncesi ile isteyen işçilere taksit ile odun temin etmektedir. Bu şekilde peşin fiyatına taksitle temin edilen odun işçilere maddi bakımdan fazla bir külfet yüklediği için ekseri işçilerde buna yanaşmakta ve bu sebeple kışın odun yakmaktadırlar.

İşçi ailelerinin senede yakacağa ödedikleri parayı gösteren 11/2 nolu tablonun da tetkikinden anlaşıldığı gibi 200 işçi ailesinden % 22,5 nun senede yakacağı 351 ile 400, % 21 ininde 451 ile 500 lita arasında para ödedikleri görülür.

Bu ailelerin senede yakacağa ödedikleri ortalama para da 397,15 lıdır. Gerek kadın ve gerekse erkek gurubundaki işçilerde senede yakacağa ortalama olarak ödenen para miktarı arasında hemen hemen hiç bir fark yoktur.

7- EV EŞYASI : (Bak tablo 12 ye)

a- Radio :

Genel olarak işçilerde 177 sinin evinde (% 88,5) 59 u pilli ve 137 side ceryanlı olmak üzere 196 radyo vardır. Kadın işçi gurubunda radyosu olmayan aile miktarı (% 14) erkek işçi gurubundakinden (% 6.25) daha fazladır.

b- TEYP - PİKAP

Teyp veya pikap'ın 200 işçiden 149 unun evinde (% 74,5) bulunmadığı, ancak 51 işçinin (% 25,5) evinde bulunduğu öğrenilmiştir. Erkek ~~guzubundaki~~ işçi gurubunda teyp veya pikapı olmayan aile miktarı (% 85,9) kadın gurubundakinden daha fazladır.

c- AYGAZ : (Diğer gazlarda (milangaz, ibra gaz v.s. v.s) buna dahildir. İşçilerden 127 sinin evinde düz, 5 ininde fırınlı olmak üzere

re cem'an 132 ailede (% 66) aygaz vardır. Kadın işçi gurubunda aygazı olmayan aile miktarı (38.2) erkek işçi gurubundakinden (% 25) biraz daha fazladır.

d- Çamaşır makinesi :

200 işçiden 12 sinin evinde kollu, 20 sininde otomatik olmak üzere cem'an 32 ailede (% 16) çamaşır makinesi vardır.

Yine burada da, kadın işçi gurubunda çamaşır makinesi olmayan aile miktarı (% 87.5) erkek işçi gurubundakinden (% 76,5) daha fazladır.

e- Dikiş makinesi :

200 işçiden 93 ünün evinde (% 46,5) lli kollu, 83 ü de ayaklı olmak üzere cem'an 94 dikiş makinesi vardır. Burada ise, kadın işçi gurubundaki dikiş makinesi olmayan aile miktarı (% 52,2) erkek işçi gurubundakinden (% 56.2) daha azdır.

f- Buz dolabı _____ :

200 işçiden ancak 32 sinin evinde (%16)buz dolabı bulunur. Yine burada da, kadın işçi gurubundaki buzdolabı olmayan aile miktarı (% 87,5) erkek işçi gurubundakinden (% 76,6) daha fazladır.

Genel olarak mütalâa edildiğinde, ev eşyalarından radyo, Aygaz, çamaşır makinesi ve buz dolabı miktarının erkek gurubundaki işçi ailelerinde daha fazla oluşu, bize bu işçi ailelerinin, kadın işçi ailelerine kıyasla ekonomik seviyelerinin daha yüksek olduğunu gösterir. 12 nolu tableden de görüldüğü gibi işçiler için bu eşyalardan en fazla ihtiyaç duyulani yani en önemli olanlarını, sahip olunan miktarlara göre şöyle sıralayabiliriz.

- 1- Radyo (% 88,5)
- 2- Aygaz (% 66.0)
- 3- Dikiş makinesi (% 46.5)
- 4- Teyp-Pikap (% 25,5)
- 5- Çamaşır makinesi ve buz dolabı (% 16).

Bu demektir ki; işçi; bu eşyalardan hiç birisi yoksa önce radyoyu, sonra aygaz'ı, daha sonra dikiş makinesini, teyp ve pikabı ve en sonunda da çamaşır makinesi veya buz dolabını almak isteyecektir.

a- Memleketindeki iş :

Tablo 13 ünde tetkikinden anlaşıldığı gibi, konuşulan 200 işçiden İstanbul'lu olan 83 işçi ile doğduğu yerden çok küçük ayrılan 26 işçiyi çıkarırsak geriye kalan 91 işçinin memleketindeki iş hayatına baktığımızda bunun çok sönük olduğunu görürüz. Buradaki iş sahalarından hemen hemen hepsinin toprak olduğu görülür.

Doğduğu yerden çok küçük ayrılmayan ve İstanbul'lu olmayan 91 işçiyi de kadın ve erkek olarak iki guruba ayırıpta buna göre memleketindeki iş hayatı ayrı ayrı tesbit edildiğinde ise durum biraz farklıdır.

Şöyleki: Erkek işçilerde iş sahası, kadın işçilere kıyasla biraz daha geniş sayılabilir. Kadınlardan % 40 ının evde oturduğu, % 18.6 nında talebe olduğu, ancak çalışan kadınında % 40 ının rençber ve % 14 ününde (1 kişi) fabrikada çalıştığına bakılırsa bu durum daha açık olarak ortaya çıkar.

Erkek gurubundaki işçilere bakıldığında burada rençber yüzdesinin nisbeten biraz düşük (% 28.6) buna mukabil talebe yüzdesinin (% 47.6) çok fazla olduğu, geriye kalan % 19 ununda yarısının çoban, yarısında balıkçı, % 4.8 inin de fabrika işçisi olduğu görülür.

Genel olarak mütalâa edildiğinde de işçilerden büyük bir ekseriyetinin (% 37.3) memleketinde rençberlik yaptığı anlaşılır. Geriye kalan iş sahalarından da, çobanlık, balıkçılık ve fabrika işçiliği yüzdesi de hepsinde eşit olup % 2.2 dir.

Yine tablo 13 de erkek gurubu ile kadın gurubu işçilerinin memleketinde talebe olanlarının yüzdeleri karşılaştırıldığında da erkek gurubunda bunun (% 47.6) kadın gurubuna kıyasla çok daha büyük olduğu görülür.

Bunu izah edebilmek içinde tablo 14 ü tetkik edelim.

Bu tabloda İstanbullu olmayan 117 kişinin, İstanbul'a yerleşmeğe geldiğinde kaç yaşında olduğu gösterilmiştir. Bu 117 kişiyi yine kadın ve erkek olarak ikiye ayırarak yaşları buna göre tesbit ettiğimizde, ortalama İstanbul'a geliş yaşının erkeklerde daha küçük olduğunu görürüz. Şöyleki; Erkeklerin (% 26.7 si) 10 ile 14, % 23.3 üde 0 ile 4 yaşları arasında İstanbul'a gelmiş olup, yaş ortalamaları da 12 dir. Kadınlardan % 29.9 u 15 ile 19 yaşları arasında İstanbul'a gelmiş olup, bunların yaş ortalaması da 15.4 dür. Bu duruma göre erkeklerin İstanbul'a geliş yaş ortalamasına bakıldığında bunlardan ekserisinin halen ilk okul çağlarında iken İstanbul'a geldiği, kadınların ise bu çağı çoktan atlatıp, ekserisinin çalışmaya ve evde oturmaya başladıktan sonra İstanbul'a geldikleri anlaşılır.

Köyde, kadınlar için bu yaşın evlenme çağı olduğu düşünülebilir. Zira yine tablo 14 de kadınlardan İstanbul'lu olmayan yüzdesinin

(% 64,0) erkeklere kıyasla (% 46,9 daha yüksek olduğuna bakılırsa bu konunun doğru olabileceği düşünülebilir.

b- Fabrikaya girmeden evvelki iş hayatı:

Bu bölümde, işçilerin İstanbul'da bu fabrikaya girmeden önceki iş hayatları ve bununla ilgili hususlar gözden geçirilecektir.

Bu tablolarda;

15/1 i işçinin bu fabrikaya girmeden evvel başka bir işte çalışıp çalışmadığı,

15/2 si bu fabrikaya girmeden önce kaç kere iş değiştirdiği,

15/3 ü ne iş yaptığı,

15/4 ü Nerede çalıştığı,

15/5 i Bu işlerde ne kadar zaman çalıştığı,

15/6 sıda iş yerlerinin hangi semtte olduğu,

Teferruatlı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 15/1 - Genel olarak bakıldığında işçilerden büyük bir ekseriyetin

(% 65,5) bu fabrikaya girmeden önce başka bir işte çalışmadığı görülür.

Bu yüzde kadın gurubundaki işçilerde (% 78,7) erkek gurubundaki işçilere

kıyasla (% 37,5) çok daha fazladır. Erkek gurubunda, bu fabrikaya girmeden

evvel başka bir işde çalışan işçi yüzdesinin (% 62,5) başka bir işde

çalışmayana kıyasla (% 32,5) çok yüksek oluşu bize erkek işçilerden

büyük bir kısmının bu fabrikaya girmeden evvel iş tecrübesi olduğunu gösterir.

Kadın gurubu ile erkek gurubu arasında fabrikaya girmeden önce başka

bir işde çalışan işçi yüzdesi bu şekilde birbirine tezat teşkil edecek

kadar farklı olduğu gibi bu durum (tablo da gösterilmemiştir.) erkek

gurubunu meydana getiren ; Giotin-Mürettip-Mücellithane, Tap kesme

ve Matbaa bölümlerinde çalışan işçiler arasında da farklıdır.

Ş ö y l e k i :

1- (Giotin,-Mürettip-Mücellithane) bölümünde çalışan işçilerden

% 90 ı bu fabrikaya girmeden önce bir iş tecrübesine sahip olup ortalama

olarak en az iki defa iş değiştirmişlerdir. (Bu bölümdeki 18 işçi 39

iş değiştirmiştir.) Yaptıkları iş nevelerinin de diğer bütün bölüm işçilerinin

fabrikaya girmeden evvel yaptıkları iş nevinden daha çeşitli olduğu

görülür. Bunlardan en çok yapılan işi de "Matbaacılık" (% 33,3) ve

"Sanatkarlık" (% 25,6) teşkil eder.

Burada Matbaacılığın çok oluşu bu bölümde yapılan işlerden ekserisinin

Matbaa ile ilgili olmasındandır.

2- Tap kesme : bölümünde çalışan işçilerden de % 46,4 ünün

fabrikaya girmeden evvel iş tecrübesi olduğu görülmekle beraber % 33,3 ünün

"Çıraklık", % 27,5 nun "Sanatkarlık", % 22 sinin de (Serbest Ticaret)

yaptığı anlaşılmıştır. (Bu bölümde 13 kişi ancak 18 iş değiştirmiştir.)

3 Matbaa : bölümünde çalışan işçilerden de % 56,2 si daha

önce en az iki iş değiştirmişlerdir. (9 kişi 20 iş değiştirmiştir.)

* - B. konu ile ilgili 6 tablo vardır

Bu işçilerden de % 35 ini yine matbaacılık, % 35 ini de başka bir fabrika işçiliği teşkil etmektedir.

Erkek gurubunu meydana getiren bu üç bölümünde kendi aralarında mukayese si yapıldığında (Giotin-Mürettip-Mücellithane) bölümünde fabrikaya girmeden önce iş değiştiren işçi yüzdesinin diğer iki guruba nazaran çok yüksek olduğu (% 90) ve iş nevelerinin de çeşitli bulunduğu görülür. Matbaa salonunda çalışan işçilerden de yarısından fazlasının ~~iki~~ (%56,2) fabrikaya girmeden önce bir iş tecrübesi olduğu halde Tap Kesme salonunda çalışan işçilerde bu miktar yarından azdır. (%46,4)

Matbaacılığın bir meslek dalı olması ve dışarıda da geniş iş imkânları bulunması sebebiyle gerek bu bölümde gerekse yukarıda belirttiğimiz iş nevelerinden % 33,3 ünün Matbaacılığı teşkil ettiği (Giotin-Mürettip Mücellithane) bölümünde çalışan işçilerin ekserisinin daha evvel mesleği ile ilgili yerlerde çalıştıkları sanılabilir. Keza Tap Kesme salonunda çalışan işçilerin hiç birisinin daha evvel dışarıda "Matbaa da" çalış^{ma}malarına bakılırsa bu bölümdeki işçilerin bir ve üçüncü bölümde çalışan işçilere kıyasla neden daha az iş değiştirdikleri ortaya çıkar.

Erkek Gurubunda farklılık gösteren bu üç bölümdeki işçilerin bu konu ile ilgili durumlarını da ayrı ayrı belirttikten sonra yine bu konuda 6 tablo halinde gösterilen hususların izahını yapalım. Kadın gurubunu teşkil eden iş gurupları arasında konu ile ilgili farklı bir durum bulunmadığından bu gurubu da erkek gurubunda olduğu gibi ayrı ayrı belirtmekte bir fayda yoktur. Tablo 15/2 - Genel olarak bakıldığında işçilerden büyük bir kısmının (%60,9) bu fabrikaya girmeden önce bir iş tecrübesi olduğu anlaşılabilir. Çünkü erkek gurubunda bir iş tecrübesi olan işçi yüzdesi (% 47,5) kadın gurubundaki kadar (% 79,3) yüksek değildir. Bu durumda erkek işçilerin kadın işçilere ~~kayn~~ daha iş tecrübeleri bulunduğu anlaşılabilir.

Ş ö y l e k i: Erkek işçilerden % 22,5 unun ikiden fazla iş değiştirmesine mukabil kadın işçilerde bu miktar ancak % 6,9 u bulur.

Netice itibariyle genel olarak bu işçilerin çok iş değiştiren bir işçi gurubu olmadıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 15/3 - Yine genel olarak bakıldığında işçilerin bu fabrikaya girmeden evvel yaptıkları iş nevelerinin % 27,6 sı yine bir fabrika işçiliği, % 19 u ayak işçiliği (çıraklık), % 13,8 i de sanatkârlık olmakla beraber kadın gurubunda bu miktarlar biraz daha değişiktir.

Ş ö y l e k i : Kadın gurubu işçilerinin yapmış oldukları iş nevelerinden büyük bir kısmı (% 61,5) yine başka bir fabrika işçiliği olduğu halde erkek gurubunda ise bu iş nevelerinden % 25,9 unun matbaacılığın (sebebinin daha önce 15/1 nolu tablonun anlatılışı sırasında söylemiştik.) % 20,8 ini sanatkârlığın, % 20,8 inide ayak işçiliğinin (çıraklık) meydana getirdiğini söyleyebiliriz.

Netice olarak diyebiliriz ki: kadınlarda, yapılan işler daha mahdut olup, ya bir dokumacı yanı, yahutta bir fabrika işçiliğidir.

T a b l o 15/4 de bu durum daha açık olarak görülmektedir. Şöyleki; Kadınların fabrikaya girmeden önce nerelerde çalıştıklarına bakılırsa, bunun çok büyük bir ekseriyetle (% 66,7) yine bir fabrika, % 28.2 sininde dükkân ve atölye olduğu görülür. Erkeklerde bu durum biraz farklı olmakla beraber 1/4 ünün (% 25.9) matbaa, 1/4 üne yakın bir kısmının da (% 23.4) dükkân, geriye kalan 2/4 ününde fabrika (% 16.9) atölye (% 13,0) serbest olarak (% 13.0) ve bir ticarethanede (% 7.8 çalıştığı söylenebilir.

T a b l o 15/5 de de görüldüğü gibi genel olarak iş değiştiren bütün işçilerin bu işlerde çok uzun müddet çalışmadıkları anlaşılmış olmakla beraber bu durum kadın ve erkek işçi gurubunda biraz farklılık gösterir. Şöyleki: Erkek gurubunda en büyük yüzdeyi 1 ile 2 sene arasında çalışılan işler teşkil ettiği halde (% 24.6), kadın gurubunda en büyük yüzdeyi 6 aya kadar çalışılan işler teşkil etmiştir. (% 41.0)

Buradan da anlaşıldığı gibi kadınlar erkeklere nisbetle daha kısa müddet bu işlerde çalışmışlardır. Zira erkek gurubunda 5 seneden fazla çalışılan işler (% 18.2 olduğu halde bu miktar kadın gurubunda ancak % 2.6 dır.)

T a b l o 15/6: Bütün işçilerin fabrikaya girmeden önceki iş yerlerinin nerelerde bulunduğu araştırıldığında ise büyük bir ekseriyetle (% 81.0) bu iş yerlerinin İstanbul yakasında, özellikle Eminönü (% 33.6) ve Beyazıt'ta (%19.0) bulunduğu görülür. Geriye kalana % 19 iş yerinden (% 6.9) u sabit olmamakla beraber % 12.1 ide Anadolu yakasındadır.

Erkek gurubunda en büyük yüzdeyi (% 46.2) Eminönü semtinde bulunan işler teşkil ettiği halde, kadın gurubunda da en büyük yüzdeyi (% 27.2) yine Eminönü semtinde olan işler teşkil etmektedir.

c- FABRİKADAKİ İŞİ

1- İşine girişi :

Bu bölümde, işçilerin bugünkü işlerine ne şekilde ve kimlerin yardımı ile girdikleri anlaşılacaktır.

TABLO 16 - Genel olarak işçilerden % 27,5 inin bugünkü işlerine aynı yerde çalışan bir tanıdığı yardımı ve aracılığı ile, % 12,5 unun da kendi gayreti ve teşebbüsü ile girdiği anlaşılır. Bütün işçilerden % 54 ünün bu günkü işlerine aynı fabrikada çalışan anne, baba, kardeş ve bir tanıdık yardımı ile girdikleri nazarı itibare alındığında gerek eseri işçi ailesinin gerekse işçi tanıdığıının fabrika ile daha önce kurulmuş bir ilişkisi bulunduğu, daha açık bir ifade ile aileden birinin fabrikada daha önce çalıştığı veya çalışmakta olduğu, bu kişilerin yakınlarını da aynı fabrikaya görmelerine yardım ettikleri anlaşılmaktadır. Bu durum kadın ve erkek guruplarında da yine farklıdır. Şöyleki; Erkek gurubunda aynı fabrikada çalışan bir tanıdık

yardımı ile işe giren işçi yüzdesi (% 34.4) kadın gurubundakinden (%24.3) daha yüksektir. Buna mukabil, kadın gurubunda ise annesi babası, kardeşi veya bir akrabası aynı fabrikada çalıştığı için onların yardımı ve aracılığı ile işe giren işçi miktarında (% 30.2) erkek gurubundakine kıyasla (% 20.4) daha yüksektir. Bu da bize gösteriyor ki: kadınlarda yakınları aynı fabrikada çalışan işçi miktarı erkeklerdekinden daha fazladır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığı ile işe girenlerin yüzdesine bakıldığında ise bunun düşük olduğu (% 11.0) görülür ki buda bize bu kurumun, işçilerden ancak çok az bir kısmına bu hususta yardımcı olduğunu gösterir.

Netice olarak, işçilerden ekserisinin fabrikaya girmesinde yine aynı fabrikada çalışan işçilerin yardımı ve aracılığı olmuştur diyebiliriz.

2- FABRİKADAKİ HİZMET YILI

T a b l o 17- Bütün işçiler nazarı itibare alındığında bunlardan % 19.5 inin fabrikadaki hizmet yılı 6 ile 9 sene, % 18.5 unun da 1 ile 3 sene arasında olduğu görülür. Genel olarak da bütün işçilerin ortalama hizmet yıllarında 6 ile 9 sene arasında olduğunu söyleyebiliriz. Fakat bu durum erkek ve kadın guruplarında farklı olduğu gibi, kadın gurubunu meydana getiren yövmiyeli ve götürü işçi gurupları arasında da farklıdır. Şöyleki Erkek gurubunda en büyük yüzdeyi (% 21.9) hizmeti 18 ile 21 sene arasında olan işçiler teşkil ettiği halde, (bu gurupta ortalama hizmetin 15 ile 18 sene arasında olduğu söylenebilir) kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 23.5) hizmet yılı 1 ile 3 sene arasında olan işçiler teşkil etmektedir. (Bu guruplarda da ortalama hizmet'in 6 ile 9 sene olduğu söylenebilir.) Hizmet Yılı bakımından erkek işçi gurubu ile kadın işçi gurubu arasında böyle bir fark bulunduğu gibi, kadın gurubunu teşkil eden yövmiyeli ve götürü kadın işçi gurupları arasında da hizmet yılı bakımından büyük bir fark bulunmaktadır. Ş ö y l e k i : Yövmiyeli kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 20.4) hizmet yılı 3 ile 6 sene arasında olan işçiler teşkil ettiği halde (Bu gurupta ortalama hizmet yılı 12 ile 15 sene arasındadır.) Götürü kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 33.3) hizmet yılı ~~iki~~ bir ile 3 sene arasında olan işçiler teşkil etmektedir. (Bu gurupdaki ortalama hizmet yılı da 3 ile 6 sene arasındadır). Keza, yövmiyeli kadın gurubunda hizmet yılı 18 seneden fazla bulunan işçi miktarı % 32.7 iken, götürü kadın gurubunda ise bu miktar sıfırdır. Buradan da anlaşıldığı gibi götürü gurubunda çalışan kadın işçilerin diğer bütün bölümdeki işçilerden daha ~~yeni~~ oldukları ortaya çıkar.

(Birinci bölümün A bendinde işçilerin yaşlarını belirtirken bu bölümde çalışan işçilerin yaş ortalamalarının 22.7 olduğunu ve diğer iş bölümlerine kıyasla en genç işçilerin bu bölümde çalıştıklarını söylemiştik. Bu bakımdan buradaki işçilerin hizmet yıllarında diğer iş bölümlerine kıyasla daha az olduğu normal sayılabilir. (Bunun için bak tablo 1'e)

3- FABRİKADA DEĞİŞTİRDİĞİ İŞ GURUPLARI

Bu bölüm işçilerin fabrika içinde şimdiki işlerine geçmeden evvel değiştirdiği iş gruplarını ve bunlarla ilgili hususları ihtiva etmektedir.

Konuyla ilgili altı tablo vardır. Bu tablolarda;

18/1 i işçinin fabrika içinde hiç iş değiştirip değiştirmediği,

18/2 si değiştirdiyse kaç defa iş değiştirdiği,

18/3 u değiştirdiyse niçin değiştirdiği,

18/4 u değiştirdiyse, hangi bölümlerde iş değiştirdiği,

18/5 i değiştirdiyse bu bölümlerde ne kadar zaman çalıştığı

18/ 6 sı da hiç iş değiştirmede ise sebebi gibi hususları ihtiva etmektedir.

TABLO 18/1 - Genel olarak bakıldığında bütün işçilerden büyük bir ekseriyetinin (% 72) fabrika içinde hiç iş değiştirmedikleri görülmekte ise de durum işçileri bölümlere ayırarak incelendiğinde her grupta farklılık gösterir.

Erkek gurubu ele alındığında bu gurubu meydana getiren 3 iş bölümünde de fabrika içinde iş değiştiren işçi miktarının tam % 50 olduğu görülmüştür. Bu bakımdan erkek gurubunu teşkil eden 3 grup işçi arasında hiç bir farkın bulunmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Erkek gurubunda fabrika içinde iş değiştiren işçi miktarının (% 50) kadın gurubundakine kıyasla (% 18.4) çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kadın gurubunu teşkil eden yövmiyeli ve götürü işçileri arasında da bu bakımdan çok büyük bir fark bulunmaktadır.

Şöyleki: Yövmiyeli kadın işçilerde fabrika içinde iş değiştiren işçi miktarı % 44.9 olup, bu götürü kadın işçilerin de ise sadece % 2.3 dür. (Tablo 18/4 de görüldüğü gibi, götürü bölümünde iş değiştiren iki işçiden yine biri aynı bölümdeki 2 iş gurubu (Lamba ve Sarmaş arasında iş değiştirmiştir.)

Erkek gurubu işçileri ile yövmiyeli kadın işçileri arasında bu bakımdan çok yüksek bir farkın bulunmayışını, buna mukabil bu iki grup ile götürü kadın işçi gurubu arasında çok yüksek bir farkın bulunuşunu şu şekilde izah etmek mümkündür.

Gerek erkek, ve gerekse yövmiyeli kadın işçiler götürüdeki gibi ücretlerini yaptıkları mal miktarına göre almadıklarından bu bölümlerde çalışan işçileri fabrika idaresi isterse ücretlerinde hiç bir değişiklik olmaksızın başka bölümlerde çalıştırabilir. Bu işçilerin aldıkları saat ücreti de zaten bölüm değiştirmeye (iş değiştirmeye) müsaittir. Fakat götürüde çalışan işçi ücretini yaptığı mal'a göre aldığından bu işçinin fabrika içinde başka bir işe nakledilmesi ancak ücret sisteminde bir değişikliğin yapılması ile mümkün olabilirki buda umumiyetle ~~xxxx~~

kolay bir iş olmadığından ve fabrika idaresi de buna pek yanaşmadığından götürüdeki işçilerin fabrika içinde iş değiştirmeleri de ekseri mümkün olmaz. Zaten ücret sistemi değiştirilerek bölüm değiştiren işçi, çok büyük bir ihtiyaç olmadan kolay kolay bu bölümde çalıştırılmaz. Çalıştırılsa bile kendisinden de pek istifade edilemez.

Guruplar arasında farklılık gösteren bu iş değiştirme ile ilgili olarak ikinci sebebi de şöyle izah edebiliriz.

Erkek gurubunda çalışan işçilerden, işe ilk girdiklerinde küçük olanlarını fabrika idaresi evvelâ götürü kadın işçi gurubunda çalıştırmış, bilahare yaşları büyüdüğünde başka salonlara nakledilmiştir. (tablo 18/3 de bu durum açık olarak görülür).

Tablo 18/4 tetkik edildiğinde de, yövmiyeli kadın gurubundaki işçilerden % 48.5 inin her ne sebep ile idareyi ikna ederek götürü bölümünden, ücret sistemlerinde bir değişiklik yaptırarak bugünkü işlerine geçtikleri görülür.

Fabrika içinde özellikle iş guruplarında iş değiştirme ile ilgili sorunları daha detaylı anlayabilmek için bu konu ile ilgili bütün tabloları sırayla gözden getirmek gerekir.

TABLO 18/2- Umumiyetle fabrika içinde iş değiştiren işçilerden büyük bir ekseriyetinin (% 66.1) bir defa iş değiştirdikleri görülür. Bu durum erkek gurubu işçilerinde (% 75) daha da yüksektir. Kadın gurubunda, özellikle yövmiyeli kadın gurubunda da fabrika içinde 1 defa iş değiştiren işçi miktarının % 50 olduğu görülür. Götürü kadın işçi gurubunda ise bu miktar % 100 dür. (2 kişi).

Fabrika içinde iş değiştirme bakımından guruplar arasında görülün bu farkın sebebini, niçin iş değiştirildiğini gösteren 18/3 n lu tabloya bakarak izah etmeye çalışalım.

Genel olarak, netici itibariyle bu işçilerin fabrika içinde çok iş değiştirmediklerini de söyleyebiliriz.

TABLO 18/3- Genel olarak bakıldığında fabrika içindeki iş değiştirmenin fabrika idarecileri tarafından mecburi olarak yaptırıldığı görülmekte ise de, erkek ve kadın guruplarında iş değiştirme sebeplerinin bir birinden biraz daha farklı olduğu görülür.

Şöyleki; Erkek gurubunda en büyük yüzdeyi küçük olduğu (% 35.0) ve kendi istediği (% 35) için değiştirilen işler teşkil ettiği halde, kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 42.4) idare tarafından mecburen değiştirilen işler teşkil etmektedir.

Her iki gurup arasında iş değiştirme sebebini farklı oluşunda şu şekilde izah edebiliriz.

Erkek gurubunda (tablo 18/1 in anlatılışı sırasında ikinci sebep olarak

başsedilmişti) işe ilk giren erkek işçilerden küçük olanları fabrika idarecileri evvelâ götürü kadın gurubu nda çalıştırmışlar. bilahare yaşları büyüdüğü zamanda buradan başka bölümlere aktarmışlardır.

Yine erkek gurubunu teşkil eden iş guruplarında (Giotin-Mürettip-Mücel-lithane, Tap kesme-Matbaa) yapılan işler, kadın gurubunda yapılan işlere kıyasla daha çok intisasa dayandığından (bak tablo 18/6 ya) bu gurup işçilerinin iş değiştirmeleri yine ekseriyetle kendi isteklerine bırakılmıştır. Halbuki kadın gurubunda bu derece intisasa dayanan bir iş bulunmadığından bu işçilerin iş değiştirmeleri ekseriyetle diğer bölümlerdeki ihtiyaç nisbetinde mümkün olup buda fabrika idarecileri tarafından yapılmaktadır.

İşte bu ve buna benzer sebepler yüzünden erkek ve kadın gurubunda iş değiştirme sebepleri birbirinden farklıdır.

TABLO 18/4- Umumiyetle işçilerden mühim bir kısmının (% 44) daha evvel götürü gurubunda (Lamba ve Sarma) çalıştıkları görülür. Kadınlarda en büyük yüzdeyi (% 31.4) sigara kağıtta çalışan işçiler teşkil ettiği halde, erkeklerde en büyük yüzdeyi (% 25.0) Sarmada çalışan işçiler teşkil etmektedir. Bu farkın sebebini de şöyle açıklayabiliriz. Erkeklerde en büyük yüzdeyi neden daha evvel sarmada çalışan işçilerin teşkil ettiğini yukarıda izan etmiştik.

Kadınlarda en büyük yüzdeyi, daha evvel sigara kağıtta çalışan işçilerin teşkil etme sebebini de bu bölümün sonradan lağvedilerek işçilerinin diğer bölümlere nakledilmelerine bağlayabiliriz.

TABLO 18/5 - Umumiyetle fabrika içinde iş değiştiren işçilerin bu işlerde kısa bir müddet çalıştıkları söylenebilir.

Örneğin, tablo 18/5 e bakıldığı zaman bu değiştirilen işlerden % 37.3 ünde bir seneye kadar % 30,7 sinde de 1 ile 2 seneye kadar çalışıldığı görülür.

Kadın ve erkek gurubu arasında bu hususta pek büyük bir fark olmamakla beraber yalnız 10 seneden fazla çalışılan işlerin erkek gurubunda hiç bulunmadığı, kadın gurubunda ise bunun % 20 ye kadar ulaştığı görülür. Uzun bir zamandan beri sigara kâğıt bölümünde çalışan kadın işçilerin, bu bölüm lağvedildiğinde başka bir bölüme geçtikleri düşünülürse, muhtemelen bu sebeble kadın bölümünde değiştirilen işlerden % 20 sinin ~~20~~ 10 seneden fazla olduğu düşünülebilir.

TABLO 18/6 - Fabrika içinde hiç iş değiştirmeyen işçilere ne sebepten dolayı iş değiştirmedikleri sorulduğunda büyük bir ekseriyetle (% 87.5) idare tarafından başka bir işe verilmediği cevabı alınmıştır. Bu miktar'ın kadın gurubunda (% 97.3), erkek gurubuna kıyasla (% 53.1) çok daha fazla olduğu görülür.

Sebebine gelince; tablo 18/3 ün anlatılışı sırasında belirtildiği gibi erkek gurubunda yapılan işlerin, kadın gurubundakine kıyasla daha

çok ihtisas'a dayanması ve büyük bir ekseriyetle meslek sayılması bu guruptaki işçilerin daha fazla iş değiştirmelerini önlemiştir.

İşte bu sebeple erkek gurubunda iş değiştirmeyen işçilere, bunun sebebi sorulduğunda % 31.3 ü usta işçi olduğundan % 12,5 i de mesleği olduğundan başka bir işe geçmek istememişlerdir. Zira meslekleri, kendilerini bu işe bağlamıştır. Halbuki kadın gurubunda, böyle bir durum bulunmadığından işçileri bu işe bağlayan mesleki bilgi değil, fabrika idaresidir. Bunun için kadın gurubunda hiç iş değiştirmeyen işçilere niçin iş değiştirmedikleri sorulduğunda da büyük bir ekseriyeti (% 97.3) idare başka bir işe vermedi diye cevap vermiştir.

4- İŞİNDEKİ MEMNUNİYET DERECESESİ :

Bu bölümde işçilerin aslen yaptıkları işlerdeki memnuniyet ile memnuniyetsizlikleri ve bununla ilgili nedenler belirtilecektir.

Bu konu ile ilgili hususlar teferruatlı bir şekilde 3 tablo halinde gösterilmiş olup, bu tablolardan 19/1 inde halen yaptığı işten memnun olup olmadığı, 19/2 side - Memnun olanların niçin memnun oldukları, 19/3 ünde de memnun olmayanların niçin memnun olmadıkları belirtilmiştir.

Konuyu iyi bir şekilde açıklayabilmek için yukarıda bahsedilen bu 3 tabloyu gözden geçirmek gerekmektedir.

T a b l o 19/1' e bakıldığında genel olarak bütün işçilerden % 50 sinin işlerinden memnun oldukları % 50 sininde memnun olmadıkları görülmekle beraber ^{durum} guruplara hatta gurupları meydana getiren iş bölümlerine göre incelendiğinde aralarında birbirlerine tezat teşkil edecek kadar farklılık gösterir.

Erkek gurubunda en büyük yüzdeyi (% 62.5) işlerinden memnun olduklarını söyleyen işçiler teşkil ettiği halde kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 55.9 işinden memnun olmadıklarını söyleyen işçiler teşkil etmiştir. Fakat bu iki gurubunda, kendilerini meydana getiren, iş bölümlerine ayırdığımızda yine kendi aralarında bu bakımdan bir fark bulunduğu görülür.

Şöyleki; Erkek gurubunu meydana getiren;

a- Giotin-Mürettip-Mücellithane bölümünde çalışan işçilerden % 60 ının işlerinden memnun, % 40 ında memnun olmadıkları,

b- Tap kesme salonunda çalışan işçilerden yarısının memnun yarısında memnun olmadıkları,

c- Matbaa salonunda çalışan işçilerden de % 87.5 unun memnun % 12,5 ununda memnun olmadıklarına bakılırsa bu 3 bölüm arasında idile bu hususta bir farkın bulunduğu ortaya çıkar.

Tap kesme bölümünde yapılan işlerin diğer iki bölüme kıyasla daha yorucu ve daha gürültülü oluşu bu bölüm işçilerinde işe karşı memnuniyetsizlik nisbetini biraz çoğaltmıştır. (bak tablo 19/3'e)

Bu üç iş bölümü birleştirilip te incelenirse, genel olarak bütün erkek gurubu işçilerinden büyük bir kısmının (% 62,5) işlerinden memnun oldukları söylenebilir.

Bunun da sebebi tablo 19/2 de açıkça gösterilmiştir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi bölümde yapılan işler ekseri ihtisası gerektirdiğinden ve bir meslek dalı olduğundan umumiyetle bu işi anlayan işçilerin çalışmalarına imkan verir. Nitekim tabloya bakıldığında memnuniyet sebebi için verilen cevaplardan büyük bir kısmını işe alışma (% 43,1) ve mesleği alma (% 34,5) hususu teşkil eder.

Yine bu grupta işlerinden memnun olmadıklarını söyleyen (% 37,5) işçilere de bunun sebebi sorulduğunda ekserisi (% 55,9) işlerinin yorucu olduğundan söz etmişlerdir. (bak tablo 19/3'e)

Kadın gurubunu meydana getiren, yövmiyeli ve götürü işçi gurupları arasında ise durum tamamen farklı olup birbirine tezat teşkil eder.

Örneğin; Tabloya bakıldığında yövmiyeli kadın işçi gurubunda çalışan işçilerden hepsinin (% 100) işlerinden memnun oldukları buna mukabil götürü kadın işçi gurubunda çalışan işçilerden ise ancak % 12,6 sının işlerinden memnun % 87,4 ünde memnun olmadıkları görülür.

Sebebine gelince; Bu durumu iyice anlayabilmek için yövmiyeli ve götürü kadın gurubunda çalışan işçilerin niçin işlerinden memnun olup, olmadıklarını gösteren tablo 19/2 ve 19/3 ü tetkik etmek gerekmektedir.

Genel olarak yövmiyeli kadın gurubunda çalışan işçiler ücretlerini gösterüdeki işçiler gibi yaptıkları mal miktarına göre almadıklarından kendilerini çok iş yapmaya ve sıkı çalışmaya zorlayan bir uyarım vasıtasında yoktur. Çünkü bu işçilerde yaptıkları günlük imalât miktarıda ne olursa olsun aldıkları ücret değişmez. (istenilen günlük asgari imalâtı vermek şartıyla)

Bu sebeple bu bölümde çalışan işçiler işlerini gayet rahat bir şekilde çok yorulmadan yapabilmektedirler.

Zaten fabrikada en rahat çalışan işçilerin bu bölümde bulunduğu nazarı itibare alındığında neden bu bölüm işçilerinden hepsinin yaptıkları işlerden memnun oldukları kolayca anlaşılır.

Nitekim, Tablo 19/2 de de görüldüğü gibi bu grupta işlerinden memnun olduklarını söyleyen (% 100) işçilere bunun sebebi sorulduğunda buna ve rixat rilen cevaplardan ekserisini rahatlık (% 53,6) ve işe alışma (42,8) oluşu yukarıda belirttiğimiz hususu ispat eder mahiyettedir.

Götürü kadın gurubunda ise bu durum tamamen değişik olup, iki bakımdan da yövmiyeli guruptan farklıdır. birincisi; Daha önce de bahsettığımız gibi bu gurupta çalışan işçiler ücretlerini yaptıkları mal miktarına göre aldıklarından devamlı olarak fazla mal çıkarabilmek için kendilerini sıkıdırırlar. Zira fazla mal çıkarmaları lelerine, az mal çıkarmaları da aleyhlerine olduğu için durmadan çalışmak mecburiyetinde kalırlar. Bu da tabii yorucu bir iş olduğundan işçi akşam fabrikadan nsaliyle çok yorgun olarak çıkar. Yine ertesi gün aynı yorucu ve sakıcı iş kendini beklemektedir.

İkincisi de; Götürü işçisi mümkün olduğu kadar fazla mal çıkarmaya gayret eder. Fakat bazı durumlar bu işçilerin devamlı çalışmalarını veya fazla mal çıkarmalarını engellemektedir.

(Bu durumların ne olduğu daha ilerki safhalarda, gerek mal ve malzeme ile ilgili problemler kısmında gerekse bu bölüm işçilerinin işle ilgili problemleri kısmında teferruatlıca bahsedilecektir.)

Örneğin; bunlardan birkaçını şöylece sıralayabiliriz.

Elektrik kesikliği, malzemenin ve malın bozuk gelişi ve zamanında gelmemesi, bazende boş tablaların ihtiyaca kafi gelmemesi vs. vs. dir.

İşte bu ve buna benzer durumlardan birinin işçiye tesir etmesi, o işçinin o günkü imalât miktarını düşürmekte ve buda işçinin aleyhine bir durum yaratmaktadır. İşte bu şekilde işçi kendi elinde bulunmayan ve tamamen idarenin hatasından doğan ve ona bağlı olan bir takım aksaklıklardan dolayı ücret bakımından da bir haksızlığa uğradığını idrak etmektedir.

İşte bu iki sebepten dolayı bu bölümde çalışan işçilerden büyük bir kısmı (% 87.4) yaptıkları işden memnun değillerdir.

Tablo 19/3 de de görüldüğü gibi bu bölümde işden memnuniyetsizlik sebebini iki gurupta toplayabiliriz.

Buda Yoruculuk ve Haksızlıktır. Bölümdeki işçilerden % 56.6 sı bunlardan bize yalnız bir sebebi, % 43.4 si de her iki sebebi birden söylemişlerdir. Bu hususta verilen cevaplardan da % 60.6 sı yoruculuk, %39.4 üde haksızlıktır. Bunlardan % 60.6 sına bir şey söyleyemeyiz. Ama % 39.4 ünü fabrika idaresi isterse düzeltebilir.

Bu neticeye bakarak yalnız bu iki sebebini, bu gurup işçilerinin işlerinde memnuniyetsizlik uyandırdığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bu gurupta işlerinden memnun olduklarını söyleyen (% 12.6) işçilerde bunun sebebi sorulduğunda alınan cevaplardan ekserisini işe alışma (% 76.9) ve başka bir işde çalışmak istememe (% 23.1) teşkil etmektedir. (bak tablo 19/2 ye)

5 - İŞLE İLGİLİ CEZA :

Bu bölüm, idare tarafından işçilere verilen işle ilgili ceza ve bunların nedenlerini intiva etmektedir.

Konuyu üç kısımda incelemek mümkündür.

- a- İşçinin şimdiyekâ kadar yaptığı işle ilgili bir ceza alıp almadığı,
- b- İşçinin ceza aldı ise niçin aldığı?
- c- İşçinin ceza aldı ise nasıl bir ceza gördüğü belirtilmektedir.

- a- Genel olarak işçilerden büyük bir ekseriyetinin (% 89=) (178 kişi) hiç bir ceza almadığı ancak % 11'inin (22 kişi) ceza aldığı söylenebilir.

Guruplar arasında da bu bakımdan çok büyük bir fark bulunmasakla beraber yüzde nisbetleri biraz farklıdır. Şöyleki; Erkek gurubunda ceza alan işçi yüzdesi (% 20.3)=(13 kişi) kadın gurubundakinden (% 6.6 = 9 kişi) biraz daha fazladır. Buna mukabil kadın gurubunda da hiç bir ceza almayan işçi yüzdesi (% 93.4) erkek gurubundakinden (%79.7) daha fazladır. Bunun sebebine gelince ; 4.cü bölümde de bahsettiğimiz gibi erkek gurubunu teşkil eden iş gurupları (özellikle matbaa'nın as-
dın guruplarına kıyasla daha çok intisas işi olması ve bu bölümlerde yapılan küçük bir dikkatsizliğin makinede işlenmekte olan malı bozması bu bölüm işçilerinin daha fazla cezaya uğramalarına sebebiyet vermektedir. Bu cezada işçiye bozulan malı ödetme şeklinde verilir. Nitekim; erkek gurubundaki matbaa bölümünde ceza alan işçi miktarının % 37.5 u bulması ve burada alınan cezalar dan da % 83.8'inin bu tip ceza olması, erkek gurubunda ceza alan işçi yüzdesinin, kadın gurubundakine kıyasla biraz daha yükseltmiştir.

- b- Umumiyetle alınan cezalardan en çoğunu a sebebi dikkatsizlikten mal bozma (% 27.3), amirene karşı gelme (% 22.7) ve izinsiz işini terk etme, (% 22.7) dir. Diğer % 9.1 i ise arkadaşı ile kavga etme, % 9.1 asgari randıman vermeme, % 9.1 i de boş otururken amir yakalamadır. Fakat bu durum kadın ve erkek gurubu işçilerinde farklılık gösterir. Şöyleki, erkek gurubundaki ceza sebeplerinden en büyük yüzdedeki sırasıyla; dikkatsizlikten mal bozma, (% 46.1) (Sebebini daha önce izah etmiştik.) Amirene karşı gelme (% 30.8), boş otururken amir yakalama (% 15.4 ve arkadaşı ile kavga etme (% 7.7) teşkil ettiği halde, kadın gurubunda en büyük yüzdedeki; izinsiz işini terk etme, (% 55.6) asgari randıman vermeme (% 22.2) arkadaşı ile kavga etme, (% 11.1) ve amirene karşı gelme teşkil etmiştir. Keza, erkek gurubundaki ceza sebeplerinden dikkatsizlikten mal bozma ve boş otururken amir yakalama, kadın gurubunda ise hiç bulunmamaktadır.

c- Ceza gören işçilerin (22 kişi) ne şekilde bir ceza gördüğü meselesine gelince; C eza gören işçilerden ekserisi (% 45.4 ü-10 kişi) fazla mesaiye bırakılmama, şeklinde bir ceza almışlardır. (Bilindiği gibi, saat 17.00 den 20.00 ye kadar çalışılan müddet içinde fabrika işçilere % 50 fazla ücret ödediğinden bu şekilde ceza gören bir işçi bir müddet için bu zamandan mahrum edilir.)

Diğer ceza gören işçilerden ise % 27.3 ü bozulan malî ödetme, % 18.2 si yövmiye kesilmesi, % 9.1 i de sene zammını geç alması şeklinde bir ceza görmüşlerdir.

Erkek gurubu ile kadın gurubu arasında da verilen cezanın şekli bakımından bir fark vardır.

Şöyleki; Ceza alan erkeklerden (13 kişi) % 46.1 ine (6 kişi) bozulan malî ödetme, % 30.8 ine (4 kişi) fazla mesaiye bırakılmama, % 15.4 üne (2 kişi) yövmiye kesilmesi, % 7.7 (1 kişi) sine de sene zammını geç verme, kadın gurubundaki ceza alan işçilerden de (9 kişi) ekserisine (6 kişi) fazla mesaiye bırakılmama, 2 sine yövmiye kesilmesi, birine de sene zammını geç verme şeklinde bir ceza verilmiştir.

Keza erkek gurubunda verilen cezalardan en büyük yüzdeyi bozulan malî ödetme teşkil ettiği halde (% 46.1) bu miktar kadın gurubunda sıfırdır.

6- İŞÇİ PROBLEMLERİ

A - Genel olarak bütün iş guruplarında:

a- Pirim ile ilgili problemler:

Bu fabrika işçilerine iki türlü prim verilmektedir. Bunlardan birincisi teşvik, ikincisi de liyakat primidir.

Teşvik primi: Üstün çalışması görülen ve imalâtı da bir süre devamlı olarak fazla veren imalât işçisine, miktarı idare tarafından tayin edilen ve bir defa da verilen geçici bir paradır. (Bu 10 lira olduğu gibi 50 lira da olabilir.)

Liyakat primi ise; Toplu iş sözleşmesine göre şu şekilde tarif edilebilir.

"Üstün çalışmaları görülen veya iş verimini arttıracak, maliyeti ucuzlatacak şekilde bir başarı elde eden işçilere normal hizmet zammı dışında sınıflarının limitleri içinde takdire verilen zamdır."

Bu tariften de anlaşıldığı gibi liyakât zammı işçinin saat ücretine ilâve edilerek devamlı olarak verilir. Yine toplu iş sözleşmesinde bu zam miktarlarının ne şekilde işçiye verileceği şöyle belirtilmiştir.

"Liyakat zammının miktarının tamamı birden işçiye verilemez. Senede bir defa verilebilecek liyakât zammının azami tutarı da I ve II ci sınıflarda (4) kuruş, III ve IV cü sınıflarda (6) kuruş, V-VI-VII ci sınıflarda da (8) kuruşu tecavüz edemez" denmiştir.

Bu prim işçinin saat ücretine yapılan devamlı bir zam olduğundan, götürü işçilerine uygulanmamıştır. Götürü işçilerine de sadece teşvik primi verilmiştir.

Ön araştırma sırasında, fabrika tarafından bazı işçilere verilen bu her iki primin dağıtılışında bunun işçiler arasında bir takım hoşnutsuzluklara ve kavgalara sebebiyet verdiğini müşahade ederek, bu hususu ve bununla ilgili işçi problemlerini de araştırmayı çok faydalı bulduk.

Evvelâ bu konu ile ilgili hususları ihtiva eden yedi tablo'nun tanımını yapıp, daha sonra da bu tabloları sırasıyla gözden geçirelim. Bu tablolardan;

20/1 inde, işçinin şimdiye kadar hiç teşvik ve liyakat primi alıp, almadığı

20/2 sinde; aldı ise, kaç defa teşvik primi aldığı

20/3 ünde " " " " liyakât " "

20/4 Unde aldığı her iki prim sayısı

20/5 inde şimdiye kadar hiç bir prim almayan işçilerin niçin bu primi alamadıkları,

21/1 de Genel olarak, prim dağıtılışında bir haksızlık olup, olmadığı,

21/2 de de haksızlık oluyorsa, ne gibi bir haksızlık olduğu

belirtilmiştir.

Tablo 20/1 : Tablo'dan da görüldüğü gibi, fabrikada pirimin varlığından hiç haberi olmayan (% 8,5) işçilerin de şimdiye kadar hiç pirim almadıklarını da hesaba kattığımızda genel olarak bütün işçilerden % 67 sininin şimdiye kadar hiç bir pirim almadığı anlaşılır.

Fakat bu durum guruplar arasında çok farklıdır. Şöyleki; pirim almayan işçi yüzdesinin kadın gurubunda (% 72,1) erkek gurubuna kıyasla (% 56,3) çok daha yüksek olduğu görülür. Kadın gurubunu teşkil eden yövmiyeli ve götürü gurubu işçileri arasında da bu bakımdan bariz bir fark bulunur.

Fabrika içinde pirim almayan işçi yüzdesinin (% 77) en fazla olduğu bölüm götürü gurubudur. Bu bölümde liyakat pirimi verilmeyip, sadece teşvik piriminin verildiği düşünülürse bu yüzdenin diğer bölümlere kıyasla neden daha büyük olduğu daha iyi anlaşılır.

Bütün işçileri aldıkları ücret bakımından yövmiyeli ve götürü diye iki sınıfa ayırıp'ta pirim sorunu buna göre ele alındığında bu bakımdan iki sınıf işçi arasında büyük bir fark görülür.

Şöyleki; yövmiyeli işçilerden hepsinin pirimden haberleri olduğu halde, götürü işçilerinde daha fabrikada pirim'in varlığından haberleri olmayan % 19,5 miktarında işçi mevcuttur.

Keza yövmiyeli işçilerden % 40,7 si pirim aldığı halde bu miktar götürü kadın işçilerinde ancak % 23 ü bulur.

Tablo 20/2 - Genel olarak pirim alan işçilerden büyük bir ekseriyeti (% 63,6) sadece teşvik pirimi almış olup, bunların da % 61,9 u bir, % 23,8 i de iki defa bu pirimi almışlardır. Erkek gurubunda bir defa teşvik pirimi alan işçi yüzdesi (% 94,1) kadın gurubundakinden (% 40) fazladır. Erkek gurubunda en fazla iki defa alınan teşvik piriminin kadın gurubunda 5 defaya kadar çıktığı görülmüştür. Sebebi de şudur: Kadın gurubunda özellikle götürüdeki işçilere liyakat pirimi verilmediğinden bu işçilere yövmiyeli guruptan nisbeten daha fazla teşvik pirimi verilmiştir. Tabloya bakıldığında bu durum daha açık olarak görülür.

Ücret bakımından aynı sınıfa giren erkek gurubu ile yövmiyeli kadın gurubu arasında da teşvik pirimi alan işçi miktarı bakımından bir fark mevcuttur. Şöyleki; yövmiyeli kadın gurubunda pirim alan işçilerden % 27,8 i teşvik pirimi aldığı halde erkek gurubunda bu miktar % 60,7 ye kadar çıkarken bu da bize erkek gurubundaki işçiler'e yövmiyeli kadın gurubundakinden daha fazla teşvik pirimi verildiğini gösterir.

Nitekim tablo 20/4 incelenirse, erkek gurubunda pirim alan 28 kişiye, 26 defa liyakât, 18 defa da teşvik, yövmiyeli

kadın gurubunda pirim alan 18 kişiye, 16 defa liyakât ve 9 defa da teşvik pirimlerinin verildiği görülür.

Genel olarak 200 işçiden pirim alan 66 işçiye toplam olarak 67 defa teşvik pirimi verilmiştir.

Bu pirimlerin de işçilere kaçar lira olarak dağıtıldığını şöyle izah edebiliriz.

İşçilere verilen bu teşvik pirimlerinden;

% 23,9 u 16 ile 20, % 23,9 u 46 ile 50, % 17,9 u 21 ile 25, % 13,4 ü 11 ile 15, % 8,9 u da 10 liraya kadar olup, geriye kalan % 10'u da 26 ile 45 lira arasındadır.

Erkek ve kadın gurubu arasında bu durum biraz farklıdır.

Şöyleki erkek gurubunda en büyük yüzdeyi (% 33,3) 46 ile 50 lira arasında dağıtılan teşvik pirimleri teşkil ettiği halde, kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 28,6) 16 ile 20 lira arasında dağıtılan teşvik pirimleri teşkil etmiştir.

Fakat, kadın gurubundaki yövmiyeli ve götürü gurupları arasında da bu bakımdan çok büyük bir fark görülür. Götürü kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 25) 46 ile 50 lira arasında dağıtılan teşvik pirimleri teşkil ettiği halde, yövmiyeli kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 66,6) 16 ile 20 lira arasında dağıtılan teşvik pirimleri teşkil eder. Sebepine gelince; Yövmiyeli gurupta bir iş bir gurup tarafından tamamlandığı veya yapıldığı için (Bu gurup 4-5 kişi olabilir ve bir masada çalışır) imalât miktarı da şahsa göre değil guruba göre (masalara göre) belirtilir. En çok imalât veren guruba da bu pirim verildiği için gurubun hissesine düşen teşvik pirimi miktarı gurup arasında pay edildiğinden bu bölümde işçilerin eline geçen para haliyle düşük olur.

Götürü gurubunda ise durum farklıdır. Şöyleki; burada imalât şahsa göre belirtildiğinden en fazla mal çıkaran şahsa bu pirim tamamen bölünmeden verilmektedir.

Tablo 20/3 : Liyakat pirimine gelince;

Genel olarak pirim alan işçilerden % 48,4 ü liyakat pirimi almış olup, bunlardan da % 75 ine bir % 18,-75 ine iki, % 6,25 şine de 3 defa bu pirim verilmiştir. Götürü kadın işçisine bu pirim verilmediği için biz burada sadece yövmiyeli kadın işçisi ile erkek gurubu arasında mukayese yapacağız.

Tablodan da anlaşıldığı gibi her iki gurupta da bir defa bu pirimi alan işçi miktarı yüksektir. Fakat üç defa bu pirimi alan işçiye yövmiyeli kadın gurubunda hiç rastlanmamış, buna mukabil bu miktar erkek gurubunda % 11,1'e kadar çıkmıştır. Keza iki defa bu pirimi alan işçi miktarı da (% 22,2) yine yövmiyeli kadın gurubundakinden (% 14,3) daha fazladır. Genel olarak 200 işçiden pirim alan 66 işçiye de toplam olarak 42 defa liyakat pirimi verilmiştir. (Bak tablo 20/4'e) Bu pirimlerden yarısından fazlası (% 57,1) 6 kuruş, % 14,3 ü dört, % 14,3 ü sekiz, geriye kalan da beş, yedi ve on kuruş olarak verilmiştir.

Altı kuruş olarak verilen pirim yövmiyeli kadın gurubunda % 75 olmasına rağmen bu miktar erkek gurubunda % 46,2 dir.

Bu şekilde işçilere verilen teşvik ve liyakât pirimlerini ayrı ayrı belirttikten sonra her gurupta işçilere bunlardan hangisinin daha çok verildiğini araştıralım.

Tablo 20/4 : Genel olarak işçilerin aldıkları pirimlerden % 61,5 unu teşvik, % 38,5 unu da liyakât pirimi teşkil etmekte ise de durum erkek ve yövmiyeli kadın gurubunda biraz farklıdır.

Şöyleki; Erkek gurubundaki işçilerin aldıkları pirimlerden % 59,1 ini liyakat pirimi teşkil ettiği halde, bu miktar yövmiyeli kadın gurubunda % 64,0 dır.

Bu bakımdan bu iki guruptaki işçilerden ekserisinin liyakât pirimi aldıkları söylenebilir. Yalnız erkek gurubunda verilen teşvik pirim miktarı (% 40,9) yövmiyeli kadın gurubundakinden (% 36,9) biraz daha fazladır. Dolayısıyla erkek gurubunda, yövmiyeli kadın gurubuna kıyasla teşvik piriminin daha fazla verildiği söylenebilir. Götürü kadın gurubunda ise niye hiç liyakât piriminin verilmediğini daha önce açıklamıştık.

Tablo 20/5 - Şimdiye kadar hiç bir pirim almayan işçilere bunun sebebi sorulduğunda, verdikleri cevaplardan % 29,4 ünü 'Adam kayırma,, % 25,3 ünü de 'hak edememe,, hususu teşkil etmiştir.

Tablo tetkik edildiğinde, yövmiye ile çalışan gerek erkek ve gerekse kadın işçilerin bu konuda verdikleri cevaplardan ekserisi 'adam kayırma,, (erkeklerde bu miktar % 47,4, yövmiyeli kadın da ise % 67,7 dir), buna mukabil götürü gurubu işçilerinin bu konuda verdikleri cevaplardanda büyük bir ekseriyeti (% 68,6) 'hak edememe,, olmuştur.

Bunun sebebi gayet açıktır. Çünkü, götürüde çalışan bir işcinin verdiği günlük imalât miktarı diğer işçiler tarafından listelere bakılarak bulunur. Eğer bir işçi bir müddet devamlı olarak diğer işçilerden fazla mal çıkarmış ise teşvik pirimini hak etmiş demektir.

Zira bunu diğer işçiler kontrol edebildiklerinden bu işcinin bu pirimi hak ederek aldığına kanidirler. Bu bölümde bir işcinin verdiği günlük imalât'ı her işçi kontrol edebildiğinden, zaten idareninde bu bölümde pirim hususunda bir hata, hele bir haksızlık yapma ihtimali yoktur, dolayısıyla her işcinin hakkını vermeğe mecburdur.

Fakat yövmiyeli işçi guruplarında ise durum tamamen değişiktir. Çünkü bu bölümlerde çalışan işçiler ücretlerini yaptıkları mal miktarına göre almadıklarından yapılan az veya çok iş ücretlerinde bir değişiklik doğurmadığı gibi her işcinin verdiği günlük imalât da belirli değildir. (Memur gibi, iş olursa çalışır, iş olmazsa oturur veya çalışır gözükür, ücretle değişen bir şeyde yoktur)

Bu işçilerin çalışma sistemi bu olunca bir birlerini de iş ve çalışma bakımından kontrol edemezler, dolayısıyla hangi işçinin daha çok hangisinin daha az çalıştığını pek tesbit edemezler. (Bu bakımdan bu bölümdeki işçi, pirim alan işçilerinde bunu hâk ettiklerine pek kâni değildir). Burada iş her bölümün usta veya posta başına düşer, işçinin çalışmasını o kontrol ve tesbit eder, takdir ona aittir. Vaziyet böyle olunca da işçi ile amir arasında doğan huzursuzluklar ortaya çıkar.

Artık burada pirimin kime verileceği amirin keyfine kalmıştır. İsterse çalışan'a, isterse boş oturana bunu verir.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı bu bölümdeki işçilerin bu konuda verdikleri cevapların ekserisi bu tarzda cevaplar olmuştur.

Tablo 21/1 - Bütün işçilerden her ne sebeple olursa olsun gerek bu konuda çekimsen kalan gerekse daha fabrikada pirimin varlığından haberi olmayan işçiler (% 15,5) çıkarılıp geri kalan işçilere -Pirim dağıtılışında sizce bir haksızlık oluyor mu? diye sorulduğunda bu işçilerden yarısından fazlası (% 58,6) 'evet oluyor,, diye cevap vermiştir. Bu miktar yövmiyeli kadın gurubunda % 92,7 ye kadar çıkıp, hele erkek işçi gurubunda % 100'ü bulmuştur. Bu da bizde: bu iki iş gurubunda çalışan işçilerde bu konuda çok büyük bir memnuniyetsizlik bulunduğu fikrini uyandırır.

Tablo 19/3'de de görüldüğü gibi erkek gurubu işçilerinden % 5,9 u işden memnuniyetsizlik sebebini sırf bu şekilde bir memnuniyetsizlikle anlatmak istemişlerdir. Götürü kadın gurubu işçilerinden % 98,5 u ise pirim dağıtılışında haksızlık olmadığını söylemişlerdir. Bu iki gurup işçi arasında (yövmiyeli ve götürü) bu bakımdan büyük bir fark bulunmasının sebebini de az önce izah etmiştik.

Tablo 21/2 - Pirim dağıtılışında haksızlık olduğunu söyleyen işçilere, bu konuda ne gibi bir haksızlık olduğu sorulduğunda bunlara verdikleri cevaplar da genel olarak şu mahiyettedir.

'Hak eden alamıyor (% 40,4), Amirler adam kayırıyor (% 25,7) Usta başının insafına kalmış (% 19,7) pasif durana vermiyorlar (% 10,4) Sendikada adamı varsa (% 3,8) dir.,, Erkek gurubunda verilen cevaplardan % 39,1 i 'hâk eden alamıyor,, olup bu miktar yövmiyeli kadın gurubunda ise daha da fazladır (% 43,3).

Keza yine erkek gurubunda verilen cevaplardan % 18,3 ünü teşkil eden 'usta başının insafına kalmış,, sözü yövmiyeli kadın işçi gurubunda % 22,4 ü bulur. (Bu konuda daha detaylı bilgi için bak tablo 21/ 2 ye)

Pirim dağıtılışında haksızlık olmadığını söyleyen yalnız kadın gurubu işçilerine neden haksızlık olmadığı sorulduğunda da yövmiyeli gurubundaki işçilerin hepsi, götürü gurubundaki işçilerinde % 6 sı bu pirimin hâk edene, % 94,0 ü de fazla mal çıkartana verildiğini söylemişlerdir.

b- Mal ve Malzeme ile ilgili problemler

Bu bölümde de fabrika içindeki iş guruplarına gelen bozuk mal ve malzeme ile bunların neler olduğu belirtilecektir. Bu konu ile ilgili olan;

22 nolu tabloda bu bölümlere bozuk mal ve malzemenin gelip gelmediği belirtilmektedir.

Tablo 22: Genel olarak bütün gurup işçilerinden büyük bir çoğunluğu (% 82,5) bozuk mal ve malzeme geldiğinden söz etmişlerdir.

Bozuk mal ve malzeme geliyormu sorusuna umumiyetle her iş gurubundaki işçilerden büyük bir ekseriyeti "evet,, dediği halde, yalnız yövmiyeli kadın gurubu içinde bulunan Lüks kutu işçilerinden yarısından fazlası (% 52,4) bu soruya "hayır,, demişlerdir.

Sebebine gelince; bu bölümde lüks kutu yapıldığı için buraya gelen mal ve malzeme cinsinde diğer salonlardakinden daha fazla dikkat ve itina edilmektedir.

Zira mal ve malzemedeki en küçük bir bozukluk kutunun güzelliğini ve zarifliğini bozmaktadır. Bunun için bu bölüm işçileri zaten iyi mal ve malzeme kullanmaya mecburdurlar.

Fabrika içinde en çok bozuk mal ve malzeme gelen bölümler ise Makine kutu ve sarmadır.

Tabloya bakıldığında bu guruptaki işçilerden % 100 ünün bu konuda aynı cevabı verdiği görülmekle durum daha da iyi anlaşılır. Giotin-Mürettip-Mücellithane bölümü işçilerinden de % 30 unun bozuk mal ve malzeme gelmediğini söylemelerine bakılırsa, fabrika içinde lüks kutu bölümünden sonra en çok bu bölüm'e bozuk mal ve malzemenin gelmediği düşünülebilir. (Daha fazla bilgi için bak tablo 22 ye)

Bölümlere gelen bozuk mal ve malzemelerin neler olduğu yine her bölümde farklı farklı olduğundan bu hususu da her bölümde ayrı ayrı belirtmek icab etmektedir. Bu itibarla evvelâ erkek gurubundaki iş guruplarında daha sonra da kadın gurubundaki iş guruplarında çalışan işçilerin bu konuda verdikleri cevapların neler olduğunu sıra ile gözden geçirelim. Erkek gurubunda;

(1) - Giotin-Mürettip-Mücellithanede; bozuk mal ve malzeme geldiğini söyleyen 14 işçinin bu konuda verdikleri 25 cevaptan, 12 si matba ayarı bozukluğu, 7 si matba boyası ıslaklığı, 4 ü Tap bobin kağıtların bozukluğu, 2 si de mal'in nemliliği ile,

(2) - Tap kesmede; bozuk mal ve malzeme geldiğini söyleyen 28 işçinin bu konuda verdikleri 33 cevaptan 26 sı tap bobin kağıtlarının bozukluğu, 4 ü boyanın ıslaklığı 3 cü de mal'in nemliliği ile,

(3) - Matbaada; bozuk mal ve malzeme geldiğini söyleyen 15 işçinin bu konuda verdikleri 23 cevaptan 13 ü tap bobin kağıtlarının bozukluğu, 10 u da boya bozukluğu ile ilgilidir.

Genel olarak bu 3 gurupta da görüldüğü gibi, erkek gurubunda bu konuda söz söyleyen işçilerden ekserisi İzmit kağıt fabrikasından gelen tap bobin kağıt veya karton bozukluğundan bahsetmişlerdir.

Kadın gurubunda ise;

(1) - Kesicide; bozuk mal ve malzeme geldiğini söyleyen 20 işçinin bu konuda verdikleri 42 cevaptan 19 u mal nemliliği, 3 ü kola bozukluğu, 13 ü lâmba bozukluğu, 7 si de sarma bozukluğu ile,

(2) - Makine kutuda; bozuk mal ve malzeme geldiğini söyleyen 8 işçinin bu konuda verdikleri 8 cevaptan hepsi de çizgi ayarı bozukluğu ile,

(3) - Lüks kutuda; bozuk mal ve malzeme geldiğini söyleyen 10 işçinin bu konuda verdikleri 14 cevaptan da 9 u çizgi ayarı bozukluğu, 5 i de kola bozukluğu ile,

(4) - Lâmbada; bozuk mal ve malzeme geldiğini söyleyen 37 işçinin bu konuda verdikleri 82 cevaptan 35 i kola bozukluğu, 31 i çizgi ayarı bozukluğu 15 i Lâmba bozukluğu 1 i de mal'in nemliliği ile,

(5) - Sarmada ise; bozuk mal ve malzeme geldiğini söyleyen 50 işçinin bu konuda verdikleri 107 cevaptan 45 i kola bozukluğu, 47 si lâmba bozukluğu 9 u mal'in nemliliği 6 si de çizgi ayarının bozukluğu ile ilgilidir. (Son iki gurup (4 ve 5) götürü kadın guruplarıdır.)

Yukarıda belirtilen iş guruplarına dikkat edilirse bu konuda en fazla söz söyleyen gurubun kadın gurubu özellikle götürü gurubu olduğu ve bu konuda verdikleri cevaplardan da ekserisinin sırayla kola bozukluğu, lâmba bozukluğu ve çizgi ayarı bozukluğu olduğu görülür.

Bu bölümdeki işçilerin el ile kutu yaptıkları düşünülürse; gelen mal nemli olursa ele alındığında hemen kırılmakta veya bozulmakta, çizgi ayarı bozuk olursa, kutu kenarları kıvrılırken ya kopmakta veya muntazam kıvrılmamakta, kola bozuk olunca, kutuyu iyi yapıştırmamakta veya el oyalamakta, Lâmbası bozuk olunca da üst kapığı ile denk gelmemekte veya muntazam durmamaktadır.

İşte bütün bu bozukluklar götürü işçisinin elini oyalamakta ve imalâtı da düşürmektedir.

Zira bu işçilerin aldıkları ücretle yaptıkları mal miktarına göre hesap edildiğinden bu durumda işçi zarar görmektedir. Tablo 19/3 de görüldüğü gibi bu bölümdeki (götürüdeki) işden memnuniyetsizlik sebeplerinden birini de bu husus teşkil etmektedir.

Halbuki diğer guruplarda çalışan işçilerde böyle bir durum olmadığı için bu konuda bu bölümdeki işçiler kadar söz söylemeye lüzum görmemişlerdir. Çünkü bu işçilerde gelen mal ve malzeme bozukluğu aldıkları ücrete tesir etmemektedir.

c- Mal ve Malzeme ile ilgili şikâyetler vukuunda amir veya idarecilerin tutumu

Evvelâ bu konuyla ilgili olan 3 tablonun ne gibi hususları ihtiva ettiğini belirtip, daha sonra da sırasıyla bunları gözden geçirelim.

Bu tablolardan;

23/1 inde işle ilgili şikâyetlerinin dinlenip, nazarı itibare alınıp alınmadığı,
23/2 de Nazarı itibare alındığında ne yapıldığı,
23/3 de Nazarı itibare alınmadığında da nasıl davranıldığı belirtilmektedir.

Tablo 23/1 - İşle ilgili şikâyetlerin dinlenip nazarı itibare alınıp alınmadığı sorusuna genel olarak işçilerden yarısından fazlası (% 50,0) "hayır,, cevabını vermiştir.

Bu miktar götürü kadın gurubu ile (% 63,2) erkek gurubu işçisinde (% 60,8) yövmiyeli kadın gurubu işçisindekinden (% 32,7) daha fazladır.

Genel olarak durum böyle olmakla beraber konuyu her iş bölümünde ayrı ayrı incelersek, bölümler arasında da bir takım farkların bulunduğunu görürüz.

Şöyleki; Bu konuya:

Giotin-Mürettip-Mücellithanedeki işçilerden yarısı "evet,, yarısı "hayır,,
Tap kesmedeki işçilerden ekserisi "hayır,,
Matbaadaki işçilerden ekserisi "Evet,,
Kesicideki işçilerden ekserisi "Hayır,,
Makine kutudaki işçilerden ekserisi "Evet,,
Lüks kutu bölümündeki işçilerden biri hariç hepsi "Evet,,
Lambadaki işçilerden büyük bir ekseriyeti "Hayır,,
Sarmadaki işçilerden de yarısından fazlası "Hayır,, demişlerdir.

Guruplarda yapılan değişik iş hususiyetlerinin bu farklara sebep olduğu söylenebilir.

Örneğin, Lüks kutu bölümünde, mal ve malzeme ile ilgili şikâyetleri bu bölümdaki idarecilerin mecburen dinlemesi ve nazarı itibare alması gerekmektedir. Çünkü aksi halde bu durumdan işçi değil fabrika zarar görebilir.

Keza yine, Giotin-Mürettip-Mücellithane, Matbaada da durum aynıdır. Bu bölümdaki işçiler zaten bozuk mal ve malzeme ile çalışmak istemezler, bunları alıp yenisini vermek de fabrikanın menfaatine olur.

Tablo 23/2 - İşle ilgili şikâyetlerinin nazarı itibare alındığını söyleyen işçiler'e amir ve idarecilerin bu durumda ne yaptıkları sorulduğunda da verdikleri cevaplardan ekserisi ''Bozuk mal gönderen yeri ikaz ederler,, (% 36,3), ''Yeni mal verirler,, (% 30,1), ''Önce bu durum düzelir, sonra tekrar ortaya çıkar,, (% 30,1) gibi hususları ihtiva eder. Fakat yine her gurupda bu cevaplar farklıdır.

Şöyleki; Erkek gurubu ile (% 50) Götürü kadın gurubunda en büyük yüzdeyi ''Bozuk mal gönderen yeri ikaz ederler,, teşkil ettiği halde, Yövmiyeli kadın gurubunda en büyük yüzdeyi ''Yeni mal verirler,, teşkil eder.

Keza yine kadın gurubunda bu konuda verilen cevaplardan % 37,4 ü ''Önce düzelir, sonra tekrar bozar,, olduğu halde erkek gurubunda bu miktar % 10,0 dur.

Buradan da anlaşıldığı gibi, işle ilgili şikâyetlerin amir veya idareciler tarafından nazarı itibare alındığını söyleyen işçilerden yine bir kısmı, bu tarzda bir cevap vermekle bu gibi şikâyetlerin kendilerine geçici bir fayda temin ettiğini, tekrar bir müddet sonra yine aynı durumun başladığını söylemek istemişlerdir.

(Daha fazla bilgi için bak tablo 23/2 ye)

Tablo 23/3 - İşle ilgili şikâyetlerinin nazarı itibare alınmadığını söyleyen işçilere de (%55) bu durumda amir veya idarecilerin tutumlarının ne olduğu sorulduğunda da verdikleri cevaplardan mühim bir kısmı (% 34,9),

''Ekseri lâfta kalır,, olmuştur.

Fakat yine her gurupda bu soruya verilen cevapların yüzdeleeri farklıdır. Genel olarak erkek (% 38,5) ve kadın (% 32,7) gurubunda en büyük yüzdeyi ''Ekseri lâfta kalır,, sözü teşkil etmekle beraber, yövmiyeli kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 41,2) ''Neticede bir şey değişmez,, götürü kadın gurubunda ise en büyük yüzdeyi (% 38,9) ''Toplu olarak söylersek,, teşkil eder.

Tablo 23/3 den de anlaşıldığı gibi, genel olarak mütalâa edildiğinde işçilerden ekserisi bu konuda şu 3 hususu tekrarlamışlardır.

- 1- Ekseri lâfta kalır
- 2- Toplu olarak söylersek ilgilenirler
- 3- Neticede bir şey değişmez.

Bundanda fabrika idarecilerinin özellikle usta veya posta başlarının işçilerin işle ilgili şikâyetleri karşısında ekseri lâkayt kaldıkları veya onlara bu hususta devamlı bir fayda temin edemedikleri neticesi çıkarılabilir.

B - Makine ile çalışan işçi guruplarında:
"(Giotin-Mürettip-Mücellithane), Tapkesme, Mat-
baa, Makine kutu"

a- Makine arızası ve bunun tamiri ile ilgili husus-
lar:

Bu bölümde de bu gurupta çalışan işçilerin ça-
lıştıkları makinedeki arıza çeşidi, bununla ilgili nedenler
bu arızaların tamiri için geçen zaman ve bununla ilgili işçi
düşünceleri ele alınıp incelenecektir.

Bu konuyu kapsayan yedi tablodan: 24/1 i - İşçi-
nin çalıştığı makinede şimdiye kadar önemli bir arızanın olup
olmadığı,

24/2 si - Arıza oldu ise, ne gibi bir arıza ol-
duğu,

24/3 ü - " " " arıza sebebinin ne ol-
duğu,

25 i " " " tamiri için ne kadar
zaman beklediği,

26/1 sı " " " bunun tamiri, kendi-
since acaba daha kı-
sa zamanda yapılabi-
lir miydi?

26/ 2 si de yapılırsa; daha kısa zamanda nasıl
tamir edilebilirdi gibi hususları ihtiva etmektedir.

Şimdi bu hususları tabloları teker teker gözden
geçirerek izah etmeye çalışalım.

Yalnız, yukarıda mahiyetlerini izah ettiğimiz
tablolarda bu bölüm işçileri her ne kadar iki guruba ayrılarak,
her gurupta bu konuyla ilgili hususlar teker teker incelenmiş
ise de, makinede çalışan kadın işçi adedinin az oluşu ve bu ko-
nuda diğer guruba nisbetle bir özellik göstermemesi sebebi ile
biz bu konuyu genel olarak makinede çalışan bütün işçilerde ele
alıp inceleyeceğiz.

Tablo 24/1 - Tablodan da görüldüğü gibi bu gurupdaki işçiler-
den % 76, 4 ü çalıştıkları makinelerde şimdiye kadar önemli
bir arızanın olduğundan, % 20,8 i de olmadığından bahsetmişler-
dir.

Tablo 24/2 - Makinesinde önemli bir arıza olduğunu söyleyen
55 işçi (% 76,4) toplam olarak 70 arıza nevinden bahsetmiştir.
Bu arızalardan da ekseriyeti motor arızası (29 u = % 41,4),
parça kırılması (18 i = % 25,7) ve parça aşınmasıdır (15 i =
21,4) (Giotin-Mürettip-Mücellithane) bölümünde parça kırılma-
sının diğer bölümlere nisbetle daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 24/3 - İşçilerin bahsettikleri 70 arızanın sebebine ge-
lince, tablodan da görüldüğü gibi bunlardan; 52 si (% 74,3)
Makinenin devamlı çalışmasından, 14 ü (% 20,0) Makinenin eski

oluşundan, 4 ü de (% 5,7) Dikkatsizlikten ileri gelmiştir.

Tablo 25 - İşçiler acaba bu gibi arızaların tamiri için ne kadar zaman beklemişlerdir? Bunun da cevabını yine tabloya bakarak verelim.

İşçilerin bahsettikleri 70 arızadan:

15 inde (% 21,4), bir ile iki gün arasında,
11 inde (% 15,7), iki ile üç gün arasında,
9 unda (% 12,9), 6 saat ile bir gün arasında,
9 unda da (% 12,9) 7 ile 15 gün arasında

.....

beklenilmiştir (bak tablo 25'e)

Bu zaman asgari yarım saat olduğu gibi azami bir ayı da geçmiştir. Netice olarak: bu gibi arızalardan ekserisinde bir ile iki gün arasında beklenilmiştir.

Tablo 26/1 - İşçilere, bu arızaların tamiri daha kısa bir zamanda yapılabilinirmiydi diye sorulduğunda buna ekseriyetle % 89,1 i "Evet,, , % 10,9 u da yarı yarıya "hayır,, ve "bilmiyorum,, diye cevap vermişlerdir.

Tablo 26/2 - Arıza tamirinin daha kısa bir zamanda nasıl yapılabilceği hususunda verdikleri cevaplardan ekserisi (% 43,8) "Bakım ustaları sıkı çalışırsa,, olmuştur. (Örneğin; Mülakat sırasında bununla ilgili bir çok işçinin bana -"Kardeşim, bakındaki ustalar isterlerse, sıkı çalışırlarsa iki günlük işi bir günde, hatta altı saatte yapabilirler, bu iş onların çalışmalarına bağlıdır,, dedikleri çok görülmüştür).

Yine bu hususta bu müddetin yedek parça bulunup, bulunmamasına da bağlı olduğunu söyleyen işçi miktarı da az değildir. Tabloda da görüldüğü gibi bu hususta verilen cevapların % 10'unu teşkil eden "kalıp bakımda yapılıp, gelirse,, sözünü yalnız tap kesme bölümünde çalışan işçiler söylemişlerdir. Çünkü bu bölümdeki işçiler, kalıp yapmanın kendilerini çok oyaladığını belirtmişlerdir.

Arızanın daha kısa bir zamanda tamir edilemeyeceğini söyleyen üç işçiden, birisi, "Ustasının bu işi iyi anladığını,, ikisi de "Ustasının arızayı hemen yaptırdığını,, belirtmişlerdir.

b - Makine/kalıp ayarı ile ilgili hususlar:

Bu bölümde, makine işçisinin makine veya kalıp ayarı yapıp yapmadığı, bu işin ne kadar zaman aldığı, daha kısa zamanda olursa nasıl, olmazsa neden olamayacağı gibi konular ele alınacaktır.

Tablo 27/1 de de görüldüğü gibi bu işçilerden % 66,7 sinin makine veya kalıp ayarı yaptığı, % 33,3 ünde yapmadığı anlaşılır. (Makine başında çalışan kadın işçiler bu işi kendileri yapamadıklarından daha çok ustalarına bırakmışlardır.)

Makine veya kalıp ayarı yapan işçilerde, bu işin ne kadar zaman aldığı araştırılmak istenildiğinde, iş guruplarına göre bu zaman değiştiğinden, bu konuyu her iş gurubunda ayrı ayrı belirtmek gerekmektedir. Şöyleki; Giotin-Mürettip-Mücellithane bölümünde makine ayarı yapan 17 kişiden 7 si (% 41,2) bu işi 15 dakikada 6 sı (% 35,3) 16 ile 30 dakika arasında, 4 ü de (% 23,5), 46 ile 60 dakika arasında yapmaktadır. Bu bölümde ekseriyetin bu işi 15 dakika içinde yaptığı düşünülürse, genel olarak bu bölümde yapılan makine ayarının az bir zaman aldığı söylenebilir. Fakat, Matbaa hele tap kesme bölümünde bu zaman'ın iki veya üç güne kadar çıktığı görülür. Örneğin; Tap kesme salonunda kalıp ayarı yapan 14 işçiden;

İkisi bu işi 46 ile 60 dakika içinde,
İkisi " " 61 ile 2 saat içinde,
İkisi " " 2 saat ile 3 saat içinde,
Birisini " " 3 ile 6 saat içinde,
Birisini " " 6 saat ile 1 gün içinde,
Üçü " " 1 ile 2 gün içinde,
Üçü de " " 2 ile 3 gün içinde yaptıklarını söylemiş-

lerdir.

Buradan da anlaşıldığı gibi bu bölümde bu iş bir hayli zaman almaktadır.

Matbaa bölümünde ise bu iş tap kesmedeki kadar fazla zaman almamaktadır. Bu bölümde bu işi yapan 10 işçiden;

Altısı bu işi 1 ile 2 saat arasında,
Dördü " " 3 ile 6 saat arasında,
Üçü " " 46 ile 60 dakika arasında,
İkisi " " 2 ile 3 saat arasında,
Birisini de " 6 saat ile 1 gün arasında yaptıklarını söylemişlerdir.

Genel olarak Giotin-Mürettip-Mücellithanede makine ayarı için verilen zamanın asgarisininin 15, azamisininin de 60 dakika olduğu, buna mukabil tap kesmede bu zamanın asgari 46 dakika, azami 3 gün, Matbaada ise asgari 46 dakika azami 1 gün olduğu görülür. Burada, bölümler arasında görülen zaman farkının sebebini bölümlerdeki iş hususiyetlerine, aynı bölümdaki işçiler arasında görülen zaman farkının sebebini de çalıştırları makinelerin kapasitesine (büyüklük, küçüklük, basitlik v.s) veya hususiyetlerine bağlayabiliriz. Örneğin; küçük ve basit makede bu iş daha kısa bir zamanda buna mukabil büyük ve teferruatlı makede ise daha uzun bir zamanda yapılmaktadır. Table 27/2 - Tableden de görüldüğü gibi, bu bölümlerde makine veya kalıp ayarı yapan işçilerden % 64,6 sı bu işi daha kısa bir zamanda yapabileceklerini, % 35,4 ü de daha kısa bir zamanda yapamayacaklarını söylemişlerdir. Bu işi daha kısa bir zaman yapabileceklerini söyleyen işçilere de bunun nasıl yapılabileceği sorulduğunda da yine her iş gurubunda bu soruya farklı farklı cevaplar verilmiştir. Şöyleki; Giotin-Mürettip-Mücellithanede bu soruya cevap veren işçilerin hepsi (8

işci) fazla gayret ederlerse bu işi daha kısa bir zamanda yapabileceklerini söyledikleri halde, Tap kesmedeki (11 işci) işçilerden ekserisi "kalıplar bakımında yapılmakta gelirse,, ve "bakım ustalarında ihtiyaca yetecek kadar olursa,, bu ayar işi ni daha kısa bir zamanda yapabileceklerini, Matbaadaki işçilerden de (11 işci) ekserisi bu işin daha çabuk yapılmasının fazla gayrete ve mesleki bilgiye bağlı olduğunu belirtmişlerdir.

Buradan da anlaşıldığı gibi Matbaada (% 33,3) ve Giotin-Mürettip-Mücellithanede (% 100) bu konuda verilen cevapların ekseriyetini "fazla gayret,, teşkil ettiği halde, tap kesmedeki cevaplardan ekseriyetini ise "kalıpların bakımında yapılıp gelmesi,, (% 45) ve "bakım ustalarının ihtiyaca yetecek kadar bulunması (% 45),, hususu teşkil etmektedir.

Netice olarak iki gurupta bu ayar işinin daha kısa zamanda yapılması burada çalışan işçilerden büyük bir kısmının gayretine bağlı olduğu halde, tap kesmede bu işin çabuk yapılması gayret'e bağlı olmayıp, idarenin tutumuna bağlıdır.

Makine kalıp ayarının daha kısa bir zamanda yapılamayacağını söyleyen işçilerde bunun nedenlerini yine her gurupta farklı olmak üzere şu şekilde açıklamışlardır. Giotin-Mürettip-Mücellithanede bu konuya cevap veren 9 işçiden 5 i "aceleyle gelmez kaza olabilir,, 3 ü yapılan işde hata olabilir,, demiş, 1 i de bu işi iyi anladığından bahsetmiştir. Tap kesmede: bu konuya cevap veren 3 kişiden: 2 si "bu işi iyi anladığını,, söylemiş, 1 i de "aceleyle gelmez kaza olabilir demiştir.

Matbaada: bu konuya cevap veren beş kişiden; ikisi, "yapılan işde hata olabilir,, demiş ikisi, bu müddet içinde çok şey yaptıklarını ve bu zamanın tam geldiğini söylemiş, birisi de "bu işi iyi anladığından söz etmiştir.

C- Makinede yapılan kaza ile ilgili sorunlar:

Bu bölümde makine başında çalışan işçilerde işle ilgili kaza durumu ile bunun nedenleri, kazada ne şekilde bir tedavi yapıldığı ve işçinin kaza sırasında sigortadan ne gibi bir yardım gördüğü incelenecektir. Bu konu ile ilgili 3 tablo vardır; Bu tablolardan: 28/1 de işçinin işle ilgili bir kaza geçirip, geçirmediği, 28/2 de işçinin yaptığı işle ilgili ne gibi bir kaza geçirdiği, 28/3 de de bu kazanın neden olduğu detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 28/1 - Genel olarak bu guruptaki işçilerden % 66,7 sinin şimdiye kadar işle ilgili hiç bir kaza geçirmediği, % 33, 3 ünün ise kaza geçirdiği anlaşılmış olmakla beraber durum iş guruplarında biraz farklıdır.

Tabloya bakıldığında en fazla kaza geçiren işçinin, Giotin-Mürettip-Mücellithane gurubundan çıktığı görülmür (% 40), Bunu % 39,3 ile tap kesme gurubu takip etmektedir. Buna mukabil en az kaza geçiren işçiler de matbaa

bölümünden çıkmıştır. Bunun sebebine gelince; Giotin-Mürettip-Mücellithane ile tap kesme salonunda yapılan iş icabı kaza olma ihtimali daha fazladır. Bilhassa, Giotin makinelerinde kağıt ve karton kesen işçilerin kaza yapma ihtimalleri çok yüksektir. Zira burada yapılan küçük bir dikkatsizlik işçiyi parmaksız bıraktığı gibi sakat da yapabilir.

Tablo 28/2 - Bölümlerdeki işle ilgili kaza nevelerini gösteren tablo 28/2 tetkik edilirse bu durum daha iyi anlaşılır. Şöyleki; Giotin-Mürettip-Mücellithane bölümünde sekiz kişi dokuz kaza geçirmiştir. Bu dokuz kazadan dördü avuç içi kesilmesi, üçü parmak kırılma ve ezilmesi ikisi de parmak kesilmesidir. Bundan da anlaşıldığı gibi bu bölümdeki kazalardan ekserisini avuç içi kesilmesi teşkil etmiştir.

Tap kesme bölümünde ise durum farklıdır. Bu bölümde 11 kişi 12 kaza geçirmiş olup bu kazalardan 5 i parmak kopması 4 ü parmak kesilmesi, 2 si parmak kırılması ve ezilmesi, 1 i de avuç içi kesilmesidir.

Matbaa bölümünde ise kaza geçiren 3 kişi de aynı tip kaza geçirmiş olup, buda parmak kırılma ve ezilmesidir.

Tablo 28/3 : Tablodan da görüldüğü gibi, bu kazaların sebebi araştırıldığında, bunların yine her bölümde farklı olduğu anlaşılır.

Giotin-Mürettip-Mücellithane bölümünde yapılan 9 kazadan 4 ünün dikkatsizlikten, 4 ününde bıçak bilerken yine dikkatsizlikten olduğu görülmekle bu bölümdeki kaza sebeplerinden % 88,9 unun dikkatsizlikten ileri geldiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Tap kesme bölümündeki 12 kazanın sebebine gelince; bunlardan 6 sının da yine dikkatsizlikten, 3 ünün makinenin arıza yapmasından, 3 ünün de makinedeki arızayı daha evvel usta başına söylediği halde onun lâkaydısi yüzünden meydana geldiği öğrenilmiştir.

Bu bölümdeki kazaların 1/4 ünün bu şekilde meydana geldiği düşünülürse, bu sebebin hiç de küçümsenmeyecek kadar büyük olduğu söylenebilir. Daha önce de anlattığımız gibi işle ilgili şikayetlerin amir veya idareciler tarafından nazarı itibare alınmadığını, onların bu şikayetler karşısında lâkayt davrandıklarını söyleyen işçilerin bu iddialarında samimi olduklarını yukarıda neticeye bakarak belirtmek yerinde olur.

Matbaa ve Makine kutu bölümlerinde yapılan iş kazalarından da hepsinin dikkatsizlikten ileri geldiği söylenebilir.

Netice olarak, makine başında çalışan işçilerin yaptıkları işle ilgili kazalardan yarısından fazlasınının (% 57,7) sebebi dikkatsizliktir diyebiliriz.

Kaza geçiren 26 işçiye kaza sırasında tedavi için ne yapıldığı sorulduğunda da verdikleri 34 tip cevaptan 12 si (% 35,3) "Sardılar,, 17 si (% 50) "Dispansere yolladılar,, 5 i de (% 14,7) "hastaneye kaldırıldı,, olmuştur.

Buradan da anlaşıldığı gibi bu kazalardan pek azı ancak hastahaneye lüzum hissettirecek kadar önemli, pek çoğu da basit iş kazalarıdır. Kaza geçiren 26 işçiden 22 sinin yalnız hasta işçilerde olduğu gibi raporlu olduğu günlerin ücretini almış olması, bir işçinin de hiç yardım görmemiş olması, buna mukabil kaza geçiren bir işçinin sigortadan 600 TL sı, bir işçinin 10.200 TL sı, diğer bir işçinin de 15.000 TL sı alması bu 26 kazadan yalnız üçünün çok önemli, diğer 23 ünde nisbeten daha önemsiz kazalar olduğunu daha iyi açıklar.

**C - Götürü ile çalışan kadın işçi guruplarında:
(Lâmba ve Sarma)**

a - Günlük işlerine başlamaları:

Bu bölümde Lâmba ve sarma salonunda çalışan işçilerin, sabahleyin mesai başladıktan ne kadar zaman sonra işlerine başladıkları ve bunun nedenleri izah edilecektir.

Konuyla ilgili olan iki tablodan; 29/1 inde bu işçilerin mesai başladıktan ne kadar zaman sonra işlerine başladıkları, 29/2 de de işe geç başlayan işçilerde bunun sebebi gibi hususlar belirtilmiştir.

Tablo 29/1 - Genel olarak bu iki gurup götürü işçisinin işlerine, sabahları mesai başladıktan 21 ile 30 dakika sonra başlayabildikleri anlaşılmıştır. Tablodan da görüldüğü gibi bu işçilerden % 47,1 i işlerine 21 ile 30 dakika sonra başlayabilmektedirler. Her iki gurup işçilerinden de ekseriyetinin bu şekilde işe geç başladıkları görülmekle beraber bu miktar iki gurupta da biraz değişiklik gösterir. Şöyleki; Lâmba bölümünde % 29,8 le en büyük yüzdeyi işlerine 21 ile 30 dakika sonra başlayan işçiler teşkil ettiği halde, sarma gurubunda % 60 la en büyük yüzdeyi gene bu şekilde işlerine geç başlayan işçiler teşkil etmektedir. Buradan da görülmüyor ki sarma salonundaki işçilerden büyük bir kısmı (% 60) işlerine bu şekilde geç başladıkları halde, Lâmba salonunda işlerine bu şekilde geç başlayan işçi yüzdesi çok daha küçüktür (% 29,8) Yine tablodan görüldüğü gibi, Lâmba salonunda işlerine yarım saatten sonra başlayan işçi miktarı % 48,6 olduğu halde, Sarma salonunda ise bu miktar ancak % 8 dir. Keza yine lâmba salonunda işlerine yarım saatten sonra başlayan işçi miktarı % 51,4 olduğu halde bu miktar sarmada % 92 yi bulur. Netice olarak, Lâmba işçilerinin, sarma işçilerinden daha geç işe başladıklarını söyleyebiliriz.

Bu işçilerin işe geç başlama sebeplerini de; tablo 29/2 ye bakarak izah etmeğe çalışalım:

Genel olarak bakıldığında her iki gurup işçilerinin de bu hususta verdikleri cevaplardan yarısından fazlasını (% 61,7) "kola beklemek,, sorunu teşkil etmiştir. Guruplar arasında da bu yüzde miktarı bakımından pek fark yoktur.

Bu hususta diğ er cevap yüzdelerinin bu yüzdeye nisbetle çok daha düşük olması muhtemelen o cevapların da bu cevaba (kola beklemek) bağı lı olması ihtimalini doğ urmaktadır. Örneğ in; kola beklediğini söyleyen iş ci, kola gelinceye kadar da kahvaltı yapıp iş ini hazırladığını söyleyebilir

Bir gün evvelinden kolası kalmayan iş ci, umumiyetle ertesi gün kolanın gelmesini bekler, kolası kalan iş ci de bu kolay ı isterse kullanır, isterse isteyen arkadaşına verir.

Bazı açıkğöz iş ciler ise, ertesi gün kolanın yarım veya kırkbeş dakika geç geleceğini düşünerek, akşamdan yani bir gün evvelinden fazla kola alarak bunun bir kısmını ertesi güne saklarlar ki, tablo 29/1 de de görüldüğü gibi iş lerine hemen başlayan (% 12,6) iş ciler iş te bunlardır.

İleride de görüleceği gibi (tablo 37/2) bu bölümlerdeki iş cilerin önemli meselelerinden biri de koladır. Bazen iş ciye verilecek olan bu yapılmış kolanın bittiği görülür, eğer iş cinin elindeki kola da bitmişse, idare hemen bunu veremez. İş te o zaman bu kolanın yapılmasına kadar eğer iş ci kolay ı arkadaşından da temin edemez ise (zira ekseri iş ci de kendisinin kolasız kalacağını düşünerek bunu vermez) yeni kolanın yapılmasına kadar boş oturmaya mecburdur. (Bazen bu müddetin iki saati bulduğu görülmüştür). Dolayısıyla bu geçen zaman da iş cinin aleyhine olur, zira o iş cinin o günlük imalât miktarı düşük olduğundan bu husus onun ücretine de tesir eder.

Yine kola ile ilgili olan ikinci husus da şudur. İş ciye verilen kola iyi olmamışsa bu da onun aleyhine olmaktadır. Zira bu kolanın da kullanılması el oyalayıcı olduğundan iş cinin günlük imalâtını düşürmektedir. (Biraz sonra bahsedilecek olan tablo 29/2 de bu durum açıkca görülmektedir.)

İşte bu sebeplerden de dolayı tablo 19/3 de de görüldüğü gibi bu bölümdeki iş cilerden % 39,4 ü haksızlık olduğundan bahisle iş lerinden memnun olmadıklarını beyan etmişlerdir.

b - Yapılan günlük imalât miktarı ve bununla ilgili problemler:

Bu bölümde de götürü iş cilerinin yaptıkları günlük imalât miktarı ile bu miktardan daha fazlasını yapıp yapamayacakları ve bunlarla ilgili hususlar incelenecektir.

Önce bu konu ile ilgili olan tabloların ihtiva ettikleri hususları belirtip, daha sonra da bu tabloları gözden geçirelim. Bu konuyla ilgili olan 3 tablo vardır. Bu tablolardan; 30 da bu iş cilerin günlük ortalama ne kadar lâmba veya kutu yaptıkları, 31/1 de günde ortalama olarak yaptıkları lâmba-kutudan daha fazlasını yapıp yapamayacakları,

31/2 de de, yaparlarsa buna nasıl yapabilecekleri gibi hususlar gösterilmiştir.

Tablo 30: Tablodan da görüldüğü gibi, götürü gurubunu teşkil eden lâmba ve sarma salonu işçilerinin yaptıkları günlük imalât miktarı ortalaması karşılaştırıldığında bunun her iki salonda da farklı olduğu görülür. Şöyleki; Lâmba işçilerinin yaptıkları günlük lâmba miktarı ortalama olarak 6916,2 olduğu halde bu miktar sarma salonunda 4943,9 dur. Keza yine sarma salonunda 8000 den fazla günlük imalât veren işçi bulunmadığı halde, lâmba salonunda bu miktardan fazla imalât veren işçi % 29,7 i bulur.

Lâmba salonu işçilerinin sarma salonu işçilerinden daha fazla günlük imalât vermelerinin sebebini de şu şekilde izah edebiliriz.

Lâmba işçileri yalnız sigara kutusunun dibini (lâmbasını) yaparlar. Halbuki sarma işçileri bu dip ile üst kapığı birleştirirler. Bu sebeple sarma işçilerinin yaptığı iş, lâmba işçisinin yaptığı işden daha fazla el oyalı ve bunun için de fazla vakit alır.

İşte bu sebeple sarma işçileri lâmba işçilerinden daha az imalât vermektedirler. Buna mukabil yapılan mal miktarının bini üzerinden alınan ücretle, sarmada, lâmbaya nisbetle yüksek olduğu için, sarma işçilerinin bu şekilde lâmba işçilerinden daha az ücret aldıkları anlamına gelmez. (Nitekim bu iki gurup işçi arasında alınan ücret bakımından hemen hemen hiç bir fark yoktur diyebiliriz)

Tablo 31/1 Götürü işçilerine günde ortalama olarak yaptıkları maldan daha fazlasını yapıp yapamayacakları sorulduğunda da genel olarak büyük bir çoğunluk (% 64,4) bu soruya "Evet,, cevabını vermiştir. Her iki salon işçilerinden de ekseriyeti bu soruya "evet,, demekle beraber, lâmba salonunda evet diyen işçiler (% 70,3), sarmadan biraz daha fazladır (% 60,0).

Tablo 31/2 - Günde ortalama olarak yaptıkları maldan daha fazlasını da yapabileceklerini söyleyen işçiler (% 64,4) ancak ileri sürdükleri bazı şartlar gerçekleşirse bunu o zaman yapabileceklerini beyan etmişlerdir.

İşçilerin bununla ilgili olarak ileri sürdükleri şartlardan % 33,9 u "mal iyi olursa,, % 25 i "fazla gayret ederse,, % 21,8 i de "kola iyi olursa,, geriye kalan % 19,3 u de "kola zamanında gelirse,, ve "tabla bol olursa,, olmuştur. Genel olarak her iki salondaki işçilerin yaptıkları maldan daha fazlasını yapabilmek için ileri sürdükleri şartlardan en önemlisini "Malın iyi olması,, teşkil etmiştir.

Tablodan da görüldüğü gibi bu işçilerin fazla mal yapabilmeleri % 25 nisbetinde kendi gayretlerine bağlı olduğu halde % 75 nisbetinde de mal ve malzemenin iyi olmasına bağlıdır.

Bu itibarla diyebiliriz ki; imalâtı yükseltebilmek için en önemli şart gelen mal ve malzemeye gereken dikkat ve itina-yı göstermektir.

Malın iyi olması, işçiye verilen kutu dip ve kapakları ile bunların kenarlarındaki çizgi ayarlarının muntazam veya normal olması, malzemenin iyi olması da, verilen kolanın iyi olması demektir. Kolanın iyi olması şartının da bu hususta ileri sürülen şartlardan % 21,8 i teşkil etmesine bakılırsa (ki bu miktar sarmada % 31,9 dur) bunun da öneminin küçümsen-meyecek kadar büyük olduğu ortaya çıkar.) Bir önceki konuda da anlattığımız gibi kolanın iyi olması işçinin elini çok oyalemediğinden, zamanında gelmesi de işçiye fazla zaman kay-bettirmediğinden (her iki grupta bu hususta ileri sürülen şartlardan % 12,1 ini teşkil etmekte olup, bu miktar lâmbada % 21,8'e kadar çıkar) imalât'ı yükselten bir amil olarak ile-ri sürülebilir. Sarmada bu hususta ileri sürülen şartlardan % 10,1 ini lâmbada da % 3,6 sını teşkil eden ''tabla bol bu-lunursa,, sorunu da bir sonraki C bölümünde izah edilecektir.

Günde ortalama olarak yaptığı lâmba ve kutudan daha fazlasını yapamayacaklarını söyleyen (%35,6) işçiler de bu-nunla ilgili olarak çeşitli nedenler ileri sürmüşlerdir. Bu nedenlerle ilgili olarak; Genel olarak her iki grup işçile-rinden % 48,4 ü ''Elinin işlemediğinden,, % 42 si ''çok yo-rulduğundan,, % 9,6 sıda ''yeni işçi olduğundan,, bahset-mişlerdir.

C - Boş tabla bulma sorunu:

Ön araştırma sırasında fabrikadaki bu bölüm işçilerinin boş tabla almak için tablaların geldiği yere, adeta bir birleri ile yarış edencesine koştuklarını ve burada uzun bir kuyruk meydana getirdiklerini, hatta bu yüzden bir birleri ile münakaşa dahi ettiklerini gördüm. Bu-nun sebebini sorduğumda bana, tablaların ihtiyaca kafi gel-mediyini ve bu yüzden birçok işçinin de yaptıkları malları masalarının üzerlerine yığmaya mecbur kaldıklarını (Tabla: yapılan malların içine sıralandığı bir kaptır. Yaptıkları günlük imalât miktarı da her işçinin doldurduğu tabla sayı-sı ile belirlenmektedir.) tabla bulunca da bunları tekrar tablalara yerleştirmek için uğraştıklarını ve bu yüzden de fazla zaman kaybettiklerini söylediler.

İşte bu sebeple bu bölümde işçiler için büyük bir problem teşkil eden bu hususunda araştırılması uygun görül-dü.

İşçilerin bu konuda verdikleri cevapların analizine geçmeden evvel bu bölümde senenin muayyen aylarında (bazen bu 3-4 ay devam eder) görülen tabla sıkıntısının sebebini genel olarak izah etmeye çalışalım.

Daha önce; Cibali Kutu Fabrikasının genel tanımı bahsinde, her iki grup götürü işçilerinin verdikleri gün-lük imalât miktarlarının mukayesesinde bu konuya biraz temas

etmiştik. Şimdi burada da o hususu daha detaylı olarak gözden geçirelim.

Lâmba salonunda yapılan kutu dipleri kurduktan sonra sarma salonuna gelerek burada kutu üst kapağı ile birleştirilir. Bu bakımdan her iki salonda da verilen günlük imalat miktarının normal olarak aynı seviyede olması icap eder. Fakat bu miktar her zaman iki bölümde de aynı seviyede tutulamaz. İşte o zaman, eğer lâmba salonunda verilen günlük imalat miktarı sarma salonundan çok ise bu takdirde sarma işçileri bunları kolay kolay işleyip tüketemez, dolayısıyla, lâmbada kutu dipleri stoku çoğalır. Tabii bu stok'un çok olması haliyle içine malların yerleştirildiği tablaları da meşgul eder. Keza yine bu seferde sarma salonundaki imalat çok fazla olduğu takdirde bu kutuların kenarlarını kesecek olan kesicilerde yine bu malların kesimini kolay kolay bitiremez, dolayısıyla bu şekilde bu sefer de sarmada imalat stoku fazlaşır ki burada da bu mallar yine birçok tablayı meşgul eder.

İşte bu şekilde iş gurupları arasındaki bu imalat farklılığı senenin bir kaç ayında boş tabla sıkıntısı çekilmesine sebebiyet verir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bölümlerde de bu şekilde imalat stoku fazlaştığı zaman idareciler stoku fazlaşacağı bölümde imalatı azaltmaya buna mukabil stoku işleyip yetiştiremeyen bölümde de imalatı fazlaştırmaya bakarlar.

Bu sorunu da genel olarak bu şekilde izah ettikten sonra şimdi, bunun işçiler üzerindeki tesirini belirtmeğe çalışalım.

Bu konu ile ilgili olan iki tablodan;

32/1 de işcinin boş tabla sıkıntısı çekip çekmediği
32/2 de de boş tabla bulmak için ne yaptığı gösterilmiştir.
Tablo 32/1 - Tablodan da anlaşıldığı gibi, genel olarak her iki gurup işçiden de % 89,7 sinin boş tabla sıkıntısı çektiği buna mukabil % 10,3 ün de boş tabla sıkıntısı çekmediği görülmüştür. Her iki gurupta da bu konuya bu şekilde cevap veren işçi yüzdesi çok az bir farkla aynı sayılabilir. Örneğin, Lambada tabla sıkıntısı çektiğini söyleyen işçi miktarı % 89,2 olup bu miktar sarmada biraz daha yüksektir (% 90).
Tablo 32/2 - Tabla sıkıntısı çektiğini söyleyen işçilere bunu alabilmek için ne yaptıkları ve bu hususun kendilerine nasıl tesir ettiği sorulduğunda da buna verdikleri cevaplarından % 69,3 direk "zaman kaybetmek,, olmuştur. Geriye kalan % 30,7 cevabında "sıraya girmek,, (% 14,9) "kavga bile etmek, (% 8,9), "işini bırakmak,, (% 6,9) gibi hususları ihtiva etmesi yine bu işçilerin zaman kaybetmeleri demektir. Bu itibarla netice olarak; tabla sıkıntısı çektiğini söyleyen işçilerde bu husus; onların zaman kaybetmelerine dolayısıyla imalatlarının düşük olmasına ve bu yüzden de ücretlerinin

düşük olmasına sebebiyet vermektedir.

Hiç tabla sıkıntısı çekmediğini söyleyen işçilere (9 kişi = % 10,3) de bunun sebebi sorulduğunda, bunlardan 7 si ''zaten fazla mal çıkaramadıklarını,, biri ''tablanın kafi geldiğini,, biri de ''nezaretçinin kendisine bulup getirdiğini,, söylemiştir.

Sarma salonunda ise bu soruya cevap veren 5 kişi de zaten fazla mal çıkaramadıkları için tablaya fazla ihtiyaç duymadıklarını söylemişlerdir. Buradaki fazla mal çıkaramayan işçiler de diğer götürü işçileri gibi mal çıkartmış olsalardı, belki burada da tablanın kendilerine kafi gelmediğinden bahsedeceklerdi. Netice olarak da ; işte bunun için götürü işçisinden hemen hemen hepsinin senenin birkaç ayında (bazen 3-4 ayda sürebilir) tabla sıkıntısı çektiklerini, bu yüzden de zaman kaybedip, imalât düşük olduğundan bunun aldıkları ücrete de tesir ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Zaten götürü işçilerinden ekserisinin işlerinden memnun olmadıkları ve buna sebep olarak da buradaki haksızlığı göstermelerini daha önce de müteaddit defalar anlatmaya çalışmıştık.

d - Götürü işçilerinin ücret sistemlerinde yapılmasını istedikleri değişikliklerle ilgili sorunlar:

Fabrika içinde işinden memnun olmayan işçilerin en çok bulunduğu gurubun götürü kadın işçisi olduğu görülür. (% 87,4 bak tablo 19/1 e). Acaba bu işçiler işlerinden niçin memnun degillerdir? Bunun da cevabını tablo 19/3 den almak gerekir. Bu tabloda da görüldüğü gibi bu işçiler işden memnuniyetsizlik için ortaya iki sebep atmışlardır. Bunlardan birinci⁸ Yoruculuk (% 60,6) ikincisi de Haksızlıktır (% 39,4) Bu sebeplerden ikincisine baktığımızda bunun % 39,4 olduğu görülür ki, bu miktarda önemsenmeyecek kadar büyüktür. Bu demektir ki bu bölümde haksızlık mefhumu birçok işçinin işinden memnun olmamalarına sebebiyet vermektedir. Bu haksızlıkların ise ne olduğu, yine daha önce işçinin işindeki memnuniyet derecesi, mal ve malzeme ile ilgili problemler ve boş tabla alma sorunu bahislerinde müteaddit defalar belirtilmişti. Bu bölümlerde de görüldüğü gibi, götürü işçisinin elinde olmayan sebepler yüzünden verdikleri günlük imalât miktarını düşüren faktörler (elektrik, kola bekleme, boş tabla bulma v.s) bu işçilerde ücret miktarlarına da etkilemektedir. Dolayısıyla işçiler burada fabrika içinde diğer bölümlerde görülmeyen bir haksızlığa uğradıklarından emindir. İşte götürü işçisinin işinden memnun olmama sebeplerinden birisi budur.

Diğer memnuniyetsizlik sebeplerinden en önemli olan ''Yoruculuk, mefhumuna gelince; (% 60,6) Bu bölümdeki işçiler, yaptıkları mal miktarına göre ücret aldıklarından fazla mal yapabilmek için kendilerini çok sıkıştırırlar. Hele o gün yine ellerinde olmayan sebepler yüzünden bir hayli zaman kaybettiler

ise bunu telâfi etmek için daha çok gayret ve çaba sarfedecekler dolayısıyla daha da çok yorulacaklardır.

İşte bu bölüm işçilerinde memnuniyetsizlik sebebini teşkil eden Yoruculuk ve Haksızlık bu işçilerin ücret sistemlerinin farklı olugundan ileri gelmektedir. Bu sebeple bu bölüm işçilerinden ekserisinin hemen hemen hepsinin ücret sistemlerinde bür değişiklik yapılmasını istemeleri gayet tabiidir. Götürüdeki bu durumu genel olarak bu şekilde belirttikten sonra bu işçilerin bu hususta ne düşündüklerini konuyla ilgili olan iki tabloya bakarak izah etmeye çalışalım. Bu tablolardan; 33/1 de Götürü işçisinin saat ücreti ile mi yoksa götürü ile mi çalışmak istediği,

33/2 de de Saat ücreti ile çalışmak isteyenlerin niye bunu tercih ettikleri, gibi hususlar gösterilmiştir.

Tablo 33/1 - Tablodan da görüldüğü gibi bu işçilerden % 95,4 ü saat ücretini, ancak % 4,6 sı da götürüyü tercih etmektedirler. Götürüyü tercih eden işçilerden de (%4,6) hepsi, kendilerine bundan sonra saat ücretinin az verileceğinden bahisle, şimdi götürüde aldığı aylık ücret tutarından daha az aylığına eline geçeceğini zannettiklerinden götürü ile çalışmak istememektedirler.

Tablo 33/2 - Saat ücretini tercih eden götürü işçilerine de niçin bunu tercih ettikleri sorulduğunda da buna verdikleri cevaplardan yarısından fazlası (% 54) "daha rahat çalışmak,, % 27,1 i "Haksızlık olmaz,, % 17,8 i "götürüde çalışmanın çok sıkıcı olduğu,, % 0,8 i de "daha fazla para alırdı,, gibi hususları ihtiva etmektedir.

Netice olarak diyebiliriz ki; Fabrika idaresi bu işçilerde ücret sistemini değil de, yukarıda bahsedilen haksızlık sebeplerini ortadan kaldırırsa hem randımanı yükselecek, hem de işçinin eline de bugün aldığından daha fazla para geçecek, dolayısıyla bu işçilerdeki hoşnutsuzluk kısmen de olsa ortadan kalkacaktır.

IV - EKONOMİK HAYATI

1 - İşçi Ücretleri:

a - Yövmiyeli işçilerin aldıkları saat ve aylık ücret miktarı ve fazla mesaisi

Tablo 34/1 - Genel olarak fabrikada çalışan yövmiyeli işçilerin saat ücretlerine bakılırsa, tablodan da görüldüğü gibi en büyük yüzdeyi (% 24,8) saat ücretlerinin 350 ile 399 kuruş arasında olan işçilerle, yine saat ücretlerinin 200 ile 249 kuruş arasında olan işçiler (% 23,9) teşkil etmekte olup, bu işçilerdeki ortalama saat ücreti de 330 kuruştur. Fakat yine tabloya bakıldığında erkek gurubu ile yövmiyeli kadın gurubu arasında saat ücreti bakımından büyük bir fark bulunduğu görülür. Şöyleki; erkek gurubunda saat ücreti bakımından en

büyük yüzdeyi (% 26,6) saat ücretlerinin 350 ile 399 kuruş arasında olan işçiler teşkil etmekte olup, buradaki ortalama saat ücreti de 367,1 kuruştur. Buna mukabil kadın gurubunda ise saat ücreti bakımından en büyük yüzdeyi (% 32,7) saat ücretlerinin 200 ile 249 kuruş arasında olan işçiler teşkil edip, buradaki ortalama saat ücreti de 296,7 kuruştur. Erkek gurubundaki işçilerin saat ücretlerinin, kadın gurubundaki işçilerden daha fazla olmasının sebebini ise, umumiyetle erkek işçilerin daha güç ve daha ihtisası gerektiren işlerde çalışmalarına bağlayabiliriz.

Tablo 34/2 - Yövmiyeli işçilerdeki aylık ellerine geçen ücret miktarları ise yine kadın ve erkek işçilerde çok farklıdır. Şöyleki; Erkek gurubunda en büyük yüzdeyi (% 15,6) ayda eline 1200 lira ve bundan daha fazla para geçen işçiler teşkil ettiği halde, kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 25,7) ayda eline 600 ile 649 lira arasında para geçen işçiler teşkil etmektedir. Keza yine, erkek gurubunda ortalama ele geçen ücret 966,20 ₺ sı olduğu halde kadın gurubunda bu miktar 678,-70 liradır. Saat ücreti bakımından bu iki gurup işçi arasındaki fark, tabii ki aylık ele geçen ücret arasında da olacaktır. Bunun sebebini de daha önce belirtmiştik.

Tablo 34/3 - Tablodan da görüldüğü gibi erkek işçilerden hepsi (% 100) tam olarak fazla mesai yaptıkları halde yövmiyeli kadın gurubunda ise tam olarak fazla mesai yapan işçi miktarı % 83,8, buna iki saat fazla mesai yapan (% 12,3) işçileri de ilâve edersek bu miktar % 98 i bulur ki, bu da çok yüksek bir miktar olduğundan genellikle fabrika işçilerinden hemen hemen hepsinin fazla mesai yaptıklarını söyleyebiliriz.

b - Götürü işçilerinin aldıkları
aylık ücret miktarı

Tablo 34/2 yi tetkik ettiğimizde götürü işçilerinde ücret bakımından en büyük yüzdeyi (% 29,9) aylık eline 600 ile 649 lira arasında para geçen işçiler teşkil etmekte olup, ellerine geçen aylık ücret ortalaması da 577,83 liradır. Yine tabloya baktığımızda bu bölümde ayda eline 850 liradan fazla para geçen işçiye rastlanmadığı gibi bu işçilerden büyük bir ekseriyetinin (% 64,3) ayda 500 ile 649 lira arasında ücret aldıklarını görürüz. Bu bakımdan bu bölümdeki işçilerin diğer bölümdeki işçilerden daha az ücret aldıklarını kesinlikle söyleyebiliriz. (Bak grafik 34/2 - A ya).

Tablo 34/3 e de baktığımız zaman yine burada da umumiyetle tam olarak fazla mesai yapan işçilerin ekseriyette olduğunu (% 82,8), fakat diğer bölümlere kıyasla bu bölümde biraz daha fazla işçinin (% 6,9) fazla mesai yapmadığını görürüz.

c - Aldıkları ücret bakımından yövmiyeli ve
götürü işçi guruplarının mukayesesi

Tablo 34/2 - Fabrikada en yüksek ücret alan erkek gurubu ile götürü kadın gurubu işçilerinin aldıkları ücretleri karşılaştırırsak aralarında çok büyük bir fark bulunduğunu görürüz.

Şöyleki; erkek gurubunda aylık ele geçen ücret ortalaması 966,20 lira olduğu halde bu miktar götürü kadın gurubunda çok daha az olup 577,83 liradır. Her iki ortalama arasında 388,4 liralık bir fark bulunur. Yine erkek gurubunda eline ayda 550 lirada az ücret geçen hiç bir işçi bulunmadığı halde, yövmiyeli kadın gurubunda eline ayda bu kadardan az ücret geçen işçi miktarı ise % 40,2 ye kadar çıkmaktadır.

Yövmiyeli kadın gurubu ile de götürü kadın gurubu işçilerini aldıkları ücret bakımından karşılaştırırsak, burada da erkek gurubundaki kadar çok büyük bir fark olmamakla beraber yine önemli sayılabilecek derecede bir fark mevcuttur. Örneğin; yövmiyeli kadın gurubunda ortalama aylık ele geçen ücret 678,70 lira olduğu halde bu miktar götürü işçisinde yine düşüktür. (577,83) Keza yine yövmiyeli kadın gurubunda ayda eline 450 liradan az ücret geçen işçi bulunmadığı halde götürü kadın gurubunda ayda eline bu miktardan az para geçen işçi % 11,5 u bulur. Buradan da anlaşıldığı gibi yövmiyeli işçi gurubunu teşkil eden gerek erkek ve gerekse kadın guruplarında çalışan işçilerin, götürü gurubunda çalışan işçilere kıyasla çok daha yüksek ücret aldıkları görülmektedir. (Grafik 34/2 - A da bu 3 gurup işcinin aldıkları ele geçen aylık ücret miktarları karşılaştırılmalı bir şekilde gösterilmiş olup, bu durum daha da açık bir şekilde ifade edilmiştir.)

d - Genel olarak bütün işçilerin
aldıkları ücret miktarı

Tablo 34/2 - Genel olarak bütün işçilerin aylık ele geçen ücret ortalamalarının 643,25 lira olduğu görülmekle beraber, yukarıda da belirttiğimiz gibi guruplar arasında bu bakımdan çok büyük farkların bulunması, bize bu ortalamanın bütün işçilere şamil tutulmasının mahzurluğu olduğunu göstermektedir. Çünkü, erkek gurubunda bu ortalamanın çok yüksek oluşu, buna mukabil götürü kadın gurubunda ise bu miktarın çok düşük oluşu, genel ortalamaya da tesir ederek onu düşürmüştür.

Bu bakımdan işçi ücretlerini genel olarak değil de guruplar halinde gözden geçirmek daha yerinde olur. (Bu hususta fazla bilgi için bak tablo 34/2 ve grafik 34/2 - A ya).

2 - İşçi ailesinde çalışanların yaptıkları iş ve
aldıkları ücretle ilgili hususlar

Bu bölümde işçi ailelerinde çalışan diğer fertlerin, nerede çalıştıkları, ne iş yaptıkları ve ne kadar ücret aldıkları incelenecektir.

Evvelâ bu bölümle ilgili olan 5 tablonun ne gibi hususları ihtiva ettiğini belirtip daha sonra da bu hususlardan bazılarını tablolara bakarak izah etmeğe çalışalım.

Bu tablolardan;

35/1 de icinin ailesinde kendisinden başka çalışan bulunup bulunmadığı,

35/2 de işci ailelerinde çalışanların genel durumu,

35/3 de ailede kendisinden başka çalışanların nerelerde çalıştıkları,

35/4 de ... bunların ne iş yaptıkları,

35/5 de de ... bunların aylık kazançlarının ne olduğu detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

Tablo 35/1 - Tablodan da grldđđ gibi, genel olarak işcilerden % 66,5 unun ailesinde kendisinden başka çalışan fertlerin bulunduğu, % 33,5 unda da bulunmadığı anlaşılmakla beraber durum, erkek ve kadın guruplarında bir birlerine tezat teşkil edecek kadar farklılık göstermektedir.

şöyleki; erkek gurubun işcilerinin büyük bir çoğunluğunda (% 71,9) ailesinde kendisinden başka çalışan fertlerin bulunmadığı, buna mukabil ancak % 28,1 inin ailesinde çalışan fertlerin bulunduğu görülmekle beraber kadın gurubu işcilerinde ise durum tamamen farklı olup, bu işcilerden ekserisinin (% 84,6) ailesinde çalışan fertlerin bulunduğu, buna mukabil ancak % 15,4 unun de ailesinde çalışan fertlerin bulunmadığı görülmektedir. Erkek gurubunda aile reisi durumunda olan işcilerin çok bulunduğu, buna mukabil kadın gurubunda ise daha ziyade ailede ocuk durumunda olan işcilerin çok bulunduğu göz nnde tutulursa, ailede çalışan fertleri bakımından her iki gurup arasındaki farkın sebebi kolayca anlaşılır.

Tablo 35/2 - de konuğulan 200 işci de dahil olmak sere bunların ailelerinde çalışan bütün fertlerin ailede ne durumda oldukları genel olarak gösterilmiştir.

Konuğulan 200 işciden 81 inin ailede anne, 55 inin kız ocuk, 54 unun baba, 10 unun da erkek ocuk durumunda olduklarına bakılırsa bu 200 işciden % 40,5 inin ailede anne durumunda olan işcilerden meydana geldiği anlaşılır.

Genel olarak işcilerden % 66,5 unun ailesinde çalışan diğer fertlerin ailede ne durumunda oldukları da yine tabloda gösterilmiştir. Bu duruma göre bu kişilerden % 39,4  ailede baba durumunda % 18,3  de erkek kardeş durumundadır.

Demekki işci ailelerinde çalışan diğer fertlerden ekseriyetini baba ile erkek kardeşler teşkil etmektedir.

Tablo 35/3 - Genel olarak bakıldığında tablodan da grldđđ gibi, ailede kendisinden başka çalışan fertlerin hemen hemen yarısını (% 49,8) yine fabrikada, % 18,8 inin dükkanda, diğerlerininde atölye, daire, depo, şirket ve serbest olarak çalıştıkları anlaşılır. (Bu hususta fazla bilgi için bak tablo 35/3 e)

Tablo 35/4 - Genel olarak ailede çalışan diğer fertlerin ne iş yaptıklarına bakıldığında da yine burada en büyük yüzdeyi (% 36,6) aynı fabrika işçisi olan fertlerin teşkil ettiği görülmüş ki; bu miktar babada % 30,6, Annede % 89,5, kız çocukta % 50, erkek çocukta % 22,2, diğer çalışanlarda da % 31,7 dir.

Bu sebeple işçi ailelerinde çalışan fertlerden yine ekserisinin aynı fabrikada çalıştıkları anlaşılır.

Tablo 35/5 - Bu kişilerin aylık kazançlarının ne olduğu meselesine gelince; bu miktar 100 lira ile 1300 lira arasında değişmektedir.

Genel olarak bakıldığında tablodan da görüldüğü gibi bu hususta en büyük yüzdeyi (% 16,4) aylık kazançları 701 ile 800 lira arasında olan fertler ile, 501 ile 600 lira arasında olan fertler (% 16) teşkil etmekte olup, bu fertlerin ortalama aylık kazançları da 590,20 liradır. Ailede baba durumunda olan fertlerin ortalama kazançları da diğer kişilerden yüksek olup 713,68 liradır. Ailede anne durumunda olan fertlerin kazançları da 301 ile 1000 lira arasında değişmektedir. Burada en büyük yüzdeyi (% 52,6) aylık kazançları 601 ile 800 lira arasında olanlar,

Kız çocuklarında en büyük yüzdeyi (% 33,3) 401 ile 500,
Erkek " " " " (% 27,8) 501 ile 600,
Diğer çalışanlarda da " " (% 17,7) 501 ile 600,
lira arasında aylık kazançları olan fertler teşkil etmektedir.

Görüldüğü ki işçi ailelerinde çalışanların da aylık kazançları çok yüksek değildir. (Bu hususta daha fazla bilgi için bak tablo 35/5'e)

3 - Diğer gelir kaynakları:

Bu bölümde de işçi ailelerinde çalışanların kendi aylık kazançlarından maada, almış oldukları diğer gelir kaynakları incelenecektir. Konuyla ilgili olan 3 tablodan; 36/1 de ailenin başka bir geliri olup olmadığı, 36/2 de varsa nereden geldiği, 36/3 de de bu gelirlerden ayda kaç lira aldıkları belirtilmiştir.

Tablo 36/1 - Genel olarak bu çeşit bir geliri olan işçi miktarı % 16 yı bulmakla beraber, erkek ve kadın guruplarında bu yüzdeler biraz daha değişik olup, erkek gurubunda (% 17,2) kadın gurubundakinden (% 15,4) biraz daha fazladır.

Tablo 36/2 - Umumiyetle diğer geliri olan işçi ailelerinden yarısının (% 50) emekli aylığı aldığı % 21,9 unun da memleketinden yardım gördüğü anlaşılacakla beraber bu yüzdeler kadın ve erkek guruplarında biraz farklıdır. Şöyleki; Erkek gurubunda emekli aylığı alan işçi ailesi miktarı % 72,7 olup, bu

miktar, kadın gurubunda % 38,1 dir.

Yine erkek gurubunda memleketinden yardım aldığı söy-leyenler % 9,1 olduğu halde bu miktar kadın gurubunda % 28,6 ya kadar çıkmaktadır. Keza, kadın gurubunda nafaka alan işçi miktarı % 14,3, çocuklarından yardım gören işçi miktarı da % 9,5 olduğu halde erkek gurubunda bu çeşit bir yardım alan işçi ailesine rastlanmamıştır.

Netice olarak; kadın gurubunun erkek gurubuna kıyasla diğer gelir kaynaklarının daha çeşitli olduğu söylenebilir. Tablo 36/3 - Genel olarak tabloya bakıldığında diğer geliri olan işçi ailelerinden % 37,5 unun bu gelirlerden ayda 201 ile 300 lira arasında, % 31,2 sinin de 200 liraya kadar para aldıkları görülür.

Ekseriyetinin (% 72,7) emekli aylığı aldığı erkek işçi gurubunda ayda 201 ile 300 lira arasında geliri olan işçi ailesi miktarı da % 45,4 olup, bu miktar kadın gurubunda ise % 33,3 dür. 200 liraya kadar diğer geliri olan işçi ailesi erkek gurubunda % 9,1 olup kadın gurubunda bu miktar ise % 42,9 u bulur.

Netice olarak; Erkek gurubundaki işçi ailelerinin ka- dın gurubundaki işçi ailelerinden biraz daha fazla diğer ge- lirleri olmakla beraber genel olarak bu işçilerin bu gibi yer-lerden az gelir temin ettikleri anlaşılmaktadır.

4 - Banka tasarrufları:

Tablo 37 - Tablodan da görüldüğü gibi genel olarak işçiler- den % 49 unun bankada hesabı bulunduğu anlaşılmakla beraber, yine kadın ve erkek gurupları arasında bu bakımdan da bir fark mevcuttur.

Şöyleki; erkek gurubu işçilerinden yarısından fazlası- nın (% 59,4) bankada hesabı bulunduğu halde, kadın gurubu iş- çilerinde bu miktar % 44,1 dir. Bu sebeple erkek işçilerin ka- dınlara kıyasla daha çok tasarrufta oldukları anlaşılır.

5 - Tasarruf bonusu ile ilgili hususlar:

Bu bölümde de fabrika işçilerinin almış oldukları ta- sarruf bonolarını ne yaptıkları ve bunları nerede sattıkları incelenecektir.

Genel olarak işçilerden (200) büyük bir ekseriyetinin tasarruf bonolarını sattıkları (% 62,5), % 37,5 unun da bu bo- nolari biriktirdikleri görülmekle beraber erkek gurubunda bu- nu satan işçi miktarınının (78,1) kadın gurubundakinden (% 55,1) daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Buna mukabil kadın gurubunda da bonosunu biriktiren işçi miktarı da (% 44,9) erkek gurubun- dakinden (% 21,9) fazladır. Bonosunu satan işçilerden (% 62,5) de büyük bir kısmını (% 64) bu bonoları fabrika içindeki bono toplayıcılarına % 18,4 ünün dışarıda % 17,6 sinin de hem dışa- rıda hem de yine fabrika içinde bonolarını sattıkları anlaşıl- mıştır.

Kadın işçilerde bonosunu fabrika içinde satan işçi miktarı (% 76) erkek işçilerden çok daha fazla (% 46) olup, buna mukabil erkek gurubunda bonosunu dışarıda satan (% 28) işçi miktarı da kadın gurubundakinden (% 12) daha fazladır.

Bu sebeple, kadın işçilerden ekserisinin bonoyu alır almaz hemen oracıkta sattıkları anlaşılmaktadır.

V - FABRİKA-İŞÇİ İLİŞKİLERİ Ve BUNLARLA İLGİLİ SORUNLAR

a - Yemek, Sigara ve giyecek malzemeleri ile ilgili sorunlar:

Bu bölümde de fabrika'nın işçilerine verdiği yemek, sigara ve giyecek malzemeleri ile ilgili sorunlar gözden geçirilecektir. Evvelâ bu konu ile ilgili olan tablolar'ın ne gibi hususları ihtiva ettiklerini belirtip, daha sonra da bu hususları tabloları teker teker gözden geçirerek izah etmeye çalışalım. Bu konu ile ilgili olan 13 tablodan;

Yemek ile ilgili olan

- 38/1 de işçilerin fabrikada verilen yemeği yiyip yemedikleri
- 38/2 de yemeği yemiyenlerin niçin yemedikleri
- 38/3 de yemeğini bazen ve hiç yemiyenlerin bunu nasıl temin ettikleri,

Sigara ile ilgili olan

- 39 da İşçinin sigara içip içmediği,
- 40/1 de Sigara içen işçilerin fabrikada verilen sigarayı içip içmedikleri,
- 40/2 de Fabrika'nın verdiği sigarayı içmeyen işçilerin bu sigarayı ne yaptıkları,

Kışlık elbise veya önlük ve ayakkabı ile ilgili olan

- 41/1 de İşçilerin fabrikanın verdiği kışlık elbise (erkekler için) veya önlüklerden (kadınlar için) memnun olup olmadıkları,
- 41/2 de Kışlık elbise veya önlüklerden memnun olmayanların niçin memnun olmadıkları,
- 41/3 de İşçilerin fabrikanın verdiği ayakkabılardan memnun olup olmadıkları,
- 41/4 de Ayakkabıdan memnun olmayanların niçin memnun olmadıkları,
- 41/5 de İşçilerin fabrikanın verdiği ayakkabıları giyip giymedikleri,
- 41/6 da giyenlerin bu ayakkabıları nerede giydikleri,
- 41/7 de Verilen ayakkabıyı giymeyenlerin bunu ne yaptıkları detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Yemek ile ilgili sorunlar:

Tablo 38/1 - Genel olarak işçilerden yarısından fazlasının (% 52) fabrikada verilen yemeği yedikleri enlaşılmakla beraber erkek gurubunda fabrikada verilen yemeği yiyen işçi miktarının (% 62,5) Kadın gurubundakinden (% 47,1) daha fazla olduğu görülür.

Kadın gurubunda yemeğini devamlı yemeyip, bazen yiyen işçi miktarının (% 39,7) erkek gurubundakinden (% 20,3) daha fazla olduğuna bakılırsa, kadın işçilerin yemek hususunda

daha titiz davrandıkları ve begenmedikleri bir yemek çıktığında da bunu yemedikleri neticesi çıkarılabilir. Nitekim, tablo 38/2 de de bu durum açıkça görülmektedir.

Tablo 38/2 - Fabrikada verilen yemeği bazen veya hiç yemiyen işçiler'e (% 48) bunu niçin yemedikleri sorulduğunda da ekserisi (% 49) sevmedikleri için bu yemeği yemediklerini belirtmişlerdir. Nitekim yukarıda da bahsettiğimiz gibi bu yemeği sevmediklerini söyleyen işçi miktarı kadın gurubunda en büyük yüzdeyi teşkil edip (% 61,1) erkek gurubundakinden (% 12,5) çok daha fazladır. Buna mukabil erkek gurubunda hasta olduğu için bu yemeği yiyemediğini söyleyen (% 33,3) işçi miktarı ile malzemesi fena olduğu için bu yemeği yemiyen işçi miktarıda (% 37,5) kadın gurubundakinden (% 7 ve % 8,3) çok daha fazladır.

Netice olarak; kadın gurubunda yemegini bazen veya hiç yemiyen işçi miktarınının (% 52,9) erkek gurubundakinden (% 37,5) daha fazla olduğunu ve kadın işçilerin yemek hususunda erkek işçilerden daha titiz davrandıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 38/3 - Fabrikada verilen yemeği bazen veya hiç yemiyen işçilere (% 48) yemeklerini nasıl temin ettikleri sorulduğunda da bunu % 45,8 inin "dışarıdan,, % 32,3 ünün "fabrika kantininden,, temin ettikleri geriye kalan % 21,9 ununda "evden getirdikleri,, öğrenilmiştir.

Gerek erkek ve gerekse kadın gurubunda en büyük yüzdeyi dışardan temin eden işçiler teşkil etmekte olup bu miktar erkek gurubunda (% 54,2) kadın gurubundakinden (% 43,1) daha fazladır.

Sigara ile ilgili sorunlar:

Tablo 39 - Genel olarak işçilerden büyük bir kısmının (% 64,5) hiç sigara içmedikleri görülmekle beraber kadın gurubunda hiç sigara içmeyen işçi miktarınının (% 86,8) erkek gurubuna kıyasla (% 17,2) çok daha fazla olduğu, buna mukabil kadın gurubunda sigara içen işçi miktarınının (% 11,7) erkek gurubundakinden çok daha az olduğu görülür.

Tablo 40/1 -Fabrika kadın işçilere sigara vermemektedir. Bu itibarla biz burada yalnız sigara içen erkek işçilerin fabrikada verilen sigarayı içip içmediklerini belirteceğiz. Devamlı veya bazen sigara içen erkek işçilerden (% 82,8) yarısından fazlasınının (% 56,6) fabrikada verilen sigarayı içmedikleri ancak % 3,8 inin bazen ve % 39,6 sının da devamlı bu sigarayı içtikleri öğrenilmiştir. Fabrikanın verdiği sigarayı hiç içmeyen 30 işçi de (% 56,6) verilen sigaranın kalitesi düşüklüğü dolayısıyla bu sigarayı içmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 40/2 - Hiç sigara içmeyen ve sigara içip te yalnız fabrikanın verdiği sigarayı bazen veya hiç içmeyen erkek işçilere (43 işçi, erkek işçilerin % 67,2 si) bu verilen sigarayı ne yaptıkları sorulduğunda da büyük bir ekseriyet bu sigaraları (% 81,4) "Sattıklarını,, % 16,3 ü "babasına,, ve % 2,3 ü de "annesine,, verdiklerini söylemişlerdir.

Netice olarak diyebiliriz ki, Fabrikanın erkek işçilere verdiği sigarayı bu işçilerden ancak bir kısmı içmekte (% 32,8) ekseriyeti mise (% 67,2) bunu içmeyip satmaktadırlar. Devamlı veya bazen sigara içen, fakat fabrika'nın verdiği sigarayı hiç içmeyen 32 işçiye dışarıdan ne marka sigara aldıkları sorulduğunda da bu işçilerden 20 sinin ''Bafra,, (% 62,5), 6 sinin ''Gelincik,, (% 18,75), 2 sinin ''Yenice,, (% 6,25), 2 sinin ''Bahar (% 6,25) 2 sinin de ''Hisar,, (% 6,25) sigarası aldıkları öğrenilmiştir.

Kışlık elbise veya önlük ve ayakkabı ile ilgili sorunlar

Bu bölümde fabrikanın erkek işçilere verdiği kışlık elbise ile kadın işçilere verdiği önlük ve ayakkabılar inceleneyecektir.

Tablo 41/1 - Tablodan da görüldüğü gibi genel olarak mütalâa edildiğinde işçilerden ekserisinin (% 89,5) fabrikanın verdiği önlük veya kışlık elbiselerden memnun olmadıkları anlaşılmaktadır.

Erkek gurubundaki işçilerden hepsi fabrikanın verdiği kışlık elbiselerden memnun olmadıkları halde kadın gurubunda fabrika'nın verdiği önlüklerden memnun olmayan işçi miktarı % 84,6, memnun olan işçi miktarı da % 15,4 dır.

Tablo 41/2 - Fabrikanın verdiği giyecek malzemelerinden memnun olmayan erkek gurubu işçilerinin hepsine, kadın gurubu işçilerinden de % 84,6 sına niçin kendilerine verilen elbise veya önlüklerden memnun olmadıkları sorulduğunda da buna verdikleri 414 tip cevaptan % 35,7 si ''Dikişleri uymuyor,, % 19,6 si ''kumaş kaba ve kalın,, % 16,2 si ''kumaş verseler daha iyi,, % 11,8 i ''işde giyilmiyor,, % 8 i ''zamanında verilmiyor,, % 7,5 i ''hiç giymiyorum,, % 1,2 si de ''kumaş çürük,, olmuştur. Bu hususta verilen cevap yüzdeleri de erkek ve kadın gurubu işçilerinde farklıdır. Şöyleki; erkek gurubunda bu hususta verilen cevaplardan en büyük yüzdeleri kumaşın kaba ve kalın oluşu ile (% 33,9) ''işde giyilmeme,, hususu (% 26,8) teşkil ettiği halde, kadın gurubunda en büyük yüzdeleri ''dikişlerinin uymaması (% 49,8) ve kumaş olarak verilse daha iyi,, hususu teşkil etmektedir. Bu itibarla erkek gurubu işçilerinden ekserisi fabrikanın verdiği kışlık elbise kumaşlarının çok kalın olmasından dolayı bunları giydiklerinde hareket edemediklerinden bahisle bu elbiseleri iş başında giyemediklerini, yazlık elbiselerin de renklerinin çok açık olmasından dolayı çabuk kirlendiğini bu yüzden de bu elbiselerden memnun olmadıklarını, kadın gurubu işçilerinden de ekserisi kendilerine verilen önlük dikişlerinin üzerlerine hiç uymadıklarından bahisle bunlardan memnun olmadıklarını, halbuki bu önlüklerin kumaş olarak verilmesinin daha faydalı olacağını belirtmişlerdir.

Tablo 41/3 - İşçilerin, fabrikanın verdiği ayakkabılardan memnun olup olmadıkları araştırıldığında tablodan da görüldüğü gibi genel olarak ekserisinin (% 80,5) bu ayakkabılardan memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Gerek kadın

ve gerekse erkek gurubunda verilen ayakkabılardan memnun olmayan işçi yüzdesi yüksek olup bu miktar erkek gurubunda % 78,1 kadın gurubunda ise biraz daha fazla olup % 81,6 dır.

Tablo 41/4 - Fabrikanın verdiği ayakkabılardan memnun olmadıklarını söyleyen işçilere niye bunlardan memnun olmadıkları sorulduğunda da buna verdikleri 175 tip cevaptan % 51,4 ü ''Modeli kaba,, % 35,4 ü ''çürük, dayanmıyor,, % 13,2 si de ''çok sert ayacı vuruyor,, olmuştur.

Kadın gurubunda ayakkabıların çok sert olup ayacı varduğunu söyleyen hiç bir işçiye rastlanmadığı halde, erkek gurubunda verilen cevaplardan % 35,9 u bu tip bir memnuniyetsizlik olmuştur.

Kadın işçiler verilen ayakkabıları iki bakımdan beğenmemektedirler. Bunlardan birincisi ve önemlisi ''model kabalığı,, (% 59,5) diğeri de (% 40,5) ''çürüklük,, dır.

Tablo 41/5 - Tablodan da görüldüğü gibi genel olarak bütün işçilerin fabrikanın verdiği ayakkabıları giyip giymedikleri araştırıldığında da bu işçilerden % 52,5 inin bu ayakkabıları hiç giymedikleri % 4 ünün bazen ve % 43,5 ununda devamlı olarak giydikleri anlaşılmış olmakla beraber bu yüzdeler kadın ve erkek gurubunda biraz değişiklik göstermektedir.

Şöyleki; erkek gurubunda bu hususta en büyük yüzdeyi (% 46,9) verilen ayakkabıyı giyen işçiler teşkil ettiği halde kadın gurubunda en büyük yüzdeyi (% 58,1) verilen ayakkabıyı giymeyen işçiler teşkil etmiştir.

Bu itibarla bu yüzde miktarlarına bakarak kadın işçilerde verilen ayakkabıyı giymeyen işçi miktarının erkek işçilerden daha fazla olduğu düşüncesiyle, ayakkabı hususunda da kadın işçilerin erkek işçilerden daha titiz davrandıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 41/6 - Fabrikanın verdiği ayakkabıları devamlı giyen işçilerde (% 43,5) bu ayakkabıların nerelerde giyildiği araştırıldığında, bu işçilerden % 48,3 ünün bu ayakkabıları ''dışarıda,, % 24,1 inin ''sadece iş yerinde,, % 17,2 sinin ''meburen,, % 10,4 ün de ''yağmurda,, giydikleri anlaşılır.

Erkek gurubunda verilen ayakkabıyı mecburen giydiğini söyleyen (% 6,7) işçi miktarı ile yağmurda giydiğini söyleyen işçi miktarı (% 6,7) kadın gurubundakinden (% 22,8 ve % 12,3) daha az olup, buna mukabil, erkek gurubunda verilen ayakkabıyı ''işde giydiğini,, söyleyen işçi miktarı da (% 43,3) kadın gurubundakinden (% 14) daha fazladır.

Tablo 41/7 - Tablodan da anlaşıldığı gibi genel olarak bakıldığında fabrika'nın verdiği ayakkabıyı giymeyen işçilerden ekserisininin (% 54,9) bu ayakkabıları ''Sattıkları,, görülmekle beraber erkek gurubunda ayakkabısını satan işçi miktarınının (% 70,6) kadın gurubundakinden daha fazla olduğu anlaşılır (% 48,1)

Buna mukabil kadın gurubunda verilen ayakkabıyı annesinin giydiğini söyleyen işçi miktarı (% 48,1) erkek gurubunda, verilen ayakkabıyı babasının giydiğini söyleyen işçi miktarından (% 20,6) daha fazladır.

Bu itibarla bu ayakkabıları erkek işçilerden ekserisinin (% 70,6) 'sattıkları,, kadın işçilerden de ekserisinin 'sattıkları,, (% 48,1) ve 'annelerine verdikleri,, (% 48,1) söylenebilir.

Fabrika bir yardım gayesiyle işçilerine yemek, sigara ve giyecek malzemeleri vermektedir.

Acaba fabrikanın verdiği bu yemek, sigara ve giyecek malzemeleri işçiye tam bir yardım gayesi gütmektedir? Daha başka bir deyişle bunlar işçiyi memnun etmektedir?

Yukarıdan beri anlatılan ve tamamen işçilerin bu konu hakkındaki düşünceleri olan hususlar teker teker incelenirse fabrikanın verdiği, yemek, sigara ve giyecek malzemelerinin ekseri işçileri hiç memnun etmediği ve bu malzemelerin yerinde kullanılmadığı görülür.

Bu hususları burada yine teker teker gözden geçirelim.

Yemek : Bütün işçilerden % 33,5 i, erkek gurubundaki işçilerden % 20,3 ü kadın gurubundaki işçilerden de % 39,7 si fabrikada verilen yemeği devamlı yemeyip bazen yediklerini belirtmişlerdir. Bu itibarlabu işçiler tarafından yenmeyen yemekler ziyan olmaktadır. Aşağı yukarı bütün işçilerden 1/3 ünün bu yemekleri devamlı yemeyip bazen yedikleri nazarı itibare alınırca hiç olmazsa bu işçilerin de isteklerine yakın bir tarzda yemek verilmesi hem fazla miktarda yemeğin ziyan olmamasını sağlayacak hem de işçiye daha faydalı olacaktır.

Sigara : Fabrika erkek işçiye sigara verip, kadın işçiye de bunu vermemektedir. Verilen sigarayı içmeyen erkek işçilerden de ekserisinin bu sigarayı sattıkları ve bu yüzden de bir miktar para aldıkları aşıkardır. Bu sebeple kadın işçiler burada bir haksızlığa uğramaktadır. Eğer fabrika işçilerine bir yardım gayesiyle sigara vermişse bunu bütün işçilerine tatbik etmeli veya sigara verilmeyen işçilerde de bunu başka yoldan telafi etmelidir. Bu şekilde sadece erkek işçiye verilen sigara yalnız erkek işçiyi memnun etmektedir.

Diğer taraftan, fabrika'nın erkek işçilere verdiği bu sigaralar ekseri bu işçiler tarafından kullanılmayıp satılmaktadır. Örneğin sigara içen 53 erkek işçiden % 56,6 sı bu sigarayı içmemektedir.

Bu itibarla işçiye bir yardım gayesi ile verilen sigaranın da bu gayeye hizmet etmesi beklenilemez.

Verilen sigarayı içmeyip, satan işçilerden de ekserisi bu sigara yerine 'Bafra,, sigarası almaktadır. Bu bakımdan bu işçilere 'Bafra,, tipinde bir sigara verilmesi hem fazla miktarda sigara satımını önliyecek hem de işçilere daha faydalı olacaktır.

Giyecek malzemeleri

Ekseri işçiler, kendilerine bir yardım gayesi ile verilen giyecek malzemelerinden de memnun değildirler. Bu itibarla bu malzemelerin de işçilere yararlı bir fayda temin ettiği söylenemez.

Örneğin; Erkek işçilerden ekserisi, kendilerine verilen kışlık elbiselerin çok kalın ve hantal olmasından dolayı bunları işde giyemediklerini, kadın işçilerden de ekserisi verilen önlük dikmelerinin üzerlerine hiç uymadığını söylemişlerdir. Ayakkabılar'a gelince; işçilerden % 80,5 inin bunlardan hiç memnun olmadıkları ve bu yüzden de bazılarının bunları sadece iş yerinde, bazılarının yağmurda, büyük bir ekseriyetinin de hiç giymeyip sattıkları öğrenilmiştir. (Bak tablo, 41/1..... 41/7).

Netice olarak diyebiliriz ki; işte bütün bunlar (yemek, sigara ve giyecek malzemeleri) göz önüne alınarak fabrika eskiden beri alışıla gelmiş olan bu husustaki politikasını işçiye memnun edecek veya faydalı olacak bir şekilde değiştirmeye yollarını aramalıdır. Bu tarzda bir değişiklik işçileri memnun ederek böylece esas gayesine de ulaşmış olacaktır.

b - Hastalık ve bununla ilgili sorunlar

Bu bölümde de işçilerin şimdiye kadar geçirmiş olduğu hastalık neveleri ile işçi ve doktor münasebetleri araştırılacaktır. Bu konu ile ilgili olan dört tablodan; 42/1 de İşçinin şimdiye kadar, işine gelebilecek derecede bir hastalık geçirip geçirmediği, 42/2 de hastalık geçirdi ise ne gibi bir hastalık geçirdiği, 43/1 de doktora çıktığında gereken ilgiyi görüp görmediği, 43/2 de de ilgi görmedi ise, doktor'un nasıl davrandığı detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 42/1 - Genel olarak işçilerden büyük bir kısmının (% 71) şimdiye kadar işine gelebilecek derecede bir hastalık geçirdiği görülmekle beraber, erkek gurubunda bu miktarın (% 78,1) kadın gurubundakinden (% 67,6) daha fazla

olduğu anlaşılır.

Tablo 42/2 - Hastalık geçiren işçilerin de (142 işçi = % 71) geçirdiği toplam 147 hastalık neviinden önemli bir kısmını ''Grip,, (% 41,5), ''Ameliyat,, (% 22,5) ve ''Zafiyet,, (% 12,2) teşkil etmiştir. Gerek erkek ve gerekse kadın guruplarında sırasıyla en büyük yüzdeleri teşkil eden Grip, Ameliyat ve Zafiyet cinsinden hastalık neveleri arasında önemli bir fark olmamakla beraber yalnız erkek gurubunda ''Sinirden,, hasta yatmış olan işçi miktarı (% 15,4) kadın gurubundakinden fazladır (% 7,4) Bu itibarla erkek işçilerin kadın işçilere kıyasla daha fazla sinirden dolayı hastalandıkları söylenebilir.

Tablo 43/1 - Tablo tetkik edilirse işçilerden % 84,5 inin doktor'a çıktığı, geri kalan % 15,5 inin ise daha hiç doktor'a çıkmadıkları anlaşılmalı beraber erkek gurubunda hiç doktor'a çıkmayan işçi miktarınının (% 9,4), kadın gurubundakinden (% 18,4) daha fazla olduğu görülür.

Genel olarak doktor'a çıkan işçiler'e doktor'a çıktıklarında onlardan gereken ilgiyi görüp görmedikleri sorulduğunda buna ekserisi (% 77,5) ''hayır,, cevabını vermiştir. Bu miktar erkek gurubunda daha fazla olup % 82,8'e kadar çıkmaktadır.

Tablo 43/2 - Doktor'a çıktıklarında ilgi görmediklerini söyleyen işçiler'e (131 işçi); doktorlar'ın kendilerine nasıl davrandıkları sorulduğunda da toplam olarak bu hususta söyledikleri 291 cevaptan en fazla tekrarlananları sırasıyla; ''herkes'e eşit muamele etmezler,, (% 22,3) ''Başından savdı,, (% 22) ve ''hasta olduğum halde, ateşim olmadığı için izin vermedi,, (% 19,3) dir.

Erkek ile kadın gurubu arasında bu hususta verilen cevap nevelerinin miktarları bakımından pek büyük bir fark bulunmama- la beraber bazı ufak tefek farklar mevcuttur. Örneğin; Erkek gurubunda bu hususta verilen cevaplardan en büyük yüzdeleri sırasıyla ''herkes'e eşit muamele etmezler,, (% 31,8) ile ''Başından savdı,, (% 20,6) hususları teşkil ettiği halde ka- dın gurubunda en büyük yüzdeleri sırasıyla; ''Başından savdı,, (% 22,8), ''Hasta olduğum halde ateşim olmadığı için izin vermedi,, (% 19,6) ve ''adi ilaç verdi iyi gelmedi,, gibi husus- lar teşkil etmiştir.

Yine tablodan görüldüğü gibi bir kısım işçilerde doktorların rüşvet ile (para ile) izin verdiklerini belirtmişlerdir ki bu miktar kadın gurubunda (% 9,2) erkek gurubundakinden (% 8,4) daha fazladır.

Netice olarak bu cevaplardan da anlaşıldığı gibi sigorta dok- torlarınının hasta işçilerle kafi derecede meşgul olmadıklarını ve bu durumda lakayt davrandıklarını söyleyebiliriz.

Doktorlardan ilgi gördüklerini söyleyen (kadın gurubun- da 28, erkek gurubunda da 10 işçi olmak üzere toplam 38 işçi) işçilere de nasıl bir ilgi gördükleri sorulduğunda buna ver- dikleri toplam 47 cevaptan;

- 17 si (% 36,2) ''iyice muayene etti,,
 15 i (% 31,9) ''iyi muamele etti,
 10 u (% 21,3) ''izin verdi,,
 5 i de (% 10,6) ''Hastahaneye gönderdi,, olmuştur.

Erkek gurubunda bu hususta verilen cevaplardan en fazla tekrarlanan sözler sırayla ''iyice muayene etti, (% 66,6) ''hastahaneye gönderdi,, (% 16,7) ve ''izin verdi,, (% 16,7) olduğu halde, kadın gurubunda ise en fazla tekrarlanan sözler sırayla ''iyi muamele etti (% 42,8), ''iyice muayene etti,, (% 25,7) ''izin verdi,, (% 22,9) ve ''hastahaneye gönderdi,, (% 8,6) olmuştur. Erkek gurubunda doktorların iyi muamele ettiğinden bahseden hiç bir işçi bulunmadığı halde kadın gurubunda bu hususta verilen cevapların % 42,8'e kadar yükseldiği görülür. Bu itibarla doktorların umumiyetle kadın işçilere daha iyi muamele ettikleri söylenebilir. Nitekim tablo 43/1 den de görüldüğü gibi doktordan gereken ilgiyi gördüklerini söyleyen işçi miktarı kadın gurubunda (% 25,2) erkek gurubundakinden (% 17,2) daha fazladır.

Hiç hastalanmayan 31 işçi (% 15,5) çıkarılıp ta geriye kalan 169 işçiye; hastalığı sırasında bir yerden yardım görüp görmedikleri sorulduğunda bunlardan 166 sının sadece sigortadan hasta olduğu günlerin yövmiyesini aldıkları, 3 ünün de hiç bir yardım görmedikleri öğrenilmiştir. Hiç bir yardım görmediğini söyleyen 3 işçi ise rapor almadan hastalığı atlatan işçilerdir. Bilindiği gibi sigorta hasta işçiye raporlu bulunduğu günler içinde ücret vermektedir. (Sigorta'nın işçilere ne gibi fayda ve yardım temin ettiği ''Sigortalılar için malütlük, yaşlılık ve ölüm sigortaları açıklaması,, adlı küçük bir kitapçıkta detaylı olarak belirtilmiş olup, fazla bilgi için bu araştırmaya ekli olan bu kitab'a bak)

VI - İŞÇİ - SENDİKA MÜNASEBETİ ve İŞÇİLERİN SENDİKA HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ.

Bu konu ile ilgili hususları ihtiva eden iki tablodan, 44 de Sendikaya her ay ne kadar para kesildiğini bilen ve bilmeyen işçi miktarı

45 de de işçilerin sendika hakkındaki düşünceleri belirtilmiştir.

Tablo 44 - Tablodan da görüldüğü gibi genel olarak mütalâa edildiğinde işçilerden 1/4 den fazlasının (% 27,5) her ay sendikaya kendi ücretinden ne kadar para kesildiğini bilmediği anlaşılır. Bu bakımdan erkek ve kadın gurubu işçileri arasında da çok büyük bir fark vardır.

Şöyleki, Erkek gurubunda sendikaya her ay ne kadar para kesildiğini bilmeyen işçi miktarı (% 6,25) kadın gurubundakinden (% 37,5) çok daha azdır.

Bu itibarla sendikaya kadın işçilerin erkek işçilere kıyasla daha yabancı kaldıkları ve daha az önem verdikleri ortaya çıkar.

Bu demektir ki kadın işçilerden ekserisi sendikaya bilmeden üye olmaktadır. Nitekim tablo 45 tetkik edilirse bu durum daha iyi anlaşılır.

Örneğin, kadın gurubunda sendikaya mecburen üye olduğunu söyleyen işçi miktarının (% 35,9) erkek gurubundakinden (% 11,9) fazla olması bize kadın işçilerin sendikadan ne anladıklarını daha iyi açıklar.

Tablo 45 - Genel olarak bütün işçilerin (200 işçi) sendika hakkındaki düşünceleri araştırıldığında; işçilerin bu konuda en çok tekrarladıkları sözler: 'Hiç bir faydasını görmedim,, (% 30,1) 'Mecburen üye oluyoruz,, (% 25,7) ve 'Kesilen para fazla,, (% 16,3) olmuştur.

Kadın ve erkek guruplarında ise bu konuda en fazla tekrarlanan hususlar farklıdır.

Şöyleki; erkek gurubunda bu konuda en büyük yüzdeleri sırasıyla 'hiç bir faydasını görmedim,, (% 34,2) ve 'Fazuli masrafları çok,, (% 23,1) hususları teşkil ettiği halde, kadın gurubunda en büyük yüzdeleri 'mecburen üye oluyoruz,, (% 35,9) ve 'hiç bir faydasını görmedim,, (% 28,2) hususları teşkil eder. Erkek işçilerin bu konuda söyledikleri sözlerden % 9,1 i de sendikanın faydası ile ilgili olduğu halde kadın gurubunda bu çeşit söylenen söz miktarı % 1,6 dir.

Keza yine erkek gurubunda sendika idarecilerinin fazuli masraflarının çok olduğu hususu (% 23,1) kadın gurubundakinden (% 2,6) çok daha fazladır.

Bu itibarla erkek işçilerin kadın işçilerden çok daha fazla sendika ile yakından ilgilendikleri ve sendika hakkında az çok bilgileri bulunduğu söylenebilir.

Netice olarak da diyebiliriz ki; işçilerden hemen hemen hepsi (% 97,1) bu konuda söyledikleri sözlerle sendikadan hiç memnun olmadıklarını ancak çok az bir kısmı da (% 3,9) memnun olduklarını belirtmek istemişlerdir. (Bu konuda daha fazla bilgi için bak tablo 45'e).

VII - D ü ŝ ü n c e l e r

Bu araştırmadaki esas gayemiz işcilerin işle ilgili problemlerini aksettirmek olduğundan biz burada işcilerin özellikle götürü işcilerinin daha ziyade soeysel ve ekonomik durumları değil de, iş durumları ve iş problemleri hakkındaki görüş ve düşüncelerimizi belirteceğiz.

Cibali kutu fabrikası işcileri yövmiyeli ve gtrdiye iki guruba ayrılarak incelendiğinde bu guruplar arasında gerek ücret ve gerekse iş problemleri bakımından çok büyük farkların bulunduğu göze çarpar. (Bundan önce anlatılan iş problemleri ve ekonomik bölüm bahsinde bu hususları detaylı bir şekilde belirtmiştik).

Daha evvel iş problemleri bahsinde ve sırası geldikçe gerek erkek ve gerekse yövmiyeli kadın işcilerde bu konu hakkındaki görüş ve düşüncelerimizi belirttiğimiz için burada yine bu hususları tekrarlamakta bir fayda yoktur. Bu itibarla biz burada yalnız üzerinde daha evvel çok az durduğumuz ve özellik arzeden götürü işcilerinde iş problemleri ile bu bölümde imalât'ı azaltan dolayısıyla bu işcilerde ücret dşklğine sebep olan faktörler hakkındaki görüş ve düşüncelerimizi belirtmeğe alışacagız.

Bundan nceki bölümlerde de belirtildiği gibi götürü işcileri ücretlerini yaptıkları mal miktarı üzerinden almaktadırlar. Bu işcilere verilen ücret yapılan mala göre ayarlandığından burada her işci yaptığı mal karşılığında ücret almaktadır.

Bu itibarla götürü işcisi fazla para alabilmek için devamlı olarak kendini fazla mal yapmaya zorlar. Nitekim, bu bölümde öğle tatilindeki bir saatlik yemek paydosunda bile hemen yemegini yiyerek, daha fazla mal çıkarabilmek düşüncesi ile iş bağı yapan işci miktarı az değildir. Tablo 19/3 de de görüldüğü gibi işerinden memnun olmayan götürü işcilerinden ekserisinin buna sebep olarak işlerinin yorucu olduğunu ve çok yorulduklarını söylemeleri bize bu işcilerin fazla mal çıkarabilmek için ne kadar gayret sarfettiklerini gösteren en güzel bir delildir.

Fakat, fazla mal çıkarabilmek için bu derece gayret sarfeden götürü işcileri, bazen işlerindeki bir takım memnuniyetsizlik sebebi ile manen, bazen de ellerinde olmayan ve tamamen idarenin hatasından doğan ve ona bağlı bir takım aksaklıklardan dolayı fazla mal ıkarınamamakta ve bu yüzden de ücret bakımından bir haksızlığa uğramaktadır. Şimdi götürü işcisinin iş problemlerini teşkil eden bu hususları sıra ile gözden geçirip, bu husustaki görüşlerimizi belirtelim.

İşinden memnuniyeti

Götürü işçilerinden ekserisi (% 87,4) halen yaptıkları işden memnun değillerdir.

İşçiler bunun sebebini iki şekilde açıklamışlardır. Bunlardan birincisi 'Yoruculuk,, ikinci de 'haksızlıktır,, (Bu hususta verilen cevapların % 60,6 sı yoruculuk % 39,4 ü de haksızlıktır. Bak tablo 19/1 ve 19/3 e)

Bu iki sebepten biri olan 'yoruculuğa bir şey diyemeyiz. Çünkü, bölümde yapılan iş icabı işçiler daha fazla mal yapabilmek için fazla gayret sarfettiklerinden haliyle yorulmaktadırlar. Fakat diğer 'haksızlık,, sebebine gelince; bunun üzerinde pek çok şey söylenebilir.

Çünkü aşağıda belirtilecek olan bu haksızlık nedenlerini fabrika idaresi isterse düzeltebilir veya asgari seviyeye indirebilir. Dolayısıyla bu şekilde bu işçilerin işlerinden memnun olmama sebeplerinden birini bertaraf edip, hem işçilerin daha fazla mal çıkartıp daha fazla para almalarını, hem de bugün bu bölümde elde edilen imalât miktarından daha fazlasının elde edilmesini sağlayabilirler.

Nitekim bu bölümdeki işçilerden ekserisi (% 64,4) ileri sürdükleri bazı şartlar gerçekleşirse, günde ortalama olarak yaptıkları maldan daha fazlasını yapabileceklerini beyan etmişlerdir.

Örneğin; bu şartlardan % 33,9 u 'Malın iyi olması,, % 21,8 i 'kolanın iyi olması,, % 12,1 i 'kolanın zamanında gelmesi,, % 7,2 si de 'tablaların bol bulunmasıdır,, (Bu hususta bilgi için bak tablo 31/1 ve 31/2 ye)

Şimdi de bu bölümdeki işçilerden mühim bir kısmının belirttiği bu haksızlık nedenleri ile ilgili olan hususları teker teker gözden geçirelim.

Bozuk mal ve malzeme

Bu bölümdeki işçilerden hemen hemen hepsi bozuk mal ve malzemedен şikâyetçilerdir. (Bak tablo 22 ye) Bu hususta verdikleri 189 cevaptan 80 i 'kola bozukluğu,, 62 si 'Lâmba bozukluğu,, 37 si 'çizgi ayarı bozukluğu,, 10 u da 'malın nemliliği ile ilgilidir.

Bölümdeki işçilerden ekserisininin 'kola bozukluğundan,, şikâyet etmeleri, kola kalitesinin bu işçilerde imalâtı etkileyen en önemli bir faktör olmasından ileri gelmektedir. Zira kolanın iyi oluşu işçinin lehine, bozuk oluşu da el oyaladığından aleyhine olmaktadır.

Nitekim, bu işçilerden mühim bir kısmının yaptıkları maldan daha fazlasını yapabilmek için ileri sürdükleri en önemli şartlardan birisi de 'kolanın iyi olması,,dır. Bu itibarla bu bölümde üzerinde durulması gereken en önemli hususlardan birisi de her gün bu işçilere verilen kola kalitesinin idare tarafından itina ile kontrol edilmesidir.

Kola beklemek

Bu bölüm işçilerinde imalât'ı etkileyen ikinci hususta ''kola bekleme,, sorunudur. Bilindiği gibi bu bölümde, işçilerin en önemli malzemelerinden biri de koladır.

Bazen işçiye verilecek olan yapılmış kolanın bittiği görülür. Eğer işçinin elindeki kola da bitmiş ise, idare hemen bunu veremez. İşte o zaman bu kolanın yapılmasına kadar, eğer işçi kolay arkadaşından da temin edemediyse (zira ekserisi de kendisinin kolasız kalacağını düşünerek bunu vermez) yeni kola'nın yapılmasına kadar boş oturmağa mecburdur. (Bazen bu müddetin 2 ve 3 saati bulduğu da görülmüştür).

Örneğin; 8.11.967 günü lâmba salonunda mülakat için ilk masaya yaklaştığımda işçilerden ekserisi boş oturduklarından etrafımı çevirdiler.

Kendilerine neden çalışmayıp boş oturduklarını sorduğumda bana; iki, iki buçuk saatten beri kola olmadığı için çalışmadıklarını söylediler.

Nihayet yarım saat sonra da elinde kola ile kapıda bir işçi görüldüğünde bir gürültü koptu ve kolası olmayan bütün işçiler o tarafa doğru koşup kola almaya başladılar.

Yine 10.11.967 günü saat 13.45 de diğer bir götürü salonunda da;

--''Kolası olan insanıyet namına, hayırına versin,, diye bağırınlar ve kolası bitip de boş oturan ve gezinen işçiler göze çarpıyordu.

Mülakat sırasında edinilen işte bu ve buna benzer daha birçok hususlardan da anlaşıldığı gibi bazen bu bölümde kola bitince hemen yenisini almak mümkün olmamaktadır.

Diğer taraftan sabahleyin işlerine hemen başlayamayan işçilere bunun sebebi sorulduğunda da buna verdikleri cevaplardan ekserisi (% 61,7) ''kola beklemek,, olmuştur. (bak tablo 29/2 ye).

Bu işçilerden de ekserisi, sabahleyin mesainin saat 7,30 da başlamasına rağmen, kolanın ancak saat 8.00'e doğru (20-25 dakika sonra) hatta bazen bir saat sonra verildiğini belirtmişlerdir.

İşte bu şekilde kola'nın geç gelmesi, bu bölümdeki işçilerin zaman kaybetmelerine dolayısıyla imalâtlarının düşük olmasına ve bu yüzden de ücretlerine tesir etmesine sebebiyet verdiğinden işçi burada elinde olmayan ve tamamen idarenin hatasından doğan aksaklıklar yüzünden ücret bakımından bir haksızlığa uğramaktadır.

Bu itibarla, hem idarenin, hem de bu işçilerin menfaatleri için, bu bölümde üzerinde durulması ve yapılması gereken önemli hususlardan birisi de; bu bölümde sarfedilen asgari ve azami kola miktarını belirli bir müddet için grafiklerle tesbit edip, bu miktarların ortalamasını bulmak ve her gün ihtiyaca göre kola yapmaktır.

Boş tabla bulma sorunu

Bu konuyu daha önce götürü ile çalışan işçi guruplarındaki iş problemleri bahsinin "boş tabla bulma sorunu,, kısmında ele alıp teferruatlı bir şekilde incelediğimiz için burada sadece, hemen boş tabla bulamayan işçilerin ne şekilde bir haksızlığa uğradıklarını belirteceğiz.

Bu bölümdeki işçilerden % 89,7 si her zaman olmamakla beraber senenin muayyen aylarında (bunun sebebini daha önce yine aynı bölümde belirtmiştik) boş tabla sıkıntısı çekmektedirler.

Yaptıkları malları iğine yerleştirebilmek için işlerini bırakarak boş tabla arayan fakat bunu hemen bulamadıkları için, bu müddet zarfında yaptıkları malları masalarının üzerlerine yığıp, tabla bulunca da bu malları buradan tekrar alarak tablalara yerleştiren bu işçilerin bu yüzden kaybettikleri zaman nazarı itibare alındığında da yine bir haksızlığa uğradıkları meydana çıkar.

Çünkü bu işçilerin zaman kaybetmeleri az mal yapmaları dolayısıyla az para almaları demektir.

Nitekim götürü işçilerinden ekserisi boş tabla sıkıntısı çektiklerinde çok zaman kaybettiklerini ve bu yüzden de imalâtlarının düşük olduğunu belirtmişlerdir.

(Bak tablo 32/2 ye)

Bu itibarla tamamen idarenin tutumuna bağlı olan boş tabla sorununda bu bölümdeki işçilerin verdikleri imalât miktarına tesir eden bir faktör olduğu söylenebilir.

Götürü işçilerinin haksızlığa uğradıkları diğer bir husus ta şudur:

Yukarıda da belirttiğimiz gibi mal, malzeme v.s gibi hususlar bu bölümdeki işçilerin yaptıkları imalâtları dolayısıyla ücretlerini etkilemektedir. Bu itibarla bu hususlardan her hangi birinin aksaması buradaki işçilerin aleyhine bir durum yaratmaktadır.

Bu sebeple işçilerin bu gibi şikâyetleri karşısında idarenin titizlikle durması gerekmektedir.

Kaldığı; bu bölümdeki işçilere bu hususla ilgili olarak işle ilgili şikâyetlerinin amir veya idareciler tarafından nazarı itibare alınıp, alınmadığı sorulduğunda buna ekseri işçiler (% 63,2) "Hayır,, cevabını vermiştir.

'Hayır,, diyen işçilere de; idarenin bu durumda ne yaptığı sorulduğunda da, buna verdikleri cevaplardan % 51,1 i 'idarenin lâkayt davrandığı,, % 38,9 u da Toplu olarak, gurup halinde söylenirse, ancak o zaman idarenin ilgilendiği ile ilgilidir (Bak tablo 23/1 , 23/2 , 23/3).

Bu bölümde işle ilgili şikâyetlerinin dinlenip, nazarı itibare alındığını söyleyen (% 35,6) işçilerin buna verdikleri cevaplardan % 40,9 unun bile 'Önce düzelir, sonra tekrar bozulur,, dendiğine bakılırsa, idarenin bu hususta ne kadar lâkayt davrandığı daha iyi anlaşılır.

Yövmiyeli bölümlerde idarenin böyle durumlar karşısında tutumu ne olursa olsun bundan buradaki işçiler zarar görmekte, halbuki götürü bölümünde bu durumda işçi zarar görmektedir.

İşte bu sebeple bu husustaki şikâyetler karşısında idarenin götürü bölümünde, yövmiyeli bölümlerden daha titiz davranması götürü bölümünde kısmende olsa bu tarzda bir haksızlığı ortadan kaldıracaktır.

Diğer taraftan Ekonomik bölümü bahsinde de gördüğümüz gibi, yövmiyeli kadın işçilerin aldıkları ele geçen aylık ücret ile götürü işçilerinin aldıkları aylık ele geçen ücret arasında da bariz bir şekilde fark vardır. (Bak tablo 34/2 ve grafik 34/2-A ya. Örneğin yövmiyelide ortalama aylık ele geçen ücret 678,70 ₺. olup, götürüde ise bu miktar 577,83 ₺. dir.)

Acaba götürü işçilerinden daha fazla ücret alan yövmiyeli kadın işçiler daha fazla mal mı yapmaktadırlar? Buna kesinlikle hayır cevabını verebiliriz. Bundan evvelki bölümlerde müteaddit defalar bahsettiğimiz ve aşağıda da bahsedeceğimiz gibi bu bölüm işçilerinin götürü işçilerinden daha fazla mal yaptıklarını söylemek imkânsızdır. Çünkü; Götürü ile çalışan işçi bütün gayreti ile fazla mal çıkartıp, daha fazla para almaya bakar. Kolası bozuk olur, Tablası bulunmaz, malı fena gelir bu sebeple işçi şikâyet eder. Çünkü bunlar daha iyi olursa daha fazla mal çıkartacak dolayısıyla daha fazla para alacaktır. İşe dört elle sarılır. Çünkü burada ücrette esas olan saat ücreti değil, yapılan mal'ın miktarıdır. Böyle olunca da götürü işçisi, fabrika içindeki boş vaktini yok denecek kadar asgariye indirmiştir.

Söyleki, bu bölümde, öğle tatilinde yemeğe gidip, 10 dakika içinde yemeğini yiyerek, meyvasını da eline alıp gelen ve bu meyvayı yiyecek vakit bile ayıramayan keza, boş tabla ve kola almak için mücadele edip biran evvel bunları tedarik ederek işine oturan işçiler az değildir.

Halbuki yövmiyeli gurupta durum tamamen değişiktir. şöyleki: Bu guruptaki işciler saat creti ile çalıştıklarından bir günde yapmaları lazım gelen mal'ı ellerinden biran evvel çıkartıp boş kalmaya bakarlar. Yövmiyeli kadın gurubunda özellikle lüks kutu ve kesici bölümünde çalışan kadınlarda ise sıkkı bir çalışma düzeni olmayıp işe karşı bariz bir lkayıtlık mevcut olup, boş oturan hatta ellerinde örgü ren işcilerle rastlanmıştır. Saat 18.00 den sonra bu bölümlerde çalışan işci hemen hemen yok denecek kadar azalmış olarak göze çarpar.

İşte bu sebepten dolayı yövmiyeli kadın işcilerden daha fazla çalışan ve daha fazla mal yapan götürü işcilerinin, yövmiyeli işcilerden daha az ücret almaları dolayısıyla bu bakımdan da bir haksızlığa uğradıkları gerçekdir.

Bu itibarla denilebilir ki; Götürü işcilerine yaptıkları mal'ın bini üzerinden verilen ücret'in yükseltilmesi bu bakımdan bir haksızlığı telâfi edebilir.

İşte yukarıdan beri anlattığımız bu ve buna benzer bir çok haksızlıklardan dolayı götürü işcileri saat ücretini tercih etmektedirler (bak tablo 33/1 e) nk bu bölümdeki işciler; ücret sistemlerinin saat creti şeklinde değiştirilmesiyle bütün bu haksızlık nedenlerinin ortadan kalkacağını, zira mal ve malzeme iyi olmazsa, kola zamanında gelmezse, tabla bol bulunmazsa, işle ilgili şikâyetleri dinlenmezse v.s. v.s bundan kendilerinin zarar grmiyeceklerini ücretlerinde de hiç bir değişikliğin olmayacağını bu yüzden de daha rahat çalışacaklarını zannetmektedirler.

Bu şekilde bir değişiklik belki bu bölümdeki işcileri memnun edecektir. Fakat buna mukabil idarenin bu yüzden zarar göreceği de muhakkaktır.

Nitekim yövmiyeli kadın gurubundaki lüks kutu ve kesici bölümünde saat creti ile çalışan kadın işcilerin verdikleri imalât miktarı ile götürü işcilerinin verdikleri imalât miktarı arasında çok büyük bir fark mevcuttur. Keza bu iki kadın işci gurupları arasında çalışma ritmi bakımından da büyük bir fark vardır. (Yukarıda bu durumu izah etmiştik)

Bu itibarla götürüdeki ücret sistemi, yövmiyeli de olduğu gibi saat ücretine çevrildiğinde bu guruptaki işcilerde de yövmiyeli de olduğu gibi daha rahat çalışacak, dolayısıyla imalât miktarı da haliyle çok drecektir.

Örneğin; Götürü gurubunda idareten çalışan, saat ücretleri de 205, 224 ve 270 kuruş olan 3 yövmiyeli kadın işciye günde ortalama olarak ne kadar lâmba veya sarma yapabildikleri sorulduğunda; bunlardan birinin 3 ile 4 bin arasında, birinin 2 bin, birinin de yine 2 bin mal yapabildiği öğrenilmiştir.

Götürü işcilerinin günde ortalama olarak ne kadar mal

yapabildiklerini gösteren tablo 30'a bakıldığında bu 3 yövme-yeli işçinin günde yaptıkları mal miktarının ne kadar az olduğu görülmekle bu durum daha da iyi anlaşılır. (Bu tabloda da görüldüğü gibi 2 bin mal yapan hiç bir götürü işçisi yoktur.)

Keza bu 3 işçinin eline geçen net aylık ücret'in de (550, 600, 730 ₺) bir çok götürü işçisinden fazla olduğu görülür. (Bak tablo 34/2 ve grafik 34/2-4 ya)

İşte bu sebeple netice olarak diyebiliriz ki, götürü işçilerinde değiştirilmesi lâzım gelen en önemli husus bunların ücret sistemlerinde bir değişikliğin yapılması değil de, burada görülen haksızlık nedenlerinin bertaraf edilmesidir.

Bu itibarla götürü işçilerinin daha fazla mal yapabilmelerini önleyen ve bu işçilerde huzursuzluk yaratan yukarıdan beri anlatılan bu haksızlık nedenlerinin ortadan kaldırılması veya asgari seviyeye indirilmesi hem bu bölümde imalât'ın yükselmesine sebep olacağından idareye, hem de işçinin alacağı ücret'i yükselteceğinden de işçilere bir fayda temin edecektir.

Götürü işçilerinin daha fazla mal yapmalarını sağlamak amacı ile bu işçilere idare tarafından verilen teşvik pirimlerinin bu işçiler üzerinde bir fayda temin edip etmediği hususunu da burada gözden geçirmekte bir fayda vardır.

Tablo 20/1 de de görüldüğü gibi götürü işçilerinden yarısından fazlasının (% 57,5) şimdiye kadar hiç bir teşvik pirimi almadıkları, % 19,5 inin de bu pirimin varlığından dahi haberleri olmadığı, ancak % 23 ünün de bu pirimi aldıkları öğrenilmiştir.

Bu itibarla bu bölümde şimdiye kadar teşvik pirimi alan işçi miktarının ancak 1/4'e yaklaştığı bir gerçektir. Bu bölümde teşvik pirimi alan 20 işçinin toplam olarak 40 defa teşvik pirimi aldığına bakılırsa ortalama olarak her işçinin 2 defa teşvik pirimi aldığı söylenebilir. Bu pirimi almaya hak kazanan 20 işçinin toplam olarak aldığı 40 teşvik piriminin bu işçilere kaç lira olarak dağıtıldığı araştırıldığında da bu miktarın 10 lira ile 50 lira arasında değiştiği görülür.

Şöyleki; Bu 20 işçiye verilen 40 teşvik piriminden:

- 10 unun 46 ile 50
- 9 unun 21 ile 25
- 8 inin 16 ile 20
- 4 ünün 11 ile 15
- 4 ünün 10 liraya kadar
- 3 ünün de 36 ile 40 lira arasında olduğu görülür.

Ortalama olarak bu miktar 21 ile 25 lira arasındadır.

Diğer işçilerden üstün bir gayret ve çaba sarfederek

daha fazla imalât veren işçilere verilen bu teşvik primi miktarları göz önünde tutulursa acaba bu husus bu bölümde çalışan işçiler üzerinde bir teşvik gayesi güdebilir mi? Buna kesinlikle 'hayır,, diyebiliriz.

Çünkü; işçi 20, 25 lira daha fazla para alabilmek gayesiyle, daha fazla mal çıkartabilmek için kendini normalinden daha fazla sıkıştırmaya veya zorlamaya yanaşmaz.

Nitekim; mülâkat sırasında teşvik primi almayan götürü işçilerine: 'Bu primi, eğer isterseniz, alabilirmisiniz,, diye sorulduğunda ekserisi, 'alacağımız en fazla 50 veya daha az bir para için bu eziyet'e katlanılmaz,, diye cevap vermişlerdir.

Bu itibarla netice olarak diyebiliriz ki; bu işçiler'e bugün, fazla mal yapabilmeleri için bir teşvik gayesi ile verilen bu primin amaca ulaşma ihtimali yok denecek kadar azdır. Fakat, bu prim miktarı fazlalaştırıldığı ve bu husus bütün işçilere duyurulduğu takdirde bunun işçiler üzerinde bir teşvik gayesi güdeceği de aşikârdır.

Üstün çalışmalarını görülen veya iş verimini arttıracak, maliyeti ucuzlatacak şekilde bir başarı elde eden yövmiyeli işçilere bir teşvik gayesi ile verilen teşvik ve liyakat primlerinin de yine bugün götürü işçilerine verilen teşvik primlerinde olduğu gibi amaca ulaşma ihtimali çok zayıftır. Şöyleki; Şimdiye kadar erkek işçilerden % 43,7 sine yövmiyeli kadın işçilerden de % 36,7 sine teşvik ve liyakat primi verilmiştir (Bak tablo 20/1 e)

Erkek gurubunda prim alan 28 işçiye toplam olarak 44 prim verilmiş olup, bu primlerden de % 40,9 u (18 i) teşvik, % 59,1 i de (26 sı) Liyakât primidir. (Bak tablo 20/4'e) Bu gurupta şimdiye kadar işçilere verilen toplam 18 teşvik priminden;

6 sı 46 ile 50
3 ü 21 ile 25
3 ü 11 ile 15
2 si -- 10 liraya kadar
2 si 16 ile 20
1 si 26 ile 30
1 si de 41 ile 45 lira arasında olarak

dağıtılmıştır. Bu miktar ortalama olarak 21 ile 25 lira arasındadır.

Bu itibarla bu miktar nazarı itibare alındığında da verilen teşvik primlerinin işçi üzerinde hiç bir etki yapmayacağı muhakkaktır.

Bu bölümde verilen toplam 26 Liyakât priminden de

12 si 6 krş
6 sı 8 "
4 ü 4 "
3 ü 5 "
1 si de 10 kuruş olarak verilmiştir.

Ortalama olarak alındığında da bu miktar 6 kuruştur.

Diğer taraftan toplu iş sözleşmesinde de işçiye verilen liyakât zammı miktarının tamamı birden işçiye verilemez denmiş ve senede bir defa verilecek Liyakât zammının azami tutarı da I ve II ci sınıflarda (4) kuruş, III ve IV cü sınıflarda (6) kuruş, V-VI-VII. nci sınıflarda da (8) kuruşu geçemez denmiştir. Yukarıda da görüldüğü gibi bu itibarla işçiye zaten her sene çok az bir miktar liyakât primi veren idare bunun tamamında birden işçiye vermemekle zaten işçi üzerinde hiç bir teşvik unsuru olmayan bu primi büst bütün faydasız bir hale getirmiştir. İşçilere verilen liyakât primi miktarının her sene çok fazla olmadığı düşüncesiyle, kanaatimizce işçiye verilmek istenen bu primin taksitle değil; hepsinin birden verilmesi idareye büyük bir külfet yüklemeyeceği gibi işçiyi memnun edip hiç olmazsa gayesine biraz olsun yaklaşmış olacaktır.

Bu husus yövmiyeli kadın gurubunda da aynı durum arzettiğinden bunu da ayrı ayrı belirtmekte hiç bir fayda yoktur.

Kanaatimizce bugün işçiler üzerinde hiç bir teşvik unsuru taşımayan bu her iki primin dağıtılışında bunların işçiler ve işçiler ile amirler arasında hoşnutsuzluklar'a ve kırgınlıklara sebebiyet verdiği de bir gerçektir.

(Bu hususta fazla bilgi için bak tablo 20/5, 21/1 ve 21/2 ye)

2 - İŞÇİ AİLELERİNİN YAŞ DURUMLARI

N	0-4		5-9		10-14		15-19		20-24		25-29		30-34		35-39		40-44		45-49		50-54		55-59		60-64		65-69		70+		ORTALAMA YAŞ	MEDYAN		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
İŞÇİ AİLELERİNİN TOPLAM NUFUSU	938		84	9.0	39	4.2	135	14.4	110	11.7	65	6.9	44	4.7	66	7.1	76	8.1	47	5.0	39	4.1	35	3.7	39	4.1	15	1.6	16	1.7	23.3			
TOPLAM	156						5	3.2	3	1.9	4	2.6	7	4.5	16	10.3	26	16.7	20	12.8	23	14.7	17	10.9	13	8.3					43.5			
Erkek	54						3	5.6	2	3.7	4	7.4	7	12.9	10	18.5	7	12.9	8	14.8	4	7.4	3	5.6	2	3.7					38.6			
Kadın	102						2	1.9	7	6.8	7	6.8	8	7.7	10	9.8	19	18.5	12	11.6	19	18.5	14	13.7	11	10.4								
TOPLAM	193		6	3.1	17	8.8	22	11.4	16	8.3	31	16.1	46	23.8	25	13.0	25	13.0	10	5.2	13	6.7	11	5.7	6	3.1					40.0			
Erkek	81		1	1.2	5	6.2	9	11.1	7	8.6	9	11.1	18	22.4	10	12.5	15	18.8	10	12.5	3	3.7	7	8.6	1	1.2					38.7			
Kadın	112						50	44.8	39	34.2	3	2.7	2	1.8	2	1.8	1	0.9														15.6		
TOPLAM	168		24	14.3	27	16.1	23	13.7	28	16.7	2	1.2	1	0.6																	20.3			
Erkek	55		24	43.6	27	49.1	27	49.1	11	19.8	1	1.8	1	1.8																		11.8		
Kadın	113																															28.2		
TOPLAM	150		37	24.7	32	21.3	29	19.3	13	8.7	9	6.0	4	2.7	2	1.3																16.9		
Erkek	10																															16.2		
Kadın	140		37	26.4	32	23.0	29	20.7	13	9.3	9	6.4	4	2.9	2	1.4																16.2		
KIZ KARDEŞ	79		8	10.1	15	19.0	26	32.9	14	17.7	8	10.1	1	1.3	2	2.5	1	1.3															16.9	
ERKEK KARDEŞ	85		10	11.7	23	27.1	22	25.9	16	18.8	6	7.1	6	7.1																			16.2	
Diğer Kadın	67		3	4.5	1	1.5			5	7.5	2	3.0			2	3.0					3	4.5	7	10.4	15	22.4	10	14.9			60.0			
Diğer Erkek	40		2	5.0	1	2.5	1	2.5	4	10.0	4	10.0			3	7.5	2	5.0	1	2.5					5	12.5	6	15.0			37.8			

3/1 - OKULA GİTTİMİ ?

	N	OKULA GİDEN		OKULA GİTMEYEN	
		N	%	N	%
GENEL GRUPTA TOPLAMI	200	160	80.0	40	20.0
ERKEK GRUPTA TOPLAMI	64	60	93.75	4	6.25
KADIN GRUPTA TOPLAMI	136	100	73.5	36	26.5

3/2 - OKULA GİTTİ İSE NE KADAR OKUDU

	N	İLK TERK		İLK YILIN		ORTA YILIN		SAYIT-FİSİK OKULU FİSİKİ	
		N	%	N	%	N	%	N	%
GENEL GRUPTA TOPLAMI	160	41	25.6	107	66.9	9	5.6	3	1.9
ERKEK GRUPTA TOPLAMI	60	9	15.0	44	73.4	5	8.3	2	3.3
KADIN GRUPTA TOPLAMI	100	32	32.0	63	63.0	4	4.0	1	1.0

4 — İŞÇİ AİLELERİNİN TAHSİL DURUMLARI

	N	TAHSİLİ OLMAYAN		KÜÇÜK OLAN		OKULA GİDEN VE DEVAM EDEN		İLK DEVAM	İLK TERK	İLK MEZUN	ORTA DEVAM	ORTA MEZUN	LİSE DEVAM	LİSE MEZUN	Y.TAHSİL DEVAM	Y.TAHSİL MEZUN	MESLEK SANAAAT OKULU										
		N_1	%	N_2	%	N_3	%	n_3	%	n_3	%	n_3	%	n_3	%	n_3	%	n_3	%								
İŞÇİ AİLELERİNİN TOPLAM NUFUSU	938	192	20.5	91	9.7	655	69.8	111	14.9	87	13.3	342	52.2	41	6.3	35	5.3	13	2.0	10	1.5	3	0.5	4	0.6	9	1.4
BABA	156	43	27.6	-	-	113	72.4	-	-	18	15.5	80	70.8	-	-	10	8.5	-	-	4	3.5	-	-	1	0.9	-	-
ANNE	193	78	40.4	-	-	115	59.6	-	-	36	31.3	68	59.1	-	-	9	7.8	-	-	1	0.9	-	-	-	-	1	0.9
KIZ ÇOCUK	168	7	4.2	33	19.6	128	76.2	27	21.1	18	14.0	57	44.5	12	9.4	3	2.3	5	3.3	2	1.6	2	1.6	1	0.8	1	0.8
ERKEK ÇOCUK	150	4	2.7	33	22.0	113	75.3	45	39.8	5	4.4	32	28.3	16	14.2	4	3.5	4	3.5	2	1.8	1	0.9	1	0.9	3	2.7
KIZ KARDES	79	6	7.6	5	6.3	68	84.1	14	20.6	2	2.5	46	67.7	1	1.5	2	2.9	2	2.9	1	1.5	-	-	-	-	-	-
ERKEK KARDES	85	3	3.5	3	3.5	79	93.0	18	22.8	2	2.5	39	48.4	11	13.8	5	6.3	1	1.3	-	-	-	-	-	-	3	3.8
DiĞER KADIN	67	39	58.2	9	13.4	19	28.4	4	21.0	3	15.8	12	63.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
DiĞER ERKEK	40	12	30.0	8	20.0	20	50.0	3	15.0	3	15.0	8	40.0	1	5.0	2	10.0	1	5.0	-	-	-	-	1	5.0	1	5.0

* Tabii katagorilerindeki giriler toplam N den. Tahsil olmaya ve küçük okular okuduktan sonra N_3 üzerinden hesap edilmiştir.

5/1 - KENDİ DOĞUM YERİ

5/2

5/3 - BABASININ DOĞUM YERİ

5/4

5/5

6

BABASI İLE
DOĞUM YERİ
AYNIMI ?

	İST.	MARMARA EGE	AK DENİZ	KARLA DENİZ	İÇ ANİTODU	DOĞU ANİTODU	5. DOĞU ANİTODU	DOĞUM YERİ	AYNI DEĞİL	
GENEL GURUP TOPLAMI	200 83 41,5	35 11,5	5 2,5	6 3,0	31 15,5	9 4,5	13 6,5	2 1,0	116 58,0	84 42,0
ERKEK GURUP TOPLAMI	64 34 53,1	7 10,9	1 1,6	2 3,1	10 15,6	3 4,7	6 9,4	-	35 54,7	29 45,3
KADIN GURUP TOPLAMI	136 49 36,0	28 20,6	4 3,0	4 3,0	21 15,4	6 4,4	7 5,1	2 1,5	81 59,6	55 40,4

	İST.	MARMARA EGE	AK DENİZ	KARLA DENİZ	İÇ ANİTODU	DOĞU ANİTODU	5. DOĞU ANİTODU	DOĞUM YERİ	AYNI DEĞİL	
GENEL GURUP TOPLAMI	200 26 13,0	39 19,5	6 3,0	8 4,0	40 20,0	9 4,5	23 11,5	2 1,0	47 23,5	
ERKEK GURUP TOPLAMI	64 15 23,5	7 10,9	4 6,2	5 7,8	9 14,1	-	10 15,6	1 1,6	13 20,3	
KADIN GURUP TOPLAMI	136 11 8,1	32 23,5	2 1,5	3 2,2	31 22,8	9 6,6	13 9,6	1 0,7	34 25,0	

5 - KONUSULAN 200 İŞÇİNİN TOPLAM AİLE NUFUSU

7

		Konusulan İşçi Toplamı	İşçi Ailesinin Toplam Nufusu	Konusulan Çocuk	BABA	ANNE	KIZ ÇOCUK	ERKEK ÇOCUK	KIZ KARDEŞ	ERKEK KARDEŞ	BÜYÜK İYİŞİ	BÜYÜK ANNE	BELİN	DAMAT	KIZ TORUN	ERKEK TORUN	DİĞER KIZIYI	DİĞER ERKEK
GENEL GRUPLU	TOPLAM	200	938	65	156	193	113	140	79	85	14	35	2	2	6	3	24	21
	Evlü ve Dul	135	603	-	111	135	113	140	10	5	12	30	2	2	6	3	19	15
	BEKAR	65	335	65	45	58	-	-	69	80	2	5	-	-	-	-	5	6
ERKEK GRUPLU	TOPLAM	64	286	10	58	62	46	59	10	8	7	14	1	1	2	1	3	4
	EVLI	54	252		54	54	46	59	3	3	7	14	1	1	2	1	3	4
	BEKAR	10	34	10	4	8	-	-	7	5	-	-	-	-	-	-	-	-
KADIN GRUPLU	TOPLAM	136	653	55	98	131	67	81	69	77	7	21	1	1	4	2	21	17
	Evlü ve Dul	81	351	-	57	81	67	81	7	2	5	16	1	1	4	2	16	11
	BEKAR	55	302	55	41	50	-	-	62	75	2	5	-	-	-	-	5	6

□ - Konusulan işçi

7 - HANGI SEMTTE OTURUR ?

	N	UNKARANI	ETÜP	FATİH	FINDIKZADE	K.ÇEKMECE	EDİRNE KAPY	KARADİĞAR	SİSLİ	KUŞLUYERİ	BOĞAZCI	KARSI TARAF
		n /	n /	n /	n /	n /	n /	n /	n /	n /	n /	n /
GENEL GRUPLU TOPLAMI	200	68	12	63	14	3	5	7	3	11	2	13
		34,0	6,0	31,0	7,0	1,5	2,5	3,5	1,5	5,5	1,0	6,5
ERKEK GRUPLU TOPLAMI	64	24	1	20	6	-	-	4	-	2	1	6
		37,5	1,6	31,2	9,4			6,2		3,1	1,6	9,4
KADIN GRUPLU TOPLAMI	136	44	11	42	8	3	5	3	3	9	1	7
		32,4	8,1	30,9	5,9	2,2	3,7	2,2	2,2	6,6	0,7	5,1

8/1 - İSİNE NASIL GELİR ?

	N	YAYA	1. VASİTA	2. VASİTA	3. VASİTA
		n /	n /	n /	n /
GENEL GRUPLU TOPLAMI	200	103	58	26	13
		51,5	29,0	13,0	6,5
ERKEK GRUPLU TOPLAMI	64	39	10	9	6
		60,9	15,6	14,1	9,4
KADIN GRUPLU TOPLAMI	136	64	48	17	7
		47,1	35,3	12,5	5,1

8/2 - GÜNDE VASİTAYA NE KADAR ÜCRET ÖDER (Krs olarak)

	N	1-100		101-200		201-300		301-400		401-500		ORTALAMA MEDYAN
		n /	n /	n /	n /	n /	n /	n /	n /			
GENEL GRUPLU TOPLAMI	97	16	47	22	4	8					169,6	
		16,5	48,5	22,7	4,1	8,2						
ERKEK GRUPLU TOPLAMI	25	4	8	8	3	2					206,7	
		16,0	32,0	32,0	12,0	8,0						
KADIN GRUPLU TOPLAMI	72	12	39	14	1	6					162,0	
		16,7	54,2	19,4	1,4	8,3						

9/8 - EVİNDE AKARSUYU YOKSA, SU PARASI VERİLMİ ?
VERİRSE, GÜNDE KAÇ KURUS VERİR.

	N	HİÇ SU PARASI VERMEZ					ORTALAMA MEDYAN					
		1-50	51-100	101-150	151-200							
	n	/	n	/	n	/	n	/				
GENEL TOPLAM	70	40	3	17	7	3	57.1	4.3	24.3	10.0	4.3	45.7
KIRACI VE KIRASIZ KIRACI TOPLAMI	36	22	1	10	3	-	61.1	2.8	27.8	8.3	-	90.5
EV SAHİBİ TOPLAMI	34	18	2	7	4	3	52.9	5.9	20.6	11.8	8.8	93.3

9/10 - EVİNDE BANYOSU YOKSA NEREDE YIKANIR ?

	N	TUALETTE					MUTFAKTA		LEGENDE		NARANCIA		BANYO YERİNDE	
		n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	
GENEL TOPLAM	114	59	12	20	8	15	51.8	10.5	17.5	7.0	13.2	13.0		
KIRACI VE KIRASIZ KIRACI TOPLAMI	77	38	9	13	7	10	49.5	11.7	16.5	9.1	13.0			
EV SAHİBİ TOPLAMI	37	21	3	7	1	5	54.9	8.1	18.9	2.7	13.5			

9/9 - EVİNDE BANYOSU VARMI ?

	N	EVET		HAYIR	
		n	/	n	/
GENEL TOPLAM	200	86	43.0	114	57.0
KIRACI VE KIRASIZ KIRACI TOPLAMI	126	49	38.9	77	61.1
EV SAHİBİ TOPLAMI	74	37	50.0	37	50.0

9/11 - W.C. DİSARIDA MI İÇERİDE Mİ ?

	N	DİSARIDA		İÇERİDE	
		n	/	n	/
GENEL TOPLAM	200	44	22.0	156	78.0
KIRACI VE KIRASIZ KIRACI TOPLAMI	126	29	23.0	97	77.0
EV SAHİBİ TOPLAMI	74	15	20.3	59	79.7

9/5 - EVİNDE AKARSUYU VARMI ?

	N	EVET		HAYIR	
		n	%	n	%
GENEL TOPLAM	200	130	65,0	70	35,0
KIRACI VE KIRASIZ KIRACI TOPLAMI	126	90	71,4	36	28,6
EV SAHİBİ TOPLAMI	74	40	54,1	34	45,9

9/7 - EVİNDE AKARSUYU YOKSA SUYU NEREDEN ALIR ?

	N	ÇEŞMEDEN		KUYUDAN		SAKA GETİRİR	
		n	%	n	%	n	%
GENEL TOPLAM	70	35	50,0	5	7,1	30	42,9
KIRACI VE KIRASIZ KIRACI TOPLAMI	36	19	52,8	3	8,3	14	38,9
EV SAHİBİ TOPLAMI	34	16	47,1	2	5,8	16	47,1

9/6 - EVİNDE AKARSUYU VARSA, KAÇ LIRA SU PARASI ÖDER ?

	N	6-10		11-15		16-20		21-25		26-30		31-35		36-40		41-45		46-50		51-55		56-60		DİĞER HİÇ ÖDLEMİYOR	EVSANİNE AIT	ORTALAMA SU PARASI			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	N	MEAN						
GENEL TOPLAM	130	7	5,4	21	16,2	28	21,5	22	16,9	11	8,5	12	9,2	9	6,9	3	2,3	5	3,8	4	3,1	3	2,3	4	3,1	1	0,8	125	25,84
KIRACI VE KIRASIZ KIRACI TOPLAMI	90	7	7,8	16	17,8	20	22,2	15	16,7	6	6,7	7	7,8	8	8,9	2	2,2	3	3,3	3	3,3	2	2,2	-	-	1	1,1	89	24,45
EV SAHİBİ TOPLAMI	40	-	-	5	12,5	8	20,0	7	17,5	5	12,5	5	12,5	1	2,5	1	2,5	2	5,0	1	2,5	1	2,5	4	10,0	-	-	36	26,75

9/12 - EV SARIISI İSE KIRACISI VARDI ?

	EVET		HAYIR	
	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR
EV SARIISI TOPLAMI	74	17	23.0	77.0

9/16 - EVİ KACAĞI NE OLDU ? (T.L. OLARAK)

	EVET		HAYIR		KACIĞI NE OLDU ?		KACIĞI NE OLDU ?		KACIĞI NE OLDU ?		KACIĞI NE OLDU ?	
	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	1941-45	1946-50	1951-55	1956-60	1961-65	1966-70	1971-75	1976-80
GENEL TOPLAM	55	19	10	5	2	4	3	1	3	1	2	5
YAPILAN	6	3	2	3	1	4						
SATIN ALAN	21	3	2	4	1	3	1	3	1			
KOOPERATİF EVİ	10	1										
SATIN ALIP YAPILAN	5	1	2	2								

9/13 - KIRACISI OLAN EVSARISI AYDIN NE KADAR ? (T.L. OLARAK)

	EVET		HAYIR	
	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR
KIRACISI OLAN EVSARISI TOPLAMI	17	4	7.65	2.35

9/16 - EVİNİ KACIĞI TAHRİNİNDE

	EVET		HAYIR	
	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR
GENEL TOPLAM	55	19	2	1
YAPILAN	19	1	2	5
SATIN ALAN	21	1	2	6
KOOPERATİF EVİ	10			3
SATIN ALIP YAPILAN	5		1	1

9/14 - EVİNİ NE SARIISI SARIIP OLDU ?

	EVET		HAYIR	
	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR
EV SARIISI TOPLAMI	74	19	25.7	21.4

9/17 - EVİNİN TAHRİSİ VARDI ?

	EVET		HAYIR	
	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR
GENEL TOPLAM	73	19	17	15
YAPILAN	19	21	13	6
SATIN ALAN	21	10	17	4
KOOPERATİF EVİ	10	5	10	1
SATIN ALIP YAPILAN	5	19	4	2

K. - EVİNİN TAHRİSİ OLAN EVSARISI AYDIN NE KADAR ? (T.L. OLARAK)

9/1 - KIRACIMI . EV SAHIBIMI ?

	N	KIRACI		EV SAHIBI		KIRASIZ KIRACI	
		n	%	n	%	n	%
GENEL GRUP TOPLAMI	200	122	61.0	74	37.0	4	2.0

9/2 - KIRACI ISE . NE KADAR KIRA VERIR ? (TL olarak)

	N	51-100		101-150		151-200		201-250		251-300		301-350		351-400		ORTALAMA
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
KIRACI TOPLAMI	122	12	9.8	26	21.3	38	31.2	24	19.7	14	11.5	6	4.9	2	1.6	187

9/3 - OTURDUĞU EVİN TİPİ NASIL ?

	N	ESKİ EV		APARTMAN KATI		GECEKONDU	
		n	%	n	%	n	%
GENEL TOPLAM	200	101	50.5	72	36.0	27	13.5
KIRACI VE KIRASIZ KIRACI TOPLAMI	126	67	53.2	48	38.1	11	8.7
EV SAHIBI TOPLAMI	74	34	46.0	24	32.0	16	21.6

9/4 - OTURDUĞU EV KAC ODALI ?

	N	1		1.5		2		3		4		5	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL TOPLAM	200	20	10.0	14	7.0	102	51.0	47	23.5	9	4.5	8	4.0
KIRACI VE KIRASIZ KIRACI TOPLAMI	126	18	14.3	11	8.7	70	55.5	22	17.5	5	4.0	-	-
EV SAHIBI TOPLAMI	74	2	2.7	3	4.1	32	43.2	25	33.8	4	5.4	8	10.8

12 - EVİNDE

	N	VAR		YOK	
		N	%	N	%
RADYO	200	177	88,5	23	11,5
AYGAZ	200	132	66,0	68	34,0
SARISIK MAKİNESİ	200	32	16,0	168	84,0
DİREK MAKİNESİ	200	93	46,5	107	53,5
BUZ DOLABI	200	32	16,0	168	84,0
TEYF - PİKAP	200	51	25,5	149	74,5

10/1 - EVİNİ NE İLE AYDINLATIR ?

	N	ELEKTRİK		GAZ LÂMBASI	
		n	%	n	%
GENEL GRUP TOPLAMI	200	184	92.0	16	8.0
ERKEK GRUP TOPLAMI	64	64	100.0	-	-
KADIN GRUP TOPLAMI	136	120	88.2	16	11.8

10/2 - NE KADAR ELEKTRİK PARASI VERİR ? (T.L. olarak)

	ELEKTRİK OLAN	6-10		11-15		16-20		21-25		26-30		31-35		36-40		41-45		46-+		ORTALAMA MEDYAN
		N	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
GENEL GRUP DA	184	22	12.0	45	24.5	34	18.5	31	16.8	21	11.4	7	3.8	10	5.4	7	3.8	7	3.8	19.20
ERKEK GRUBUNDA	64	1	1.6	15	23.4	10	15.6	15	23.4	10	15.6	4	6.3	4	6.3	3	4.7	2	3.1	22.50
KADIN GRUBUNDA	120	21	17.5	30	25.0	24	20.0	16	13.3	11	9.2	3	2.5	6	5.0	4	3.3	5	4.2	17.40

11/1 - EVİNİ NE İLE ISITIR ?

	N	ODUN		KÖMÜR		ODUN KÖMÜR		GAZ	
		n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL GRUP TOPLAMI	200	133	66.5	9	4.5	46	23.0	12	6.0
ERKEK GRUP TOPLAMI	64	40	62.5	5	7.8	18	28.1	1	1.6
KADIN GRUP TOPLAMI	136	93	68.4	4	2.9	28	20.6	11	8.1

11/2 - YAKACAĞA SENEDE KAÇ LIRA VERİR ?

	N	101-150		151-200		201-250		251-300		301-350		351-400		401-450		451-500		501-550		551-600		601-650		651-700		701-750		751-+		ORTALAMA MEDYAN
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
GENEL GRUP TOPLAMI	200	2	1.0	5	2.5	7	3.5	24	12.0	20	10.0	45	22.5	18	9.0	42	21.0	10	5.0	16	8.0	4	2.0	2	1.0	2	1.0	3	1.5	397.15
ERKEK GRUP TOPLAMI	64	-	-	2	3.1	2	3.1	6	9.4	6	9.4	16	25.0	6	9.4	18	28.1	-	-	4	6.2	2	3.1	1	1.6	1	1.6	-	-	400.90
KADIN GRUP TOPLAMI	136	2	1.5	3	2.2	5	3.7	18	13.2	14	10.3	29	21.3	12	8.8	24	17.7	10	7.4	12	8.8	2	1.5	1	0.7	1	0.7	3	2.2	395.30

	KONUŞULAN İŞÇİ TOPLAMI	İSTANBULLU OLAN İŞÇİ TOPLAMI	DOĞDUĞU YERDEN NÖKRE ARANAN İŞÇİ TOPLAMI	KAĞAZ İMBAZAR VE İSTANBULLU OLUP İSTANBULLU OLMAYAN İŞÇİ TOPLAMI	TALEBE	ÇOBAN	RENÇBER	İBALIKCI	FABRİKA İŞÇİSİ	EVDE OTURAN
		N_1 / %	N_2 / %	N_3 / %	n_1 / %	n_2 / %	n_3 / %	n_4 / %	n_5 / %	n_6 / %
GENEL GURUP DA	200	83 41.5	26 13.0	91 45.5	23 25.3	2 2.2	34 37.3	2 2.2	2 2.2	28 30.5
ERKEK GURUBUNDA	64	34 53.1	9 14.1	21 32.8	10 47.6	2 3.1	6 25.6	2 9.5	1 4.3	-
KADIN GURUBUNDA	136	49 36.0	17 12.5	70 51.5	13 15.6	-	28 40.0	-	1 1.4	28 40.0

14 - İSTANBUL'A GELDİĞİ VAKİT KAK YAŞINDAYDI ?

	KONUŞULAN İŞÇİ TOPLAMI	İSTANBULLU OLAN İŞÇİ TOPLAMI	İSTANBULLU OLMAYAN İŞÇİ TOPLAMI	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	ORTALAMA YAŞ
		N_1 / %	N_2 / %	n_1 / %	n_2 / %	n_3 / %	n_4 / %	n_5 / %	n_6 / %	n_7 / %	n_8 / %	MEDYAN
GENEL GURUP DA	200	83 41.5	117 58.5	19 16.2	21 17.9	18 15.4	32 27.4	13 11.1	5 4.3	8 6.8	1 0.9	14.6
ERKEK GURUBUNDA	64	34 53.1	30 46.9	7 23.3	4 13.3	8 24.7	6 20.0	2 6.7	2 6.7	1 3.3		12.0
KADIN GURUBUNDA	136	49 36.0	87 64.0	12 13.8	17 19.5	10 11.5	26 29.3	11 12.6	3 3.4	7 8.1	1 1.2	15.4

15/1 - BU FABRİKAYA GİRMEDEKİ ÖNCE
BAŞKA BİR İŞTE ÇALIŞTINI ?

	N	EVET		HAYIR	
		n	%	n	%
GENEL GRUPTA TOPLAMI	200	69	34,5	131	65,5
ERKEK GRUPTA TOPLAMI	64	40	62,5	24	37,5
KADIN GRUPTA TOPLAMI	136	29	21,3	107	78,7

15/3 - ... NE İŞ YAPTI ?

	N	MANTAR		FABRİKA (15-15)		AYAK (15-15)		SERBEST TİCARİT		DÜKKAN		DOKUZ		DOKUZ		DOKUZ	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL GRUPTA	116	16	13,8	32	27,6	22	19,0	9	7,8	4	3,4	11	9,5	20	17,2	2	1,7
ERKEK GRUBUNDA	77	16	20,8	8	10,4	16	20,8	9	11,7	3	3,9	3	3,9	20	25,9	2	2,6
KADIN GRUBUNDA	39	-	-	24	61,5	6	15,4	-	-	1	2,6	8	20,5	-	-	-	-

15/2 - BU FABRİKAYA GİRMEDEKİ ÖNCE
KAC DEFA İŞ DEĞİŞTİRDİ ?

	N	1		2		3		4		5	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL GRUPTA	69	42	60,9	16	23,2	4	5,8	5	7,2	2	2,9
ERKEK GRUBUNDA	40	19	47,5	12	30,0	4	10,0	3	7,5	2	5,0
KADIN GRUBUNDA	29	23	79,3	4	13,8	-	-	2	6,9	-	-

15/4 - ... NEREDE ÇALIŞTI ?

	N	DÜKKAN		ATÖLYE		FABRİKA		TİCARİT		SERBEST		DOKUZ	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL GRUPTA	116	25	21,6	14	12,1	39	33,6	8	6,9	10	8,6	20	17,2
ERKEK GRUBUNDA	77	18	23,4	10	13,0	13	16,9	6	7,8	10	13,0	20	25,9
KADIN GRUBUNDA	39	7	17,9	4	10,3	26	66,7	2	5,1	-	-	-	-

15/5 - ... NE KADAR ZAMAN CALISTI ?

N	1-2		3-4		5-6		7-8		9-10		11-12		13-14		15-16		17-18		19-20	
	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n
GENEL GRUPLAMA	116	31	20	17	10	10	5	5	5	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ERKEK GRUPLAMA	77	15	14	18	6	6	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
KADIN GRUPLAMA	39	16	6	5	4	4	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

15/6 ... IS YERİ NEREDE İDİ ?

N	KARAKÖY		EĞİTİM		GEYİK		FATİH		TAKSİM		HASKÖY		GÜZELYAY		ANDOLU		SABİT ÖZEL	
	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n
GENEL GRUPLAMA	116	6	39	22	9	9	11	11	5	5	4	4	3	3	2	2	2	2
ERKEK GRUPLAMA	39	2	18	4	5	5	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1
KADIN GRUPLAMA	77	4	21	18	4	4	9	9	3	3	2	2	1	1	1	1	1	1

16 - BU FABRİKADA İS GULMASINA KİM YARDIM ETTİ ?

N	KENDİSİ		ANNESİ		GABASI		KARDEŞİ		AKRABASI		AKRABASI		İS VE İSÇİ		KURUM		ANNESİ		AYNI FABRİKA		CALIŞIR		GABASI AYNI FABRİKADA		KARDEŞİ AYNI FABRİKADA		CALIŞIR		TAVDİ AYNI FABRİKADA		CALIŞIR		VASITALI		TANIDIK		ANNESİ VE GABASI AYNI FABRİKADA		EMELTİ FABRİKADA		AKRABASI AYNI FABRİKADA		CALIŞIR	
	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n	n	/n				
GENEL GRUPLAMA TOPLAMI	200	25	4	4	4	4	2	2	5	5	7	7	22	11	13	13	6	6	10	10	5	5	22	22	10	10	5	5	55	55	22	22	8	8	16	16	4	4	16	16	8	8		
ERKEK GRUPLAMA TOPLAMI	64	10	-	-	2	2	1	1	3	3	3	3	4	4	-	-	3	3	3	3	4	4	6	6	3	3	4	4	22	22	6	6	6	6	1	1	3	3	1	1				
KADIN GRUPLAMA TOPLAMI	136	15	4	4	2	2	1	1	2	2	4	4	18	13	13	13	3	3	7	7	1	1	16	16	7	7	1	1	33	33	16	16	2	2	13	13	15	15	1	1				

18/5 - NE KADAR ZAMAN ÇALIŞTI ? (Yıl olarak)

	N	-1		1-2		2-3		3-4		4-5		5-6		6-7		7-8		8-9		9-10		10-+	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL GRUPO'DA	75	28	37.3	23	30.7	7	9.3	4	5.4	2	2.7	1	1.3	-	-	-	-	1	1.3	2	2.7	7	9.3
ERKEK GRUBUNDA	40	17	42.5	14	35.0	3	7.5	4	10.0	1	2.5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2.5	-	-
TOPLAM	35	11	31.4	9	25.7	4	11.4	-	-	1	2.9	1	2.9	-	-	-	-	1	2.9	1	2.9	7	20.0
YÜKSEK GRUPO'DA	33	10	30.3	9	27.3	3	9.1	-	-	1	3.1	1	3.0	-	-	-	-	1	3.0	1	3.0	7	21.2
ÇEVRE GRUBUNDA	2	1	50.0	-	-	1	50.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

18/6 - HİÇ İŞ DEĞİŞTİRMEYİ İSE SEBEBİ ?

	N	USTA İŞİ OLDUĞU İÇİN		İŞİNİ SEVİDİĞİ İÇİN		İDARE BAŞKA İŞ VERMEDİĞİ İÇİN		MESLEĞİ OLDUĞU İÇİN	
		n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL GRUPO'DA	144	10	6.9	4	2.8	126	87.5	4	2.8
ERKEK GRUBUNDA	32	10	31.3	1	3.1	17	53.1	4	12.5
TOPLAM	112	-	-	3	2.7	109	97.3	-	-
YÜKSEK GRUBUNDA	27	-	-	3	11.1	24	88.9	-	-
ÇEVRE GRUBUNDA	85	-	-	-	-	85	100.0	-	-

19/1 - HALEN YAPTIĞI İŞTEN MEMNUNMU ?

	N	EVET		HAYIR	
		n	%	n	%
GENEL GRUPTA TOPLAMI	200	100	50.0	100	50.0
ERKEK GRUBU TOPLAMI	64	40	62.5	24	37.5
KADIN GRUBU TOPLAM	136	60	44.1	76	55.9
YÜKÜMLÜ GRUBU TOPLAM	49	49	100.0	-	-
GÖZÜK GRUBU TOPLAM	87	11	12.6	76	87.4

19/2 - HALEN YAPTIĞI İŞDEN NİÇİN MEMNUN ?

	İŞİNDEN MEMNUN OLAN İŞÇİ TOPLAMI	VERİLEN CEVAP SAYISI		RAHAT OLUĞU İÇİN		İŞİNİ SEVDİĞİ İÇİN		İŞİNİ ALIŞTIĞI İÇİN		MESLEK OLUĞU İÇİN		BİR İŞE GİRİŞMEK İSTEDİĞİNİ İÇİN	
		N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL GRUPTA	100	127	32	25.2	4	3.2	59	46.5	20	15.7	12	9.4	
ERKEK GRUBUNDA	40	58	2	3.4	4	6.3	25	43.1	20	34.5	7	12.1	
KADIN GRUBU TOPLAM	60	69	30	43.5	-	-	34	49.3	-	-	5	7.2	
YÜKÜMLÜ GRUBUNDA	49	56	30	53.6	-	-	24	42.8	-	-	2	3.6	
GÖZÜK GRUBUNDA	11	13	-	-	-	-	10	76.3	-	-	3	23.1	

19/3 - HALEN YAPTIĞI İŞTEN NİÇİN MEMNUN DEĞİL ?

	İŞİNDEN MEMNUN OLMAYAN İŞÇİ TOPLAMI	VERİLEN CEVAP TOPLAMI		YORUCU OLDUĞU İÇİN		PARASI AZ OLDUĞU İÇİN		FAZLA GÜÇLÜ OLDUĞU İÇİN		HAKSIZLIK OLDUĞU İÇİN		SAĞAMT ALMADIĞI İÇİN		TEHLİKELİ BİR İŞ BİLDİĞİ İÇİN	
		N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL GRUPTA	100	143	85	59.4	2	1.4	5	3.5	45	31.5	5	3.5	1	0.7	
ERKEK GRUBUNDA	24	34	19	55.9	2	5.9	5	14.7	2	5.9	5	14.7	1	2.9	
KADIN GRUBU TOPLAM	76	109	66	60.6	-	-	-	-	43	39.4	-	-	-	-	
YÜKÜMLÜ GRUBUNDA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
GÖZÜK GRUBUNDA	76	109	66	60.6	-	-	-	-	43	39.4	-	-	-	-	

20/1 - SİMİDİYE KADAR HİÇ TESVİK VEYA LİYAKAT PİRİMİ ALDIMI?

	N	EVET		HAYIR		BİLMİYOR	
		n	%	n	%	n	%
GENEL GRUPTA TOPLAMI	200	66	33.0	117	58.5	17	8.5
ERKEK GRUBUNDA TOPLAMI	64	28	43.7	36	56.3	-	-
KADIN GRUBUNDA TOPLAMI	136	38	27.9	81	59.6	17	12.5
YÜKSEK LİSANS GRUBUNDA TOPLAMI	49	18	36.7	31	63.3	-	-
GÖZÜK GRUBUNDA TOPLAMI	87	20	23.0	50	57.5	17	19.5

20/2 - KAC DEFA TESVİK PİRİMİ ALDIMI?

	PİRİM ALAN İSÇİ TOPLAMI	HİÇ TESVİK PİRİMİ ALMAYAN İSÇİ TOPLAMI	TESVİK PİRİMİ ALAN İSÇİ TOPLAMI	1		2		3		4		5	
				n ₁	%	n ₂	%	n ₃	%	n ₄	%	n ₅	%
GENEL GRUPTA	66	24	42	26	61.9	10	23.8	4	9.5	1	2.4	1	2.4
ERKEK GRUBUNDA	28	11	17	16	94.1	1	5.9	-	-	-	-	-	-
KADIN GRUBUNDA TOPLAM	38	13	25	10	40.0	9	34.7	4	16.0	1	4.0	1	4.0
YÜKSEK LİSANS GRUBUNDA	18	13	5	5	60.0	1	20.0	-	-	1	30.0	-	-
GÖZÜK GRUBUNDA	20	-	20	7	35.0	8	40.0	4	20.0	-	-	1	5.0

20/3 - KAC DEFA LİYAKAT PİRİMİ ALDIMI?

	PİRİM ALAN İSÇİ TOPLAMI	HİÇ LİYAKAT PİRİMİ ALMAYAN İSÇİ TOPLAMI	LİYAKAT PİRİMİ ALAN İSÇİ TOPLAMI	1		2		3	
				n ₁	%	n ₂	%	n ₃	%
GENEL GRUPTA	66	34	32	24	75.0	6	18.75	2	6.25
ERKEK GRUBUNDA	28	10	18	12	66.7	4	22.2	2	11.1
KADIN GRUBUNDA TOPLAM	38	24	14	12	85.7	2	16.5	-	-
YÜKSEK LİSANS GRUBUNDA	18	4	14	12	85.7	2	16.5	-	-
GÖZÜK GRUBUNDA	20	-	-	-	-	-	-	-	-

20/4 - ALDIGI TESVİK VE LİYAKAT PİRİMİ MİKTARI

	KORUSULAN İSÇİ TOPLAMI	PİRİM ALAN İSÇİ TOPLAMI	ALDIGI PİRİM TOPLAMI	ALDIGI TESVİK PİRİMİ TOPLAMI		ALDIGI LİYAKAT PİRİMİ TOPLAMI	
				n	%	n	%
GENEL GRUPTA	200	66	109	67	61.5	42	38.5
ERKEK GRUBUNDA	64	28	44	18	40.9	26	59.1
KADIN GRUBUNDA TOPLAM	136	38	65	49	75.4	16	24.6
YÜKSEK LİSANS GRUBUNDA	49	18	25	9	36.0	16	64.0
GÖZÜK GRUBUNDA	87	20	40	40	100.0	-	-

20/5 - SİMİYE KADAR NİÇİN HİÇ PİRİM ALMADI ?

	SİMİYE KADAR NİÇİN PİRİM ALMAYAN ISI TOPLAMI	VERİLEN CEYAP TOPLAMI	ANIRI İLE İYİ İÇİLEMEDEKİ İÇİN		PASİF OLUŞU İÇİN		AĞAM KAYIYMA OLUŞU İÇİN		HAK EDEMEYEN İÇİN		YENİ İŞKİ OLUŞU İÇİN		BİLMİYOR		
	N_1	N_2	n_1	%	n_2	%	n_3	%	n_4	%	n_5	%	n_6	%	
GENEL GRUPTA	117	136	10	7.4	7	5.1	40	29.4	48	25.3	4	2.9	27	19.9	
ERKEK GRUBUNDA	36	38	8	21.1	7	18.4	18	47.4	1	2.6	-	-	4	10.5	
KADIN GRUBU	TOPLAM	81	98	2	2.0	-	-	22	22.4	47	48.0	4	4.1	23	23.5
	YÜZMİYELİ GRUBUNDA	31	31	2	6.5	-	-	21	67.7	1	3.2	3	9.7	4	12.9
	ÇETURU GRUBUNDA	50	67	-	-	-	-	1	1.5	46	69.6	1	1.5	19	29.4

21/1 - PİRİM ÖRNEKLİĞİNDE BİR HAKSİZLİK OLUYORMU ?

	KONUŞULAN İŞKİ TOPLAMI	BİLMİYOR OYUN İÇİ TOPLAMI		EVET		HAYIR				
		N_1	%	n_1	%	n_2	%			
GENEL GRUPTA	200	31	15.5	169	84.5	99	58.4	70	41.4	
ERKEK GRUBUNDA	64	4	6.25	60	93.75	60	100.0	-	-	
KADIN GRUBU	TOPLAM	136	27	19.8	109	80.2	39	35.3	70	64.2
	YÜZMİYELİ GRUBUNDA	49	8	16.3	41	83.7	38	92.7	3	7.3
	ÇETURU GRUBUNDA	87	19	21.8	68	78.2	1	1.5	67	98.5

21/2 - PİRİMLERİN ÖRNEKLİĞİNDE NE GİBİ HAKSİZLİK OLUYOR ?

	HAKSİZLİK ÖLÇÜSÜ OYUN İÇİ TOPLAMI	VERİLEN CEYAP TOPLAMI	HAK EDEN ALANLARDAN		ANIRLAR AĞAM KAYIYMA		PASİF DURUMDA VERİLMİŞ		SİZİNCİ KAYIYMA ALANLARI		DİĞER DURUMDA İZLENİMİ KALTI		
			n_1	%	n_2	%	n_3	%	n_4	%	n_5	%	
GENEL GRUPTA	99	183	74	40.4	47	25.7	19	10.4	7	3.8	36	19.3	
ERKEK GRUBUNDA	60	115	45	39.1	33	28.7	15	12.0	1	0.3	21	18.3	
KADIN GRUBU	TOPLAM	39	68	29	42.6	14	20.6	4	5.9	6	8.8	15	22.1
	YÜZMİYELİ GRUBUNDA	38	67	29	43.3	13	19.4	4	6.0	6	8.5	15	22.4
	ÇETURU GRUBUNDA	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-

22 - BOZUK MAL VE MALIENE BELİYARINI ?

	N	EVET		HAYIR		BAZEN		
		n	%	n	%	n	%	
GENEL GRUUP TOPLAMI	200	165	82.5	18	9.0	17	8.5	
ERKEK GRUBU	TOPLAM	64	48	75.0	7	10.9	9	14.1
	Yük. Kuru	20	10	50.0	6	30.0	4	20.0
	TAP KESME	29	25	86.3	-	-	3	10.3
	MATBA	16	13	81.25	1	6.25	2	12.5
KADIN GRUBU	TOPLAM	136	117	86.0	11	8.1	8	5.9
	KESICI	20	17	85.0	-	-	3	15.0
	MARINE KUTU	8	8	100.0	-	-	-	-
	LUKS KUTU	21	9	42.8	11	52.4	1	4.8
	LAMBA	37	35	94.6	-	-	4	10.8
	SARMA	50	50	100.0	-	-	-	-

23/1 - ISLE ILGILI SIKAYETLERININ DİNLENİP, NAZARI İTİBARE ALINIRSA ?

	N	EVET		HAYIR		BAZEN		
		n	%	n	%	n	%	
GENEL GRUUP TOPLAMI	200	88	44.0	110	55.0	2	1.0	
ERKEK GRUUP TOPLAMI	64	25	39.1	39	60.8	-	-	
KADIN GRUBU	TOPLAM	136	63	46.3	71	52.2	2	1.5
	YÜMÜYELİ GRUUP TOPLAMI	49	32	65.3	16	32.7	1	2.0
	GÖTÜRÜ GRUUP TOPLAMI	87	31	35.6	55	63.2	1	1.2

23/2 - ISLE ILGILI SIKAYETLER NAZARI İTİBARE ALINIRSA, NE YAPARLAR ?

	NAZARI İTİBARE ALINIRSA, İSLE İLGİLİ TOPLAMI	VERİLEN EDVAP TOPLAMI		YENİ MAL VERİLER		BOZUK MAL GÖNDEREN YENİ MAL EDVAPLAR		MECBURİEN İZLENİLERLE YAKLAŞIMLARI		ÖNCE ÖZELİK SEÇİMİ TERKİT BÖZÜK	
		N	n	%	n	%	n	%	n	%	
GENEL GRUUP'DA	88	113	34	30.1	41	36.3	4	3.5	34	30.1	
ERKEK GRUBUNDA	25	30	8	26.7	15	50.0	4	13.3	3	10.0	
KADIN GRUBU	TOPLAM	63	83	26	31.3	26	31.3	-	-	31	37.4
	YÜMÜYELİ GRUBUNDA	32	39	20	51.3	6	15.4	-	-	13	33.3
	GÖTÜRÜ GRUBUNDA	31	44	6	13.6	20	45.5	-	-	18	40.9

23/3 - ISLE ILGILI SIKAYETLER NAZARI İTİBARE ALINIRSA, NE YAPARLAR ?

	NAZARI İTİBARE ALINIRSA, İSLE İLGİLİ TOPLAMI	VERİLEN EDVAP TOPLAMI		LAKATTA DAVRANIS İZLENİLERİ		OLANCA İDARE ETİMLERİ		KENDİ BAKIMINDA BAKIMLAR		NETİFİYE BAKIM DEĞİŞİMLERİ		EKSKERİ LAFDA KALIR		USTA BAKIM PASİP		MÜDÜR PASİP		TOPLU OLARAK SÖYLERLER	
		N	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
GENEL GRUUP'DA	110	172	20	11.6	11	6.4	16	9.3	28	16.5	60	34.5	1	0.6	1	0.6	35	20.3	
ERKEK GRUBUNDA	39	65	7	10.9	8	12.3	9	13.5	14	21.5	25	38.5	1	1.5	1	1.5	-	-	
KADIN GRUBU	TOPLAM	71	107	13	12.2	3	2.8	7	6.5	14	13.1	35	32.7	-	-	-	-	35	32.7
	YÜMÜYELİ GRUBUNDA	16	17	1	5.9	-	-	1	5.9	7	41.2	8	47.0	-	-	-	-	-	-
	GÖTÜRÜ GRUBUNDA	55	90	12	13.3	3	3.3	6	6.7	7	7.9	27	30.0	-	-	-	-	35	31.3

24/1 - ÇALIŞTIĞI MAKİNEDE ŞİMDİYE KADAR ÖNEMLİ BİR ARIZA OLDU MU ?

	N	EVET		HAYIR		NATIRLA MİYOR	
		n	%	n	%	n	%
MAKİNEDE ÇALIŞAN KADIN							
GENEL TOPLAM	72	55	76.4	15	20.8	2	2.8
ERKEK GURUBUNDA	64	50	78.1	13	20.3	1	1.6
MAKİNE KUTU GURUBUNDA	8	5	62.5	2	25.0	1	12.5

24/2 - ÇALIŞTIĞI MAKİNEDE ŞİMDİYE KADAR NE GİDİ BİR ARIZA OLDU ?

	ARIZA OLDU DİYEN İŞÇİ TOPLAMI	VERİLEN FAZLA CEVAP TOPLAMI	VERİLEN CEVAP TOPLAMI	MOTOR ARIZASI		PARÇA ASINMASI		PARÇA KIRILMASI		KALIP ARIZASI	
				n	%	n	%	n	%	n	%
MAKİNEDE ÇALIŞAN KADIN											
GENEL TOPLAM	55	15	70	23	41.4	15	21.4	18	25.7	8	11.5
ERKEK GURUBUNDA	50	15	65	26	40.0	15	23.1	17	24.1	7	10.8
MAKİNE KUTU GURUBUNDA	5	-	5	3	60.0	-	-	1	20.0	1	20.0

24/3 - ARIZA NEDEN OLDU ?

	MAKİNEDEKİ ARIZA TOPLAMI	DİREKTÖRLÜK		MAKİNEDEKİ CEVAPLI ÇALIŞANLAR		MAKİNEDEKİ İSRAFLAR	
		n	%	n	%	n	%
MAKİNEDE ÇALIŞAN KADIN							
GENEL TOPLAM	70	4	5.7	52	74.3	14	20.0
ERKEK GURUBUNDA	65	3	4.6	49	75.4	13	20.0
MAKİNE KUTU GURUBUNDA	5	1	20.0	3	60.0	1	20.0

25 - ÇALIŞTIĞI MAKİNEDEKİ ARIZA TAMIRI İÇİN NE KADAR ZAMAN GEREKİR ?

	MAKİNEDEKİ ARIZA TOPLAMI	31 - 60 Dakika		61 - 90 Dakika		3 - 6 Saat		6 Saat - 1 gün		1 - 2 Gün		2 - 3 Gün		3 - 6 Ay		7 - 10 Gün		10 gün - 1 ay		1 Aydan fazla	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
MAKİNEDE ÇALIŞAN KADIN																					
GENEL TOPLAM	70	6	8.6	5	7.1	4	5.7	3	4.3	15	21.4	11	15.7	8	11.4	9	12.9	1	1.4	2	2.9
ERKEK GURUBUNDA	65	6	9.2	5	7.7	4	6.2	8	12.3	15	23.1	10	15.4	7	10.8	8	12.3	1	1.5	1	1.5
MAKİNE KUTU GURUBUNDA	5							1	20.0			1	20.0	1	20.0	1	20.0			1	20.0

(GİÖTİN - MÜRETTİP - MÜCELLİTHANE, TAP KESME, MATSAR VE MAKİNE KUTU GURUPLARINDA)

26/1 - ÇALIŞTIĞI MAKİNEDEKİ ARIZA DAKKA KISA ZAMANDA TAMİR EDİLEBİLİYOR MU ?

TAKRİBEN ÇALIŞAN KİŞİLERİN SAYISI	EVET		HAYIR		BİLMİYOR
	N	%	N	%	
GENEL TOPLAM	55	49	89.1	3	5.4
ERKEK GURUBUNDA	50	47	94.0	1	2.0
MAKİNE KUTU GURUBUNDA	5	2	40.0	2	40.0

27/1 - MAKİNE KALIP AYAR YAPILIYOR MU ?

TAKRİBEN ÇALIŞAN KİŞİLERİN SAYISI	EVET		HAYIR		
	N	%	N	%	
GENEL TOPLAM	72	48	66.7	24	33.3
ERKEK GURUBUNDA	64	47	73.4	17	26.6
MAKİNE KUTU TOPLAMI	8	1	12.5	7	87.5

26/2 - EDİLİRSE, NASIL TAMİR EDİLEBİLİR ?

TAKRİBEN ÇALIŞAN KİŞİLERİN SAYISI	KALIP BAKIMDA YAPILARSA GELİRSE		YEDEK PARÇASI BULUNURSA		KALIP BAKIMDA YAPILARSA GELİRSE	
	N	%	N	%	N	%
GENEL TOPLAM	49	31	63.3	22	45	91.8
ERKEK GURUBUNDA	47	30	63.8	21	44.7	95.1
MAKİNE KUTU GURUBUNDA	2	1	50.0	1	50.0	100.0

27/2 -BU AYAR DAKKA KISA ZAMANDA OLUR MU ?

TAKRİBEN ÇALIŞAN KİŞİLERİN SAYISI	OLUR		OLMAZ		
	N	%	N	%	
GENEL TOPLAM	48	31	64.6	17	35.4
ERKEK GURUBUNDA	47	30	63.8	17	36.2
MAKİNE KUTU GURUBUNDA	1	1	100.0	0	0.0

(GİYİM - MÜRETTİP - MÜCELLİTHANE , TAP KESME , MATBAH , MAKİNE KUTU GRUPLARINDA)

25/1 - YAPTIĞI İŞLE İLGİLİ BİR KAZA GEÇİRDİ Mİ ?

	N	EVET		HAYIR	
		n	%	n	%
		GENEL TOPLAM	72	24	33.3
TOPLAM	64	22	34.4	42	65.6
GİYİM - MÜRETTİP - MÜCELLİTHANE	20	8	40.0	12	60.0
TAP KESME	28	11	39.3	17	60.7
MATBAH	16	3	18.75	13	81.25
MAKİNE KUTU	9	2	22.0	7	77.0

28/5 - YAPTIĞI İŞLE İLGİLİ GEÇİRDİĞİ KAZA NEDEN OLDU ?

	GELİRİLEN KAZA TOPLAMI	DİKKATSİZLİK		MAKİNENİN AKIZI		BİCİM BİLMEK		ARICA SEBEBİNİ DİKKATLE SÖYLEDİĞİ KALDE USTA BACININ LAKAYETLİĞİ YUZUNDEKİ	
		n	%	n	%	n	%	n	%
		GENEL GRUPLAR	26	15	57.7	4	15.4	4	15.4
TOPLAM	24	13	54.1	4	16.7	4	16.7	3	12.5
GİYİM - MÜRETTİP - MÜCELLİTHANE	9	4	44.5	1	11.1	4	44.4	-	-
TAP KESME	12	6	50.0	3	25.0	-	-	3	25.0
MATBAH	5	3	100.0	-	-	-	-	-	-
MAKİNE KUTU	2	2	100.0	-	-	-	-	-	-

25/2 - YAPTIĞI İŞLE İLGİLİ NE GİBİ BİR KAZA GEÇİRDİ ?

	KAZA GEÇİREN İŞÇİ TOPLAMI	GEÇİRDİĞİ KAZA TİPİ	GEÇİRDİĞİ KAZA TOPLAMI	AVUC İÇİ KESİLMESİ		PARMAK KESİLMESİ		PARMAK KIRILMA VE EZİLMESİ		PARMAK KOPMASI	
				n	%	n	%	n	%	n	%
				GENEL GRUPLAR	24	2	26	5	19.2	8	30.8
TOPLAM	22	2	24	5	20.8	6	25.0	8	33.4	5	20.8
GİYİM - MÜRETTİP - MÜCELLİTHANE	8	1	9	4	44.5	2	22.2	3	33.3	-	-
TAP KESME	11	1	12	1	8.3	4	33.3	2	16.7	5	41.7
MATBAH	3	-	3	-	-	-	-	3	100.0	-	-
MAKİNE KUTU	2	-	2	-	-	2	100.0	-	-	-	-

GÖTÜRÜ GURUBUNDA (LAMBDA VE SARMADA)

29/1 - MEHİR BASLIKTAN NE KADAR ZAMIN SONRA İSİNE BASLAR ?

CARTALANAN	N	HEMEN BASLAR		10 Dakika Sonra		11-20 Dakika Sonra		21-30 Dakika Sonra		31-40 Dakika Sonra		41-50 Dakika Sonra		51-60 Dakika Sonra		61-70 Dakika Sonra	
		n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	n	/
TOPLAM	87	11	12.6	2	2.3	11	12.6	41	47.1	6	6.9	5	5.8	6	6.9	5	5.8
LAMBDA	37	6	16.2			2	5.4	11	29.7	5	13.5	3	8.1	5	13.5	5	13.5
SARMADA	50	5	10.0	2	4.0	9	18.0	30	60.0	1	2.0	2	4.0	1	2.0		

29/2 - İSİNE NİCİN GEC BASLAR ?

CARTALANAN	N	İSİNE GEC BASLIKTAN İSİ TOPLAMI		VERİLEN CEVAP TOPLAMI		FACLA GAYRET EDİRSE		MAL İYİ OLURSA		KOLA İHTİYACI OLURSA		TABLA BÖL GÖLÜNÜRSE		KOLA İYİ OLURSA		
		n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	
TOPLAM	76	115	26	27.4	18	15.7	71	61.7	45	31.9	14	18.4	15	21.1	42	55.3
LAMBDA DA	31	44	12	23.5	3	6.8	29	45.9	15	21.1	4	12.9	5	15.8	19	30.6
SARMADA	45	71	14	15.7	15	21.1	42	55.3	30	42.3	10	13.7	10	13.7	23	30.6

30/ - GÜNDE OKTALAMA NE KADAR LAMBDA - KUTU YAPAR ? (idat olarak)

CARTALANAN	N	3000-4000		4000-5000		5000-6000		6000-7000		7000-8000		8000-9000		9000-10000		CARTALAMA
		n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	
LAMBDA GURUBU TOPLAMI	37	2	5.4	4	10.8	7	18.9	6	16.2	7	18.9	3	8.1	4	10.8	60/16.2
SARMADA GURUBU TOPLAMI	50	8	16.0	18	36.0	14	28.0	8	16.0	2	4.0					60/16.2

31/1 - GÜNDE OKTALAMA OLURSA TERTİPİ LAMBDA VE SARMADA DAHA FAYDALI MI YAPAR ?

CARTALANAN	N	EVET		HAYIR	
		n	/	n	/
TOPLAM	87	56	64.4	31	35.6
LAMBDA	37	24	64.9	13	35.1
SARMADA	50	32	64.0	18	36.0

31/2 - GÜNDE OKTALAMA OLURSA TERTİPİ LAMBDA - KUTU YAPAN DAHA FAYDALI MI YAPAR ?

CARTALANAN	N	DAMA FALSA MAL YAPARLIĞINI SÖYLEYEN İSİ TOPLAMI		VERİLEN CEVAP TOPLAMI		FACLA GAYRET EDİRSE		MAL İYİ OLURSA		KOLA İHTİYACI OLURSA		TABLA BÖL GÖLÜNÜRSE		KOLA İYİ OLURSA	
		n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	n	/	n	/
TOPLAM	56	124	31	25.0	42	53.3	15	10.7	9	32	27	21.8	27	21.8	
LAMBDA DA	26	55	17	30.9	19	34.6	12	21.8	2	3.6	5	9.1	5	9.1	
SARMADA DA	30	69	14	20.3	23	33.3	3	4.4	7	10.1	22	31.9	22	31.9	

GÖTÜRÜ GURUBUNDA (LAMBİA VE SARMADA)

32/1 - BOS TABLA SIKINTISI ÇEKERMİ ?

	N	EVET		HAYIR	
		n	%	n	%
TOPLAM	87	78	89.7	9	10.3
LAMBİA GURUBU TOPLAMI	37	33	89.2	4	10.8
SARMA GURUBU TOPLAMI	50	45	90.0	5	10.0

32/2 - BOS TABLA SIKINTISI ÇEKERSE NE OLUR ?

	BOS TABLA SIKINTISI ÇEKTIĞINI SÖYLEYEN İŞÇİ TOPLAMI	VERİLEN CEVAP TOPLAMI		İSİNİ BIRAKIYOR		SIRAYA GİRİYOR		İMALAT DÜŞÜYÜR		KAUGA GİLE OLUYOR	
		N	%	n	%	n	%	n	%	n	%
TOPLAM	78	101	129.6	7	8.7	15	18.9	70	88.3	9	11.3
LAMBİA GURUBUNDA	33	41	124.2	5	15.2	6	18.2	24	72.7	6	17.7
SARMA GURUBUNDA	45	60	133.3	2	4.4	9	20.0	46	102.2	3	6.7

33/1 - SAAT ÜCRETİ İLEMİ YOKSA GÖTÜRÜ İLEMİ ÇALIŞMAK İSTER ?

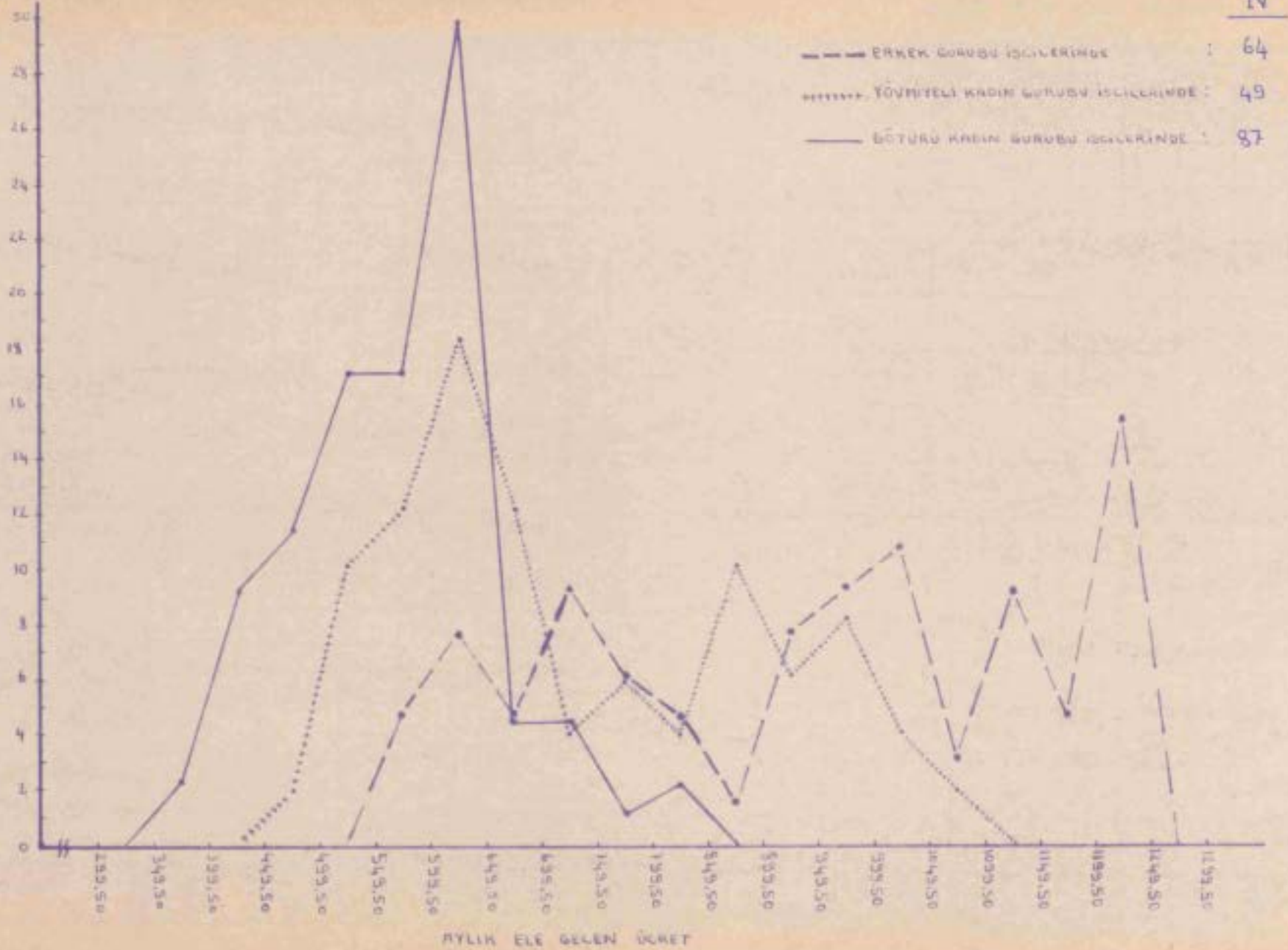
	N	GÖTÜRÜ		SAAT ÜCRETİ	
		n	%	n	%
LAMBİA VE SARMA GURUPLARI TOPLAMI	87	4	4.6	83	95.4

33/2 - NİÇİN SAAT ÜCRETİ İLE ÇALIŞMAK İSTER ?

	SAAT ÜCRETİNİ TERECİL EDEN İŞÇİ TOPLAMI	VERİLEN CEVAP TOPLAMI		DİHA FAZLA PARA ALIRDI		DİHA RAHAT ÇALIŞIR		HAKSİZLİK OLMAZ		GÖTÜRÜDE ÇALIŞMAK ÇOK SIKICI	
		N	%	n	%	n	%	n	%	n	%
LAMBİA VE SARMA GURUPLARINDA	83	129	155.4	1	1.2	70	84.3	35	42.1	23	27.8

Yüzde Frekans
%

Üç grup işçinin aylık (Net) eline geçen ücret grafiği

34/1 - ALDIĞI SAAT ÜCRETİ (KGS)(Özüt)

YÖNÜYELİ İŞİLENER	N	200-249										ORTALAMA SAAT ÜCRETİ (KGS)	MEDYAN
		200-249	250-299	300-349	350-399	400-449	450-499						
GENEL TOPLAM	113	27	18	18	28	17	5	5	4,4	330,0			
ERKEK GRUP TOPLAMI	64	11	9	6	17	16	5	7,8	367,1				
YÖNÜYELİ KADIN GRUP TOPLAMI	49	16	9	12	11	1	2,0	296,7					

34/3 - FAZLA MESAİ YAPMADINI

N	EVET		HAYIR		2. Saat fazla mesai Tayiyor
	11	11	7	15	
GENEL GRUP TOPLAMI	200	178	89,0	7	3,5
ERKEK GRUP TOPLAMI	64	64	100,0	-	-
TOPLAM	136	114	83,8	7	5,2
YÖNÜYELİ	49	42	85,7	1	2,0
KADIN GRUBU	87	72	82,8	6	6,9

34/2 - AYLIK ELİNE GEÇEN (T.L. olarak)(Net)

N	200-249										ORTALAMA AYLIK GELİR (TL. olarak)	MEDYAN						
	200-249	250-299	300-349	350-399	400-449	450-499	500-549	550-599	600-649	650-699								
GENEL GRUP TOPLAMI	200	2	8	11	20	24	40	15	12	8	6	8	10	3	6	3	10	643,25
ERKEK GRUP TOPLAMI	64	-	-	-	-	3	5	3	6	4	4	3	1	5	6	7	2	316,16
TOPLAM	136	2	8	11	20	21	35	10	6	4	4	5	3	4	4	2	1	608,07
YÖNÜYELİ	49	-	-	1	5	6	9	6	2	3	2	5	3	4	4	2	1	678,66
KADIN GRUBU	87	2	8	10	15	15	26	4	4	1	4	2	2	2	2	1	2	577,93

35/1 - AİLEDE KENDİSİNİN BASKA ÇALIŞAN

	N	VAR		YOK	
		n	%	n	%
GENEL GRUP TOPLAMI	200	133	66,5	67	33,5
ERKEK GRUP TOPLAMI	64	18	28,1	46	71,9
KADIN GRUP TOPLAMI	136	115	84,6	21	15,4

	N	BABA	ANNE	KIZ ÇOCUK	ERKEK ÇOCUK	KIZ KARDES	ERKEK KARDES	BÜYÜK BABA	BÜYÜK ANNE	GELİN	DAYI	KIZ TORUN	ERKEK TORUN	DİĞER ERKEK	DİĞER KADIN
GENEL TOPLAM	413	139	100	67	28	23	39	3	2	-	2	-	-	9	1
KONUSULAN İSÇİ TOPLAMI	200	54	81	55	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KONUSULMAYAN İSÇİLERİN AİLEDE KENDİSİNİN BASKA ÇALIŞAN	213	85	19	12	18	23	39	3	2	-	2	-	-	9	1

35/3 - AİLEDE KENDİSİNİN BASKA ÇALIŞANLAR NEREDEN ÇALIŞIR

	AİLEDE KENDİSİNİN BASKA ÇALIŞANLAR	DUKKAN		ATÖLYE		FABRİKA		DAİRE		DEPO		ŞİRKET		SERBEST	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL TOPLAM	213	40	18,8	22	10,3	106	49,8	19	8,9	2	0,9	6	2,8	18	8,5
BABA	85	16	18,8	4	4,7	40	47,1	11	12,9	2	2,4	1	1,2	11	12,9
ANNE	19	-	-	-	-	17	89,5	2	10,5	-	-	-	-	-	-
KIZ ÇOCUK	12	-	-	2	16,7	7	58,3	3	25,0	-	-	-	-	-	-
ERKEK ÇOCUK	18	5	27,8	6	33,3	5	27,8	1	5,6	-	-	1	5,5	-	-
DİĞERLERİ	79	19	24,1	10	12,7	37	46,8	2	2,5	-	-	4	5,1	7	8,9

35/4 - AILEDE KENDİSİNDEN BASHA ÇALIŞANLAR NE İŞ YAPAR ?

	AILEDE KENDİSİNDEN BASHA ÇALIŞANLAR	SANATKAR		MEMUR		AYNI FABRİKADA İŞÇİ		FABRİKA İŞÇİSİ		TRİKOTAJ İŞÇİSİ		AYAK İŞÇİSİ (GİYİM)		İZZEHİTAR		SERBEST TİCARİET		SERBEST MESLEK		ŞÖFÖR	
		N	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %
GENEL TOPLAM	213	34	16,0	19	8,9	78	36,6	27	12,7	5	2,4	28	13,1	7	3,3	6	2,9	2	0,9	7	3,3
BABA	85	18	21,2	10	11,8	26	30,6	14	16,5	-	-	10	11,7	1	1,2	4	4,7	-	-	2	2,3
ANNE	19	-	-	1	5,3	17	89,5	-	-	-	-	1	5,2	-	-	-	-	-	-	-	-
KIZ ÇOCUK	12	-	-	4	33,3	6	50,0	-	-	2	16,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ERKEK ÇOCUK	18	4	22,2	2	11,1	4	22,2	2	11,1	1	5,6	4	22,2	1	5,6	-	-	-	-	-	-
DİĞERLERİ	79	12	15,2	2	2,5	25	31,7	11	13,9	2	2,5	13	16,5	5	6,4	2	2,5	2	2,5	5	6,3

35/5 - AILEDE KENDİSİNDEN BASHA ÇALIŞANLARIN AYLIK HAZANÇLARI (TL olarak)

	AILEDE KENDİSİNDEN BASHA ÇALIŞANLAR	101-200		201-300		301-400		401-500		501-600		601-700		701-800		801-900		901-1000		1101-1200		1201-1300		BELLİ DEĞİL			
		N	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %	n / %		
GENEL TOPLAM	213	7	3,3	9	4,2	19	8,9	30	14,1	34	16,0	23	10,8	35	16,4	15	7,0	5	2,4	8	3,8	5	2,3	1	0,5	22	10,3
BABA	85	-	-	-	-	6	7,1	12	14,1	9	10,6	6	7,1	18	21,2	8	9,4	3	3,5	6	7,0	2	2,3	1	1,2	14	16,5
ANNE	19	-	-	-	-	1	5,3	1	5,3	3	15,8	5	26,3	5	26,3	3	15,8	1	5,2	-	-	-	-	-	-	-	-
KIZ ÇOCUK	12	-	-	1	8,4	2	16,7	4	33,3	3	25,0	1	8,3	1	8,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ERKEK ÇOCUK	18	2	11,1	3	16,7	1	5,6	2	11,1	5	27,8	-	-	2	11,1	-	-	-	-	1	5,6	1	5,5	-	-	1	5,5
DİĞERLERİ	79	5	6,3	5	6,3	9	11,4	11	13,9	14	17,7	11	13,9	9	11,4	4	5,1	1	1,3	1	1,3	2	2,5	-	-	7	8,9

36/1 - GANNA GELIRLERİ VARMİ ?

	N	EVET		HAYIR	
		n	%	n	%
GENEL GURUP TOPLAMI	200	32	16.0	168	84.0
ERKEK GURUP TOPLAMI	64	11	17.2	53	82.8
KADIN GURUP TOPLAMI	136	21	15.4	115	84.6

36/3 - AYDA NE KADAR ? (TL olarak)

	N	1-100		101-200		201-300		301-400		401-500		500 ve üstü	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL GURUP DA	32	5	15.6	5	15.6	12	37.5	1	3.2	4	12.5	5	15.6
ERKEK GURUBUNDA	11	1	9.1	-	-	5	45.4	1	9.1	2	18.2	2	18.2
KADIN GURUBUNDA	21	4	19.1	5	23.8	7	33.3	-	-	2	9.5	3	14.3

36/2 - VARSÄ NEREDEN GELİR ?

	N	MERKEK ETKENİ TİNDEN		ERKENİ AYLI		ANLAVAN TOGUNA YAGDAMI		ANLAVAN TOGUNA YAGDAMI		MADANA ALIR	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
GENEL GURUPTA	32	7	21.9	16	50.0	4	12.5	2	6.2	3	9.4
ERKEK GURUBUNDA	11	1	9.1	8	72.7	2	18.2	-	-	-	-
KADIN GURUBUNDA	21	6	28.6	8	38.1	2	9.5	2	9.5	3	14.3

37 - BANKADA HESABI VARMİ ?

	N	EVET		HAYIR	
		n	%	n	%
GENEL GURUP TOPLAMI	200	98	49.0	102	51.0
ERKEK GURUP TOPLAMI	64	38	59.4	26	40.6
KADIN GURUP TOPLAMI	136	60	44.1	76	55.9

38/1 - FABRİKADA VERİLEN YEMEĞİ YİYORMU ?

	N	EVET		HAYIR		BAZEN	
		n	/	n	/	n	/
GENEL GURUP TOPLAMI	200	104		29		67	
		52.0		14.5		33.5	
ERKEK GURUP TOPLAMI	64	40		11		13	
		62.5		17.2		20.3	
KADIN GURUP TOPLAMI	136	64		18		54	
		47.1		13.2		39.7	

38/2 - FABRİKADA VERİLEN YEMEĞİ NİÇİN YEMİYOR ?

	YEMEĞİNİ BAZEN VE HİÇ YEMİYEN İÇİ TOPLAMI	YAĞLARI AĞIR		HASTA OLUĞU İÇİN		SEVMEYİŞİ İÇİN		MALİYETİ Bİ FENNİ OLDUĞUNAM		İYİ YAPILMAM İÇİN	
		n	/	n	/	n	/	n	/	n	/
GENEL GURUP'DA	96	19		13		47		15		2	
		19.8		13.5		49.0		15.6		2.1	
ERKEK GURUBUNDA	24	4		8		3		9		-	
		16.7		33.3		12.5		37.5		-	
KADIN GURUBUNDA	72	15		5		44		6		2	
		20.8		7.0		61.1		8.3		2.8	

38/3 - FABRİKADA VERİLEN YEMEĞİ BAZEN VE HİÇ YEMİYORSA YEMEĞİNİ NASIL TEMİN EDER ?

	YEMEĞİNİ BAZEN VE HİÇ YEMİYEN İÇİ TOPLAMI	EVDEN ALIR		KANTİNDEKİ ALIR		DİŞARIDAN ALIR	
		n	/	n	/	n	/
GENEL GURUP'DA	96	21		31		44	
		21.9		32.3		45.8	
ERKEK GURUBUNDA	24	5		6		13	
		20.8		25.0		54.2	
KADIN GURUBUNDA	72	16		25		31	
		22.2		34.7		43.1	

39/ - SİGARA İÇİYORMU ?

	N	EVET		HAYIR		BAZEN	
		n	/	n	/	n	/
GENEL GURUP TOPLAMI	200	67		129		4	
		33.5		64.5		2.0	
ERKEK GURUP TOPLAMI	64	51		11		2	
		79.7		17.2		3.1	
KADIN GURUP TOPLAMI	136	16		118		2	
		11.7		86.8		1.5	

40/1 - SİGARA İÇEN İŞÇİ FABRİKANIN VERDİĞİ SİGARAYI İÇİYORMU ?

	SİGARA İÇEN ERKEK İŞÇİ TOPLAMI	EVET		HAYIR		BAZEN	
		n	%	n	%	n	%
ERKEK GRUBUNDA	53	21	39.6	30	56.6	2	3.8

4 - KADIN İŞÇİ VE FABRİKA SİGARA VERMEYEKTEKİ NOT :

FABRİKANIN VERDİĞİ SİGARAYI İÇMEYEN 30 İŞÇİ VERİLEN SİGARANIN KALİTESİ DÜŞÜKLÜĞÜ DOLAYIYLA İÇMEDİKLERİNİ SÖYLEMİŞLERDİR.

40/2 - FABRİKANIN VERDİĞİ SİGARAYI İÇMEZ İSE NE YAPAR ?

	VERİLEN SİGARAYI İÇMEYEN ERKEK GRUBUNUN TOPLAMI	SATAR	BİRBAŞI İÇER	ANNESİ İÇER			
		n	%	n	%		
ERKEK GRUBUNDA	43	35	81.4	7	16.3	1	2.3

41/1 - FABRİKANIN VERDİĞİ KİMLİK ELBİSE (ERKEKLER İÇİN) VEYA ÖNLÜKLERDEN (KADINLAR İÇİN) MEMNUNMU ?

	N	EVET		HAYIR	
		n	%	n	%
GENEL GRUBUN TOPLAMI	200	21	10.5	179	89.5
ERKEK GRUBUN TOPLAMI	64	-	-	64	100.0
KADIN GRUBUN TOPLAMI	136	21	15.4	115	84.6

41/2 - FABRİKANIN VERDİĞİ KİMLİK ELBİSE VEYA ÖNLÜKLERDEN NİÇİN MEMNUN DEĞİL ?

	MEMNUN OLMAYAN İŞÇİ TOPLAMI	VERİLEN CEURUP TOPLAMI	DİKİLERİ UYUMSIZ	KUMARSI KABA VE KALIN	KUMARSI VERİLSE DAHA İYİ	KUMARSI CÜRUK	İŞ YAPARKEN SIKILMIYOR	HİÇ GIYINMOR	ZARFIYOR VERİLMIYOR
				n	%		n	%	
GENEL GRUBUNDA	179	414	148	81	67	5	49	31	33
			35.7	19.6	16.2	1.2	11.8	7.5	8.0
ERKEK GRUBUNDA	64	183	33	62	-	2	49	9	28
			18.0	33.9	-	1.1	24.8	4.3	15.3
KADIN GRUBUNDA	115	231	115	19	67	3	-	22	5
			49.8	8.2	29.0	1.3	-	5.5	2.2

41/3 - FABRİKANIN VERDİĞİ AYAKKABIYI MEMNUNMU ?

	N	EVET		HAYIR		BAZEN	
		n	%	n	%	n	%
GENEL GRUBUN TOPLAMI	200	33	16.5	161	80.5	6	3.0
ERKEK GRUBUN TOPLAMI	64	8	12.5	50	78.1	6	9.4
KADIN GRUBUN TOPLAMI	136	25	18.4	111	81.6	-	-

4/4 - FABRIKANIN VERDİĞİ AYAKKABIYI NİÇİN MEMNUN DEĞİL?

	MEMNUN OLMAYAN İŞÇİ TOPLAMI	VERİLEN CEVAP TOPLAMI	MODELE KABA		DAYANMİYOR ÇUKUK		ÇOK SERT AYAK VURUYOR	
			N	n /	n	/	n	/
GENEL GURUP'DA	161	175	90	51.4	62	35.4	23	13.2
ERKEK GURUBUNDA	50	64	24	37.5	17	26.6	23	35.9
KADIN GURUBUNDA	111	111	66	59.5	45	40.5	-	-

4/6 - FABRIKANIN VERDİĞİ AYAKKABIYI NEDEN VE NEREDE GİYER?

	AYAKKABI GİYEN İŞÇİ TOPLAMI	MECBUREN GİYER		İŞDE GİYER		YAĞMURDA GİYER		DİŞARIDINDA GİYER	
		N	n /	n	/	n	/	n	/
GENEL GURUP'DA	87	15	17.2	21	24.1	9	10.4	42	48.3
ERKEK GURUBUNDA	30	2	6.7	13	43.3	2	6.7	13	43.3
KADIN GURUBUNDA	57	13	22.8	8	14.0	7	12.3	29	50.9

4/5 - FABRIKANIN VERDİĞİ AYAKKABIYI GİYİYORMU?

	N	EVET		HAYIR		BAZEN	
		n	/	n	/	n	/
GENEL GURUP TOPLAMI	200	87	43.5	105	52.5	8	4.0
ERKEK GURUP TOPLAMI	64	30	46.9	26	40.6	8	12.5
KADIN GURUP TOPLAMI	136	57	41.9	79	58.1	-	-

4/7 - FABRIKANIN VERDİĞİ AYAKKABIYI GİYMEZSE NE YAPAR?

	BAZEN VE BİR GİYMEYEN İŞÇİ TOPLAMI	SATAR	ANNESİ GİYER		BABAĞI GİYER		FAKİRE VERİR		KARDESİ GİYER		AKRABAS GİYER		
			N	n /	n	/	n	/	n	/	n	/	
GENEL GURUP'DA	113	62	54.9	38	33.6	7	6.2	2	1.8	3	2.6	1	0.9
ERKEK GURUBUNDA	34	24	70.6	-	-	7	20.6	2	5.9	1	2.9	-	-
KADIN GURUBUNDA	79	38	48.1	38	48.2	-	-	-	-	2	2.5	1	1.3

41/1 - İSİME GELEMİYECER KADININ ÖNEMLİ BİR HASTALIK GEÇİRDİMİ ?

	EVET		HAYIR	
	N	%	N	%
GENEL GRUPTA TOPLAMI	200	71.0	58	29.0
ERKEK GRUPTA TOPLAMI	64	78.1	14	21.9
KADIN GRUPTA TOPLAMI	136	67.6	44	32.4

42/2 - NE GİBİ BİR HASTALIK BECİRDİ ?

	HASTALIK ÖÇERİ		İPLİ TOPLAMI		HASTALIK BECİRDİ		GRİP		ZARFIYET		RHELMİYAT		BOBREKLEN		SİMRÖEN		MİDEEN		KOMATİNA		KADIN	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
GENEL GRUPTA	142	41.5	61	12.2	18	21.5	33	4.8	15	10.2	8	5.4	3	2.0	2	1.4						
ERKEK GRUPTA	50	34.6	18	11.5	6	25.0	13	7.7	8	15.4	3	5.8										
KADIN GRUPTA	92	45.3	43	12.6	12	21.0	20	3.2	7	7.4	5	5.3	3	3.1	2	2.1						

43/1 - DOKTORA ÇIKTIĞINDA GERKEN İLGIYİ GÖRDÜMÜ ?

	DOKTORA İLGI ÇIKTIĞINDA GERKEN İLGIYİ GÖRDÜMÜ ?	
	EVET	HAYIR
GENEL GRUPTA TOPLAMI	200	131
ERKEK GRUPTA TOPLAMI	64	48
KADIN GRUPTA TOPLAMI	136	83

43/2 - DOKTORA ÇIKTIĞINDA İLGI GÖRMEYİ İSE, DOKTORA NASIL DAVRANDI ?

	DOKTORA İLGI GÖRMEYİ İSE, DOKTORA NASIL DAVRANDI ?	
	VERİLEN CEVAP TOPLAMI	ADILAN İLGI GÖRMEYİ İSE, DOKTORA NASIL DAVRANDI ?
GENEL GRUPTA	291	131
ERKEK GRUPTA	107	48
KADIN GRUPTA	184	83

44 - SENDİKAYA HAKKINDA NE KADAR BİLE BİLMİYEN SAYILARI

	N	BİLİYOR		BİLMİYOR	
		n	/	n	/
GENEL GURUP TOPLAMI	200	145	72.5	55	27.5
ERKEK GURUP TOPLAMI	64	60	93.75	4	6.25
KADIN GURUP TOPLAMI	136	85	62.5	51	37.5

45 - İŞÇİLERİN SENDİKA HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

	SONUÇLAR İŞÇİ TOPLAMI	FAYLA CEVAP TOPLAMI	VERİLEN CEVAP TOPLAMI	PARA İLE İLGİLİLER	ZAM KAPTIRILANLAR	GİZEK ALMAYANLAR	BENİ İSE ALDIYDI	HİÇ BİR FAYDASINI GÖRMEZDİM	FÜZÜLV FİNANSLARIN ÇOK	ADAM ATILANLAR	SEÇİM ZAMANINDA ALGATILANLAR	İDAREÇİLER İYİ İŞARET EDEBİYER	KESİMEN FAYDA BİLE FAYLA GELİYER	MELBUREN ÜTE OLUYORUZ	PARA İLE İLGİLİLER	İNŞUR UL SENDİKADAN FAYDALANMIYOR
	N	n ₁	n ₂	n ₁ /	n ₂ /	n ₁ /	n ₂ /	n ₁ /	n ₂ /	n ₁ /	n ₁ /	n ₁ /	n ₁ /	n ₁ /	n ₁ /	n ₁ /
GENEL GURUP	200	255	455	4 / 0.9	7 / 1.5	1 / 0.2	6 / 1.3	137 / 30.1	41 / 9.0	33 / 7.3	26 / 5.7	4 / 0.9	74 / 16.5	117 / 25.7	1 / 0.1	4 / 0.9
ERKEK GURUBU	64	79	143	4 / 2.8	4 / 2.8	1 / 0.7	4 / 2.8	49 / 34.2	33 / 23.1	22 / 15.4	- / -	3 / 2.1	17 / 11.9	5 / 3.5	1 / 0.7	- / -
KADIN GURUBU	136	176	312	- / -	3 / 1.0	- / -	2 / 0.4	88 / 28.2	8 / 2.4	11 / 3.5	26 / 9.3	1 / 0.3	57 / 18.3	112 / 35.9	- / -	4 / 1.3

Tablo A

ARAŞTIRMA YAPILAN GÜLLÜLÜĞÜ ORNEKLEMİNE TABİ TUTULAN İMALÂT İŞÇİLERİNİN GENEL TANIMI

Gruplar	N	Konusulan		Kadin		Erkek			
		N	%	N	%	N	%		
DENEKLEMİNE TABİ TUTULAN GENEL GRUPLU TOPLAMI	837	200	23,8	546	136	24,3	291	64	22,0
GIYIM-MARJİYAT	77	20	26,0	-	-	-	77	20	26,0
MUSELİTİMANE	140	28	20,0	-	-	-	140	28	20,0
TAP KEŞME	74	16	21,6	-	-	-	74	16	21,6
MATEBA	74	20	27,0	74	20	27,0	-	-	-
KESİCİ	18	8	44,4	18	8	44,4	-	-	-
MARİNE KUTU	71	21	29,6	71	21	29,6	-	-	-
LÜKS KUTU	153	37	24,2	153	37	24,2	-	-	-
SARMA	230	50	21,7	230	50	21,7	-	-	-